

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ ve İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ATATÜRK DÖNEMİ GÜZELLİK YARIŞMALARI
VE
KERİMAN HALİS**

A. Hanife KOCAKAYA

Danışman

Dr. Leyla KIRKPINAR

Aralık 2009

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Atatürk Dönemi Güzellik Yarışmaları ve Keriman Halis ” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ve ahlaki geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

31/ 12 / 2009

A. Hanife KOCAKAYA

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün ...../...../..... tarih ve ..... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin ..... maddesine göre Yüksek Lisans öğrencisi Ayşe Hanife Kocakaya'nın Atatürk Dönemi Güzellik Yarışmaları ve Keriman Halis konulu tezi incelenmiş ve aday ...../...../..... tarihinde, saat ..... 'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra ..... dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin ..... olduğuna oy ..... ile karar verildi.

BAŞKAN

ÜYE

ÜYE

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON		
MERKEZİ		
TEZ VERİ FORMU		
Tez No:	Konu Kodu:	Üniv. Kodu:

<u>Tezin Yazarının</u>	
Soyadı: KOCAKAYA	Adı: A.Hanife
Tezin Türkçe Adı: Atatürk Dönemi Güzellik Yarışmaları ve Keriman Halis	
Tezin İngilizce Adı: The Beauty Contest in Atatürk's Period and Keriman Halis	
<u>Tezin Yapıldığı</u>	
Üniversite: Dokuz Eylül Üniversitesi	
Enstitü: Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yılı: 2009	
<u>Tezin</u>	
Türü: Yüksek Lisans	Dili: Türkçe
Sayfa Sayısı:	Referans Sayısı:
<u>Tez Danışmanı</u>	
Doktor Leyla Kırkpınar	
Türkçe Anahtar Kelimeler:	
İngilizce Anahtar Kelimeler	
1. Güzellik yarışması	1. Beauty contest
2. Keriman Halis	2. Keriman Halis
3. Kadın	3. Women
4. Basın	4. Press
5. Cumhuriyet Gazetesi	5. Cumhuriyet Newspaper

ÖZET

Cumhuriyet devrimleri pek çok alanda uygarlaşmayı amaç edinmiştir. Özellikle toplumsal yaşamda gelişmeyi sağlarken, yeni uygar ulusun en önemli unsurlarından biri olacak kadını da bu sürece dahil etmiştir.

Kadın hakları konusunda yapılan devrimlerle yıllardır gelişimi engellenmiş Türk kadını için büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. İlk kez Cumhuriyet döneminde yapılan güzellik yarışmaları da bu dönüşümün görünürlüğünü sağlamıştır.

Güzellik yarışmaları sadece bu büyük değişimlerin ulusal sınırlarda değil dış dünyada da anlaşılmasını sağlamak için uluslar arası yarışmalarda da yer alınmıştır. Güzellik yarışmaları Cumhuriyet devrimlerinin kadına sağladığı kazanımları göstermek için bir araç olmuştur.

İşte bu çalışmada Keriman Halis özelinde güzellik yarışmalarının Türk modernleşmesine katkıları incelenmiştir.

ABSTRACT

The republican revolutions have targeted civilization in all aspects of the society. While maintaining the developments in public life, they also included “women”, as one of the most important component of this new civilized society. (While maintaining the developements in public, “women” on the otherhand were a key component in the upcoming new civilized society.)

Along with the revolutions, a big change had been launched for the Turkish women, whom has been left behind the pace for many years. The beauty contests which have taken place after the beginning of the republic, had proven the visibility of this big change.

In order to extend the boundaries of this big change in Turkish women’s life to the world, Turkish women attended international contests as well. These beauty contests became an essential tool to illustrate the benefits of the republican revolutions to women.(worldwide) In this paper, the contributions of the beauty contests to Turkish modernization are examined through the special glass of Keriman Halis, the first prize winner of the world beauty contest that took place in 1932.

ATATÜRK DÖNEMİ GÜZELLİK YARIŞMALARI VE

KERİMAN HALİS

YEMİN METNİ	ii
TUTANAK	iii
TEZ VERİ FORMU	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MODERNLEŞME VE TÜRK AYDINLANMASI

1- Aydınlanma Hareketi İçin Çağdaşlaşmanın Gereği	4
2- Atatürkçü Düşünce Işığında Aydınlanma	9
3- Toplumsal Yaşamı Yeniden Düzenleyen Atatürk Devrimleri	13
4- Atatürk'ün Düşünce Yapısı ve Devrimlere Yansıması	15

İKİNCİ BÖLÜM

ATATÜRK DEVRİMLERİNİN KADININ TOPLUMSAL YAŞAMINA ETKİSİ

1- Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Kadın	27
2- Dünya Savaşı ve Kurtuluş Yıllarında Kadın	34
3- Türk Kadını ve Seçme ve Seçilme Hakkı	37
4- Türk Medeni Kanunu ve Türk Kadını	48
5- Yeni Türk Medeni Kanununda Türk Kadını	55

6-	İzmir İktisat Kongresi ve Türk Kadınına Yönelik Etkileri	59
7-	Siyasal Alanda Yapılan İnkılaplar ve Türk Kadını	61
8-	Türk Kadınına Memurluk Hakkının Verilmesi	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ATATÜRK DEVRİMLERİ ÇERÇEVESİNDE GÜZELLİK YARIŞMALARI

1-	İlk Türk Dünya Güzeli: Keriman Halis Ece	71
2-	Cumhuriyet Gazetesi Öncülüğünde Güzellik Yarışması	77
3-	Keriman Halis'in Yurt Dışına Çıkışı ve Güzeller Bayramı	99
4-	Kraliçe Seçildikten Sonraki Süreçte Türkiye'de Keriman Hanım	129
5-	Keriman Halis Hakkında Basındaki Yansımalar	132
6-	Keriman Hanım'ın Türkiye'ye Dönüşü	157
	SONUÇ	164
	KAYNAKÇA	169

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanmasında öncelikle konu hakkında bilimsel bir arka plan oluşturmama destek veren danışman hocam sayın Leyla Kırkpınar'a teşekkür ediyorum. Konuyla ilgili literatür çalışmalarının yetersiz olması ve bu anlamda ulaşılabilecek sınırlı bilimsel kaynağa rağmen oldukça ilginç ve güzel bir çalışma ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda çalışma, yoğun bir araştırma ve yorumlamayı gerekli kılmıştır. Bu süreçte, çalışmanın sınırlarının belirlenmesinden son düzeltmelerin yapılmasına kadar her aşamada bana destek veren, ilerleyemediğim anlarda, düşünsel ve teknik yardımlarıyla bana yol gösteren sayın hocalarım Doç. Dr. Kemal Arı, Dr. Leyla Kırkpınar başta olmak üzere; Sayın Ahmet Yılmaz'a; enstitünün genç akademisyenlerine; değerli zamanını ayırarak benimle görüşmeyi kabul eden sayın Keriman Halis Hanım'ın kızı sayın Ece Sarpyener'e; bana verdikleri manevi destekten dolayı Yaşar Üniversitesi çalışma arkadaşlarım Öğr. Gör. Ceren Altuntaş'a, Öğr. Gör. Huriye Toker'e ve Dr.Merba Tat'a; Yaşar Üniversitesi Büro Yönetimi Bölümü 2. sınıf öğrencilerime ve özellikle Ceren Güriş'e; ulaşamadığım bazı kaynaklarda yardımları için değerli arkadaşlarım Leylahan ve Aysel'e; çalışmanın her anında yanımda olan, hiçbir konuda yardımını ve desteğini esirgemeyen sevgili kuzenim Esra Tekin'e ve annemle babama, ayrıca burada isimlerini veremediğim herkese sonsuz teşekkürler...

A.Hanife KOCAKAYA

İzmir / 2009

GİRİŞ

Üzerine çalıştığımız konu Cumhuriyet tarihinin az bilinen alanlarından. Konu üzerinde yeterli sayıda araştırma olmamasına rağmen Türkiye'nin modernleşme sürecinde yaşanan önemli olaylardan biridir. Çünkü dönemi içinde güzellik yarışmaları bugünkü anlamında değerlendirilmeyip çok farklı noktalardan ele alınmıştır işte çalışmamız güzellik yarışmasının toplumsal bağlamdaki etkisi üzerinden ve özellikle kadın hakları alanındaki etkisiyle değerlendirilmiştir.

Konuyla ilgili çalışmalarım sırasında yaşadığım en büyük sıkıntı derli toplu bir kaynağın olmayıştı. Konu üzerine çok fazla çalışma yapılmadığı için bir takım sıkıntılarımız oldu ama zaten konuyu seçme nedenimizde çok önemli olmasına rağmen az araştırılmış olmasıydı.

Var olan araştırmalardan sadece bir kaçını konuyla doğrudan ilgilidir ve onlarda makale olarak yayınlanmıştır. Onun dışında Gökhan Akçura konuya yer vermiş ama o da temel olarak ilk bölümü ele almıştır.

Keriman Halis'in Türkiye'nin ilk dünya güzeli olmasının yanında asıl özelliği dönem için bir sembol olmasıdır. Konu yeni devletin kadın olgusuna bakışıyla ilgilidir aslında. Benden önceki araştırmalardan farklı olarak bu çalışmada Keriman Halis özelinde konu daha ayrıntılı olarak verilmiş ve dönemin Cumhuriyet gazetesi süreç boyunca tek tek taranarak bu çalışma oluşturmuştur. Tabii ki geliştirilecek noktaları olmasına rağmen yarışmayı cumhuriyet düzenlediği için temel olarak alınan gazete de o olmuştur. Bundan sonra bu alanda yapılacak çalışmalar için en azından ulaşılabilecek kaynaklar için rehberlik etmeyi umuyoruz.

Güzellik olgusu her zaman subjektif bir yargıyı içerse de güzellik yarışmaları kurumsallaşmasında bir takım batılılaşma, modernleşme gibi

kavramsallaştırmaları da barındırdığından önemli bir kavşaktır. Özellikle Türkiye üzerinde tartışmaya başladığımızda referans noktamız olan Batılılaşma ve modernleşmenin en kolay gözlemlenebileceği dış görünüş odaklı açıklamalar bizi güzellik yarışmalarına dek sürüklemektedir. Adeta kurtuluş savaşı sonrası toplumsal yeniden dönüşümün simgesi olarak incelenebilecek güzellik yarışmaları sosyal bilimler çalışmalarında göz ardı edilmiş, özellikle tarihi, kültür penceresinden okuma alışkanlığı oluşturulamamıştır. Bu yarışmalar, Türkiye Cumhuriyet'in ilanından bu yana görünen ya da görünmeyen bir takım ayrışmalar ve farklı okumalarla etiketlenmektedir. Güzellik yarışmaları ve buna gösterilen tepkiler güzelliğin bile nasıl politikleştirilebileceği, ülkedeki bakış açılarını, medyanın çerçevelerini aktardığı siyasal bir alan haline gelebileceğine bir örnektir. Günümüzde bile güzellik yarışmaları üzerine muhafazakâr kesim ile modernist kesimin tartışmaları simgesel olarak bu yarışmaların yarattığı toplumsal dönüşümü bize göstermektedir.

Kurtuluş savaşı sırasında cephede kazanılan savaşın diğer bir kültürel boyutudur, güzellik yarışmaları, hem de daha da zor olan toplumsal kabuldür söz konusu olan.

Muhafazakar ve batılı kesim arası tartışmalarda olduğu kadar, feminist bakış açısından da sorunlu bir alandır güzellik yarışmaları.

Feminist teorilerin kadın vücudu üzerinden metalaştırıldığı savı da bu yarışmalara yöneltilen bir başka eleştiri okudur.

Medya üzerinden okumalar yaparak incelediğim bu çalışmam Keriman halis fenomeninden Türk batılılaşmasını okuma çalışmasıdır. Yarışmaya yöneltilen eleştiriler, bu gün hala farklı şekillerde muhafazakâr cephede devam etmektedir. Bir de feminist eleştirileri de eklersek o dönem için imkânsız kazanımların ne zorluklarla elde edildiği belki de cephede savaşmaktan bile zor işler başarıldığı daha iyi anlaşılacaktır.

Elinizdeki teze benzer yakın tarih çalışmaları, toplumsal bağlamından koparılmadan gerçekleştirilmelidir.

Bilindiği gibi yarışma 1930'lu yıllar Türkiye'sinde gerçekleştirilmiştir. Savaştan çıkmış, bezgin, yorgun, kendini bir araya getirmeye çalışan bir ülke vardır karşımızda. Gelişmek, ilerlemek, kendine yeniden güvenmek için her türlü desteğe ihtiyaı vardır genç Türkiye'nin. İhtiyaı olan bir ülke vardır karşımızda. Tam bu sırada batılı bir icat olan güzellik yarışmasında elde edilen başarıya toplumun özgüveninin yeniden kazanılması bağlamında belki de her Őeyden çok ihtiyaç vardır.

I. MODERNLEŞME VE TÜRİK AYDINLANMASI

1. AYDINLANMA HAREKETİ İÇİN ÇAĞDAŞLAŞMANIN GEREĞİ

Çağdaşlaşmak, bir toplumda sosyo-kültürel, ekonomik alanda toplumun tüm bireylerini kapsayan atılımlar olarak tanımlanabilir. Çağdaşlaşmak, aynı zamanda, bir toplumun her alanda özgürleşmesi ve çağın gerekliliğini yerine getirici yenilikleri yine toplumun tüm fertlerini kapsayacak bir biçimde o toplumun yararına uygulanmasıdır.

Çağdaşlaşma, Avrupa'nın karanlık skolâstik döneminden aydınlığa, insan aklının ve biliminin doruğa ulaştığı bir geçiő evresidir. Çağdaşlaşmanın birçok evresi vardır ancak en önemli evresi, insan aklının ve düşünce yapısının ne kadar önemli olduğu ve bu önemin toplumda ne gibi çığırlar açacağı üzerinedir.

Çağdaşlaşmak, toplumun her bireyi ve devlet için iç içe geçmiş bir kavramdır, yani, çağdaşlaşma kavramı toplumun her bireyi için bağlayıcı unsurlar taşıır. Çağdaşlaşma, yalnızca eski kurum ve toplum yapısından kurtulmak değildir. Çağdaşlaşma, Batı taklitliği ya da Batı'nın kendi değerlerini her alanda kopyalamak da değildir.

Çağdaşlaşma, çağın gerektirdiği yaşam koőullarını toplumun tümüne uygulama ve bunları yine toplumun yararına pratik bir şekilde yaşama geçirmedir. Bu yaşama geçiriő evresinde akılı, bilimi, laikliği ve insan hak ve hürriyetini önemseme gibi çağdaşlaşmanın olmazsa olmaz koşulları söz konusudur.

Türk çađdaőlaőmasına bakıldığında; bu çağdaşlaşma hareketinin bulunduğu bölgede kendine has özelliklere sahip olması dikkat çekmektedir.

Türk çağdaşlaşmasının en büyük şansı ise Mustafa Kemal gibi ileriye hedefleyen bir liderin önderliğinde yapılmasıdır. Mustafa Kemal, çağdaşlaşmayı her alanda gördüğü ve Türk Devrimi'nin düşünsel yapısını da bu şekilde oluşturduğu için 1923 Aydınlanması'nı, Çağdaşlaşması'nı akıl ve bilimin rehberliğine oturtmuştur.

Atatürk'ün eylemleri, ortaya koyduğu devrimleri çağın gerekliliğini ve Türk ulusunu ileriye taşıyacak reformist hareketlere dayanıyordu. Türk Devrimi, çağdaşlaşmaya halkı topyekûn sokmayı da hedeflemiştir; çünkü halka dayanmayan bir devrim ve çağdaşlaşmanın uzun ömürlü olmayacağı ortadadır

Bu bağlamda Atatürk Devrimi, toplumu her an diri tutan, devletin ve yurttaşların her alanda gelişimini öngören dinamik bir harekettir denilebilir.

Atatürk'ün temel aldığı çağdaşlaşma düşüncesi devrim kadrolarının da düşünsel ve eylemsel yapısını oluşturmuştur. Uygarlık ve çağdaşlık ancak bu düşünce yapısıyla temellendirilebilirdi. Türk çağdaşlaşmasının diğer çağdaşlaşma hareketlerinden en önemli farkı ise; emperyalizmin sömürge isteklerinden kendini kurtarması ve yıkık dökük bir ülkeyi baştan sona yenilemek ve çağın gerektirdiği bir biçime sokmaktır.

Atatürk, tüm bu nedenlerle Türk toplumunu baştan aşağıya yenilemek ve bir an önce çağdaş dünyaya ayak uyduracak seviyeye getirmeyi hedeflemiştir.

Az önce de bahsedildiği gibi Atatürk'ün çağdaşlaşma hareketi sadece belli alanlarda değil bütün alanlarda bir gelişme, bir çağdan yepyeni bir çağa geçme devinimi alacaktır.

Türk Devrimi'nin en öncelikli hedefi işgal altındaki toprakları kurtarmak ve daha sonra peşi sıra devrimleri halka sunmaktır. Böylece "çağdaş uygarlık" düzeyine çıkılacaktır. Tüm bu hedefler Türkiye Cumhuriyeti'nin, Atatürk'ün de değimiyle, temelini oluşturacak kültür hamleleri de olacaktır.

Fikirleri hür ve bağımsız olan bir insanı yaratmak, çağdaş bir toplumun olmazsa olmazıdır. Toplumda yaşayan bireylerin özgürlüğü Aydınlanma ve Çağdaşlaşmanın temel şartıdır. Atatürk'ün kurduğu Türk çağdaşlaşmasının kurumları vardır.

Bunlar laik bir cumhuriyet ve bu cumhuriyetin dayandığı ulustur ve bu ulusa 1923 Aydınlanması'yla ümmetçi değil; bireyci yaklaşımlarda bulunulmuştur.¹ Bu yaklaşım şüphesiz ki çağdaşlaşma ve laikleşmenin getirdiği değerlerdendir. Tüm bu sözü edilenler de Atatürkçü düşüncede demokrasinin var olduğunu ve bu düşünce sisteminin ise ancak demokrasiyle gelişeceğine en iyi kanıttır.

Türk toplumunu çağın gereklerine göre ayak uydurmalarını sağlamak, Atatürk'ün en büyük idealiydi. Bu nedenle devrimin en önemli yanı laiklik ilkesini önemsemesinden kaynaklanmaktadır. Atatürk: "Hayatta en gerçek yol gösterici bilimdir." derken, aslında, çağdaşlaşmanın ve çağa ayak uydurmanın da Türk Devrimi'nde nereden esinlendiğini açık bir biçimde göstermektedir. Her zaman daha güçlü, daha uygar bir Türkiye'yi öngören Atatürkçü çağdaşlaşma, ulusal birlik ve beraberliğe, barışa ve insanlığa yöneliktir ki bu gibi özellikler Türk Devrimi'nin hem ulusal hem de evrensel değer taşıdığını ve bu değerler üzerine inşa edilerek yükseldiğini kanıtlamaktadır.

Her devrim gibi Türk Devrimi'nin de çeşitli uygulama yöntemleri ve belirli bir rotası vardır. Bilindiği gibi Atatürkçülüğün temelini oluşturan ilkeler: Cumhuriyetçilik, Ulusçuluk, Halkçılık, Laiklik, Devletçilik ve Devrimciliktir. Tüm bu devrimler Atatürkçü düşünce sisteminin temelini oluştururken biri diğerinden ayrılamaz, diğer deyişle, devrim ilkeleri birbiriyle iç içedir.²

Bir çağdaşlaşma örneği olan Atatürk devrimleri 20. yüzyılın en atılımcı devrimleri arasındadır. Avrupa'yı çağdaşlığa ulaştırmış atılımlar dört başlık altında toplanabilir. Bunlar: Rönesans, Reformasyon, Hümanizma ve Pozitif

¹ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II., Atatürk Araştırma Merkezi, 2005, s.294.

² Kemal Arı, Atatürk ve Aydınlanma, Yakın Kitabevi, İzmir, 2009, s.205.

bilimlerdir. Beş yüz yıllık bir sürede gerçekleşen bu dört atılım sayesinde Avrupa, çağdaş düzeye ulaşmıştır.

Atatürk'ün Türkiye için öngördüğü çağdaşlaşma modeli Batı örnek alınarak oluşturulmuştur. Bu konuda hiçbir önyargı ve bağınazlığa izin vermeyen Atatürk, Osmanlı'nın eskimiş devletçi ve ümmetçi geleneğini hızlı bir şekilde köklü devrimleriyle tarihe karıştırmıştır. Yeni devletin eskinin gölgesi altında kalmasını istememiştir. Öyle ki eskinin köhne yapısından ayrılmayan Arap toplulukları, sosyal yaşam biçimi açısından dünyanın medeni devletleriyle karşılaştırıldıklarında büyük bir uçurum görülmektedir.

Atatürk, devrimleriyle Batı'yı örnek alırken, Türk toplumunu çağın gereklerine göre değiştiren yeniliklerini Batı'nın buyruğunda gerçekleştirmemiştir; tam tersine bu yenilikleri Türk ulusunun karakterine en uygun bir biçimde özgünleştirmeye çalışmıştır.

Daha açık bir deyişle Atatürk Aydınlanması, bir yönüyle emperyalist karşıtı olurken diğer yönüyle ise Batılı özellikler taşımaktadır. Batı gibi gelişmiş olmanın ilk koşulu; Batının ekonomik sömürsünden ve siyasal baskısından kurtulmak, ikinci koşulu ise burjuvaziyi Türkiye'de de güçlendirmektir.

Osmanlı zamanından Cumhuriyetin kurulduğu yıllara dek yüzeysel olarak gerçekleştirilen yenileşme hareketleri, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanı ve devamında gelen devrimler süreciyle doruğa ulaşmıştır.

Atatürk'ün düşüncesine göre Batıya rağmen batılılaşma mutlaka başarılmalıdır. Bağımsız bir devlet olmanın koşulu da dünyaya ayak uydurmak ve dünya milletleriyle çağdaş bir şekilde yaşayabilmek ilkesine dayanmaktadır.

Atatürk, askeri zaferlerin ardından gelen diplomatik başarıları da dış politikada ülke ve ulus yararına yürütmeye çalışmıştır.

Çağdaşlaşmak, uluslaşmak ve medeni dünyanın nimetlerinde yararlanmak isteği Atatürk ilkelerinin temel doktrindir. Kökten bir değişimin

sonucunda gelişen Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı'daki gibi göreceli ıslahatlarla oluşturulmamıştır. Toplumun tümünü etkileyen, hızlı bir biçimde çağdaşlığı hedefleyen yenilikler söz konusudur. Bu durum da Cumhuriyetin kendine özgün yapısını ve gelişimini göstermektedir.

Osmanlı'nın yapacağı reformların derinliğini ve genişliğini engelleyen çok etkin ve de güçlü bir din faktörü vardı. Toplumsal yapıyı şekillendiren, devlet siyasetini belirleyen, bireylerin ideolojilerini biçimlendiren İslâmiyet, reformların kısır kalmasına ve gelişmenin istenen düzeye ulaşamamasına neden olmuştu.

Yeni devletin devrimsel atılımları, ilericiliğe ve bilimsel öğretilere karşı olanları da harekete geçirdi. Eskinin kural ve kurumlarının devamını isteyen yenilikçi karşıtı taraflar ardı sıra gelen devrimlere zaman zaman şiddetsel olarak da tepki göstermişlerdir. Osmanlı'dan, Cumhuriyet'e yenilikçi karşıtları devlet yönetimine müdahalede bulunacak kadar ileri gitmişlerdir.

Bir diğer açıklama getirilecek nokta ise Atatürkçü düşüncenin hangi temele dayandığı üzerinedir. Atatürkçü düşüncenin Jön Türk ideolojisinin özellikle pozitivism ve halkçılık niteliklerinin uzantısı olduğu görüşünü savunan Türk Tarih araştırmacılarının varlığına karşın, Atatürkçü düşünceyi, Osmanlı reformist ideolojisinden farklı kılan iki temel unsur bulunmaktadır: devletin dinî etkin kılan politikalardan uzaklaştırılması ve geleneksel siyasal yapıyı tüm kurum ve kuralları ile tasfiye etmesidir.

Cumhuriyetin ilanıyla Batı modelini benimseyen; fakat bu modeli kendi devlet ve ulus yapısı içinde eritip Türk toplumuna uygun hale getiren de yine Atatürk'ün devrimleridir. Atatürkçü düşünce, her konuda olduğu gibi çağdaşlaşma konusunda da özgün ve taklitten uzak bir yapıya sahiptir.

Modernleşmenin ve toplumu ileriye götürmenin yolunun bu reformculuktan geçtiğini eğitim ve askerlik yaşamı boyunca bilen Atatürk, Her zaman daha güçlü, daha uygar bir Türkiye'yi öngörmeyi amaç edinmiş ve

çevresindeki yakın kadronun da bu amaç doğrultusunda halkı bir araya getirerek çağdaşlaşmanın hiç durmadan hız kazanmasını istemiştir. Çağdaşlaşma düşüncesinin ışığında Türk Devrimi, ulusal birlik ve beraberliğe, barışa ve insanlığa yöneliktir. Bu özelliklerinden dolayı da hem ulusal hem de evrensel bir nitelik taşır.

2. ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE IŞIĞINDA AYDINLANMA

Atatürk'ün Cumhuriyet kurulduktan sonraki en önemli amacı, devleti ve toplumu her alanda çağdaş milletler seviyesine çıkarıp yeni kurulan devletin ümmetçi bir anlayışı değil de ileriye hedefleyen bir vizyona sahip oluşunu sağlamaktır. Atatürk her söylem ve eylemlerinde bu amaçları gütmektedir.

1 Kasım 1927'de Beşinci Dönem Üçüncü Toplanma Yılı'nı açarken: "Büyük davamız, en uygar ve en varlıklı millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli bir devrim yapmış olan büyük Türk Milletinin dinamik idealidir" demektedir.

Türk Devrimi Türk toplumundan da öteye, gelişme yolundaki ülkelerin sorunlarının çözümünde, ileriye dönük olarak da kullanılabilecek bir ulusal uygarlık tasarımı örneğidir. Türk Devrimi içinde ulusal egemenlik, laiklik, milliyetçilik, pragmatik akılcılık, devletçilik gibi, gelişmekte olan ülkeler için çok önemli ilkeleri ve onların sosyal hayattaki uygulamalarını barındırmaktadır.

Atatürk'ün sayesinde Türk Devrimi tarihe geçmiş en görkemli ulusal özgürlük hareketi olarak, pragmatizm, pozitivizm ve realizmi içeren bir plüralizme, laiklik, ulusal egemenlik, tam bağımsızlık, halkçılık, ampirik devletçilik gibi ilkelere ve dayanmaktadır.

Atatürk, savaş sonrasında Osmanlı'dan yıkık dökük, harap bir şekilde alınan Cumhuriyet'in özellikle ekonomik alanda gelişmesi için birçok girişimde bulunmuştur. Atatürk'ün de deyimiyile asıl savaş, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra başlamaktaydı. Sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasal sahada çağın gerisinde kalmış bir imparatorluk ve halkı şimdi, ileriye götürecek devrimler oluşturulmalıydı ve bu devrimleri halkla birlikte eskiyi özleyenlere karşı yapılmalıydı.

Mustafa Kemal'i "*Atatürk*" yapan temel düşünce uygar insanlığa yol gösterecek olgunluk ve yetkinlikte bir uygarlık projesi değeri taşıyan bir düşünce dizgesidir. Atatürk'ün bu düşünce dizgesi zamanla teorikten çıkıp pratiğe dönüşecektir. O da halka sunulan devrimlerinde açıkça görülecektir. Eğitim-Sanat-Kültür alanında yapılan değişiklik ve yeniliklerle Atatürkçülün sadece yenilik getirici bir öğreti olmadığı ve bu devrimleri halkla bütünleştirip halkın yararına sunmayı da ilke edinmiştir.

Atatürk Düşüncesi, özgürlüğü tutarlı olarak temel alan, sömürgeciliğe karşıt olan, ulus üyelerinin büyük çoğunluğunda gönüllü olarak düşünce ve davranış değişikliği sağlayacak demokratik önderliği amaçlayan, ekonomik demokrasiyi içeren ve uluslar arası ilişkilerde, kıskançlık, açgözlülük ve kine dayalı politikalar yerine "Yurtta barış, dünyada barış" diyen dış politikayı kılavuz alan bir düşünce sistemidir.

Tüm bunlara ek olarak; Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı'nı kazanıp İzmir'e girerken, gerçek savaşımız bundan sonra başlıyor, demişti. Ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmenin, en az askerî savaş kadar, hatta ondan daha güç bir iş olduğunu anlatan bu sözler, bilinçli bir ulusal istencin ifadesiydi.

Atatürk kurduğu Cumhuriyet'in iç ve dış olaylarla devlet yapısına zarar verecek bir şekilde uğraşılmasından yana değildi. Bin bir zorluklarla kurulan bir devletin özellikle dışarıda saygınlıkla anılmasını isteyerek dış politikada

şeffaflığı ve dürüstlüğü, millet çıkarını düşünmüştür. Düşündüklerini de iç ve dış politikada uygulamaya koymuştur.

Türk Devrimi “Yurtta barış, dünyada barış” ilkesinde çok özlü anlatımını bulan dünya ve toplum anlayışıyla uluslararası gerçekte barış, işbirliği ve dayanışmanın yollarını gösterebilmiştir.

Türk Devrimi, dünyanın emperyalist devletler tarafından paylaşıldığı ve aralarındaki pazar çatışmalarının aralıksız sürdüğü bir dünyada, ulusal bağımsızlığı koruyarak nasıl kalkınma sağlanabileceğini gösteren, ilk uygulamadır. Bu nedendir ki Türk Devrimi dünyadaki diğer devrimlerden farklı olarak kendine özgün bir yapıya sahiptir. Bu devrimin temelinde ne bir sınıf çatışması ne de ekonomik bir çıkar sağlama ya da ayrıcalık söz konusudur.

Türk Devrimi, her yönüyle Türk halkı için bir yeniden doğuş, yeniden diriliş, yeniden canlanış hareketidir; çünkü I. Dünya Savaşı sonunda yandaşları safında yenik kabul edilen bir millet, her türlü tutsaklık zincirini kırarak yenen duruma gelmiş, bu büyük zaferden sonra da bağımsız bir devlet kurarak, başardığı devrimlerle Türk milletine uygar nitelik kazandırmıştır. Türk Devrimi'nin toplumumuza getirdiği yeni düşünüş biçimi, yeni yaşam, tümüyle çağdaş ve ileriye dönük bir nitelik gösterir. Bu bakımdan Türk Devrimi'ne Türk Rönesansı, Türk Hümanizmi, Türk Aydınlanması adını verenler, haklı görünmektedir.

Atatürk, Türk Devrim sürecini şu şekilde özetlemekteydi: “Uçurum kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca süren savaş.. Ondan sonra, içerde ve dışarıda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni toplum, yeni devlet ve bunları başarmak için arsız, devrimler.. İşte Türk Genel Devrimi'nin bir kısa ifadesi...”

Kültürel ve sosyal alanda başardığımız işler, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal çehresini, kesin çizgileriyle ortaya çıkarmıştır. Yeni harfleri, ulusal

tarihi, öz dili, güzel, bilimsel müzik ve teknik kurumlarıyla kadını erkeği her hakta eşit, modern Türk toplumu bu son yılların eseridir. Türk ulusu, ancak varlığını derin ve sağlam kültür sınırları ile çevreledikten sonradır ki, onun yüksek gücü ve erdemi, uluslar arasında tanınır. Türk ulusuna doğuştan rengini veren bu devrimlerden her biri, çok geniş tarihsel dönemlerin övünebileceği büyük işlerden sayılsa yeridir.

Atatürk Türk Devriminin hukuki temelini ve devrimin ne şekilde yönlendirileceğini de şu şekilde açıklamaktaydı: “Devrim, güneş kadar parlak, güneş kadar sıcak ve güneş kadar bizden uzaktır. Yönümü daima o güneşe bakarak belirler ve öylece ilerlerim, ilerlerim; parlaklığı ve sıcaklığı ilerlememe izin verinceye kadar ilerlerim. Tekrar ilerlemeye devam etmek üzere dururum; tekrar o güneşe bakarak yönümü belirlerim. Devrimin yasası, mevcut yasaların üstündedir. Bizi öldürmedikçe, bizim kafalarımızdaki cereyanı boğmadıkça başladığımız devrim ve yenilik, bir an bile durmayacaktır; bizden sonraki dönemlerde de böyle olacaktır.”

Atatürk, bunun gibi birçok sözüyle devrimin yönünü, yöntemini, geleceğini belirtmiştir: “Gerçekten, millî görevin bitiminde köşeye çekilerek istirahat etmeliğim benim için bir faydadır. Bunu yapabilmek için, şimdiye kadar elde olunan sonuçların belirlendiği gibi devam edeceğine güvenmek gerekir; fakat bu hususta henüz endişesiz olamam. Hiçbirinizin endişesiz olmamanızı öğütlerim. Her tarafta olduğu gibi bizde de, yeni hareketler ve akımlar karşısında onu sindiremeyen kuvvetler meydana çıkabilir. Şunu kesinlikle bilmek gerekir ki, kazanılan yaşam ve namustur. Buna saldırı, yaşam ve namusumuza saldırıdır. Her bireyin bu gibi hareketlere dikkat etmesi ve onlara karşı son derece uyanık bulunması gerekir. İşte bu görüş açısından, milletin içinde bir birey olarak ve tekrar millet tarafından seçilme şerefine erişirsem, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde üye sıfatıyla çalışmayı görev sayıyorum.”

3. TOPLUMSAL YAŞAMI YENİDEN DÜZENLEYEN ATATÜRK DEVRİMLERİ

Atatürk'ün doğduğu ülkeyi, Osmanlı'yı ve yaşadığı çağı da göz önüne alırsak O'nun filizlenen düşüncelerinin hangi yönde olduğuna da yorum getirebiliriz. Her yönüyle tükenmiş bir devletten yeni ve çağa uygun bir devleti çıkarmayı hedef edinen Atatürk, Türk toplumuna en uygun yönetim biçimi olarak cumhuriyeti benimsemiş ve benimsetmiştir. Atatürkçü düşüncede devrimlerle birlikte gelişmiş ve düşünsel bir sistem halini almıştır.

Görülmektedir ki Atatürk'ü herhangi bir düşünce akımına dahil etmek olanaklı değildir. Atatürkçü düşüncesinin başlıca özelliği, bir fikrin doğru olması kadar, insancıl olmasını da gerektirmesidir. Atatürk'ün düşüncelerinin temelinde, akılcılık, bilim, vicdan ve düşünce özgürlüğüne saygı, ulusal bütünlük sosyal dayanışma, ulusal ve uluslar arası barış kavramları yer almaktadır. Atatürk'ün tüm eylemlerinde ve söylemlerinde akılcılık baskındır. Gerçeği bulmak ve görmek için insan aklına ve bilime önem vermiştir. Akılcı yaklaşımla, gerçeğin objektif şekilde değerlendirilebileceğini düşünmüştür.

Atatürk'ün bütün devrimleri ve Türk ulusuna sunduğu yeniliklerinde akılcılık, bilimsel değerler, çağı ve çağın ilerisini amaçlayan atılımlar söz konusudur. Öyle ki Atatürk, kitleleri harekete geçiren milliyetçilik ilkesinin uygulanmasında dahi devrimlere ve Türk milliyetçiliğine inanmanın bir duygu ve vicdan meselesi olduğunu söylemiştir.

Türk Devrimi'nin Atatürkçü düşünce üzerinde yükselmesi, yurtiçi ve yurt dışında da büyük saygınlık kazanması Atatürk için çok önemliydi. Atatürk'ün özellikle diğer devletlerle olan ilişkilerini medeni dünyanın gerektirdiği ilişki seviyesinde tutması dikkat çekicidir. Ulusal çıkarlardan ödün vermeden dış politika çizgisini oluşturması bu nedenlere dayanmaktadır.

Atatürk'ün: "Eğer sürekli barış isteniyorsa insan toplumlarının durumlarını iyileştirecek uluslararası önlemler alınmalıdır. İnsan toplumlarının mutluluğu, açlık ve tazyikin yerine geçmelidir. Dünya yurttaşları haset, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde eğitilmelidir." sözü Atatürk'ün uluslararası alanda barışa ve dünya devletleriyle olan iyi ilişkilere ne derece önem verdiğini kanıtlamaktadır. Atatürk'ün bu sözünü tamamlayan diğer bir seslenişi de: "Yurtta barış, dünyada barış" sözüdür. O'nun bu sözü, Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikasının ve dünya görüşünün en açık bir biçimde ifade edilmesidir. Atatürk, medeniyetçilik ve çağdaşlaşmaya büyük önem vermiş, yeni Türk devletini dünya ile olan ilişkilerinde, çağdaş bir seviyeye getirmek için bir dizi yeniliklere imza atmıştır.

Gerçekleştirilen yenilikler sayesinde Türkiye, her yönden dünya ülkeleri ile yarışır bir hale gelmiştir. Atatürk'ün dış politikasının temel hedefleri de bu değerler dikkate alınarak oluşturulmuştur. En dikkat çekici ve kayda değer dış politika hedefleri arasında; Milli bir devlet kurmak, Bağımsızlığın korunması, Lozan dengesinin korunması, İngiliz ve Sovyet dostlukları arasında denge, Barışın korunması, "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesi, Hukuka bağlılık ilkesi, Modernleşme ve demokratlaşmadır. Atatürk Dönemi'nden günümüze dek dış politikada ve uluslararası ilişkilerde temel alınan devlet görüşü budur.

Atatürk insanlık tarihinin kaydettiği zaferlerin altından, asıl olarak bütün zamanların en büyük komutanlarından biri özelliği ile değil, bir ulusu bağımsızlığına kavuşturup yeni, çağdaş ve gönençli bir devlet kurucusu niteliği ile de değil, asıl olarak siyaset kuramının en büyük filozoflarından biri olarak geçmiştir. Atatürk, insanlığın geleceği için geniş olanaklar içeren bir siyasal plân katkısında bulunmuştur.

Kişisel dehalarının etkisiyle ihtiyaçları algılama, bunları analiz etme ve senteze ulaştırma yetenekleri gelişmiştir. Birçok düşünür, toplumun disiplinsiz ve dağınık unsurlarına düzen vermiş, parçaları birleştirmiş

ve toplumu eyleme geçirebilmiştir. Sistem ve ideolojiyi yaratanın ifade gücü, sentez yapma yeteneği kadar önemli bir husustur. Mustafa Kemal bu bakımdan da ender bulunabilen bir önderdir.

Atatürk'ün, cumhuriyeti kurup biçimlendirirken düşüncelerinin temelinde çoğulcu ve demokratik bir ruh vardır. Onun davası, Türk Milletinin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilmesi için hür, bağımsız devletin temeli olan demokrasiyi kültür zenginliği ile güçlendirmek, eski, kalıplaşmış düşünceleri kökünden söküp atmak ve her türlü gerici düşünceden arındırılmış olarak ülkede ve toplumda, siyasi, idari, sosyal, ahlâki ve ekonomik reformları gerçekleştirmektir.

4. ATATÜRK'ÜN DÜŞÜNCE YAPISI VE DEVRİMLERE YANSIMASI

Atatürkçülük, çağdaşlaşma yolunda sürekli bir atılımın, sürekli bir gelişmenin içinde olmamızı gerektirmektedir. Bize bu gelişmeyi, bu ilerlemeyi hazırlayacak ortam ise, lâik ve demokratik hukuk devleti düzenidir. Yaşamda en gerçek yol göstericinin bilim olduğunu kabul eden Atatürkçülük, akılcılığa ve bilime verdiği değer nedeniyle ki çağdaşlaşma yolunda bugün olduğu gibi gelecekte de geçerliliğini koruyacaktır. Atatürkçü düşünce, akim ve bilimin ışığında bugünün olduğu kadar geleceğin de gereklerine yanıt verdiği, kendisini sürekli yenileyen çağdaş bir görüşü simgelediği içindir ki, zamanın akışı içinde her cumhuriyet kuşağının kaçınılmaz yaşam görüşü, vazgeçilmez yaşam biçimi olarak değerini daima koruyacaktır.

Türkiye'yi doğuran devrim tek bir liderin, yani Atatürk'ün eseridir. İşte bu, Devrimin başarısının ana dayanağıdır. Toplumda devrim gücü olan simgesel bir liderin varlığı, birleştirici bir liderin varlığı, liderin zamanlama konusundaki becerisi, toplumda etkileyici bir liderin varlığı,

liderin gücünü kanıtlamış olması, bir devrimin oluşması için önemli olan koşullardır.

Atatürkçü düşünce içinde birbirine bağlı bir bütün oluşturan Atatürk ilke ve devrimleri, Türkiye'yi çağdaş uygarlık düzeyine en kısa zamanda ulaştırabilmek için aklın ve bilimin çizdiği yolları kapsar; çünkü Atatürk ilke ve devrimlerinin felsefesinde yapıcılık yatar, iyiye, doğruya, faydalıya yöneliş yatar. Atatürkçü düşünce sisteminin özünde Türk toplumunu çağdaş uygarlıklar seviyesine çıkaracak demokratik uygulamalar vardır. Atatürkçü düşünce sistemini demokrasi kavramından ayrı tutmak olanaksızdır. Atatürk, bir imparatorluğun enkazından güçlü ve çağdaş bir Türkiye Cumhuriyeti ortaya çıkardı.

Ulusal Kurtuluş Savaşı, Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışıyla başlamıştır. İhtilalin zeminini oluşturan bu hareket aynı zamanda Türk Devriminin de bir isyan aşamasını da oluşturur. Atatürk Millî Mücadeleye “ulusal egemenlik” hedefi ile başlamış, daha Erzurum Kongresinden itibaren “millî iradenin başlıca güç kaynağı” olduğunu ilân etmiş, Sivas Kongresi'nin düşünce ve kararlarını aksettirmek üzere çıkarılan İrade-i Millîye gazetesinin adını Mustafa Kemal koymuştur.

Mustafa Kemal'e göre, ulusun kendi kaderini kendi elinde tutması demek olan ulusal egemenlik ilkesi, kuşkusuz ulusumuzun onuruna, mutluluğuna en uygun olanıdır. Egemenliğin kayıtsız şartsız ulusta olması, bu egemenliğin en ufak parçasının dahi, sıfatı ve ismi ne olursa olsun, hiç kimseye verilmemesi anlamına gelmektedir.

Atatürkçü düşüncenin temelini oluşturan demokrasi ve egemenliğin halkın elinde oluşu Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetsel niteliğini de belirtiyordu. Atatürk karakterce demokrat ve inanç bakımından özgürlüğün temsilcisiydi. Türk Devrimini tarihin en büyük devrimi yapan, dünyada

Aydınlanma yolunu açmış olan Batı'nın üstüne çıkaran, onun bu ilkeleri söylemekle kalmayıp uygulamaya koymasındır.

Atatürk bağımsızlık konusundaki görüşlerini ise şöyle dile getirmiştir. “Tam bağımsızlık bizim bugün üzerimize aldığımız görevin özüdür. Bu görev tüm ulusumuza ve tarihe karşı yüklenilmiştir. Bu görevi üstlenirken ne ölçüde yapılabileceği konusunda kuşkusuz çok düşündük. Ama, sonunda vardığımız kanı ve inanç, bunda başarı sağlayabileceğimiz yolundadır. Bizden öncekilerin yaptıkları yanlış işler yüzünden ulusumuz, sözde bağımsızdı, ama gerçekte bağımlı bulunuyordu. Biz onuruyla ve şerefiyle yaşamak isteyen bir ulusuz. Bu niteliklerden yoksun kalamayız... Tam bağımsızlık demek, elbette siyasa, maliye, ekonomi, adalet, askerlik, kültür... gibi alanlarda tam bağımsızlık ve özgürlük demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinden yoksunluk, ulusun ve ülkenin, gerçek anlamıyla bütün bağımsızlığın yoksunluğu demektir.”³

Türk Devrimi, Atatürk'ün bilimsel düşünce yapısına dayalı önderliği ile birlikte temel önem taşıyan bir kavram kargaşasını da aşarak “kültür” ve “uygarlık” kavramlarının birbirinden farklı şeyler olmadığını ortaya koymuştur.

Atatürk'ün ulusal kültür yolundan geçerek çağdaş kültüre katkıda bulunma düşüncesi onun kültür ve uygarlık anlayışıyla bağlantılıdır. Atatürk tek bir uygarlık olduğuna ve buna da ancak doğa ve insan bilimleriyle varılacağına inanıyordu.

Atatürk döneminden önce yapılan reformlar, medeniyet ve kültür ayrımının etkisi altında kalarak, sadece teknolojinin taklit edilmesiyle sonuçlanıyordu. Teknolojinin dışında “hars” denilen şeyler aktarılamadığı için, taklitçilikten ileri gidilemiyordu. Oysa, çağdaş uygarlığın temel kaynağı, bu teknolojiyi doğuran dünya görüşü, yaşam biçimi ve zihniyettir. Atatürk her

---

³ Kemal Arı, a.g.e., s.s.225-226

türlü taklit hareketlerine karşıdır. Çağdaşlaşabilmek için yaratıcı olmak gereklidir. Bu da ancak teknolojiyi meydana getiren zihniyet ve yaşam biçimini elde etmekle gerçekleşir.

Atatürk, geleneksel Osmanlı kültürüne egemen olan şeriat düzeni yerine yeni unsurların geçebilmesi amacıyla lâiklik sistemini aktarmıştır. Nitekim bugün Türk toplumu, eskisi gibi müslüman bir toplumdur ama, lâik bir devlet yönetimine sahiptir. Atatürk'ün geleneksel Osmanlı kültüründen modern kültüre geçişi ve lâiklik sisteminin bu husustaki büyük yardımı, Türk Toplumunun değişiminde ve gelişiminde etkili olmuştur. Bugün Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan Türk yurttaşlarının çok büyük çoğunluğu, dünyadaki bütün Müslümanlar gibi, dinlerine içtenlikle bağlıdırlar. Fakat bu Müslümanlar inan ve ibadet bakımından lâik Müslümanlardır. Böylece Müslüman Türkler, eylemsel olarak, lâik devleti kurmuşlardır ve bu devleti sürdürmektedirler.

Türkiye bu aşamada ulusal ekonomi değerlerini güçlendirme yoluna da gitti; devletçilik ilkesini benimsedi. Hem devletin ekonomik yaşama müdahale etmesini ve denetlemesini, hem de gereken durumlarda devletin ekonomik yaşamda bizzat girişimci olarak yer almasını öngörür. Ülkede üretilen öz değerlerin ön planda tutularak, daha çok ithal ikameci politikalar üzerinde durulma çabası güdülmeye çalışılmış; fakat ülkenin içinde bulunduğu ekonomik alt yapı, bu olgunun gerçekleşmesine izin vermemiştir. Ulaşılmak istenen hedefler arasında halkı bilinçlendirmek ve yerli üreticinin malını kullanmaya yöneltmek “yerli abalar kullanmak” ekonomik açıdan bağımlılığı bir nebze olsun ortadan kaldıracak bir politika olarak düşünülüyordu. Biliniyordu ki, politik bağımsızlık ekonomik bağımsızlık ile birlikte olmazsa tam değildir.⁴

---

⁴ Mahmut Goloğlu, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I, Devrimler ve Tepkileri 1924-1930, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, 2007, s.183.

1923 yılının 17 Şubat'ında toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde Atatürk'ün milli ekonomi anlayışı açıkça ortaya konulmuştur: “Bir ulusun doğrudan doğruya hayatı ile ilgili olan, o ulusun iktisadıdır. Tarihin ve tecrübenin yoğunlaştırdığı bu gerçek biçim ulusal hayatımızda ve ulusal tarihimizde tamamen tecelli etmiştir. Türk tarihi incelenirse, yükseliş, çöküş nedenlerinin iktisat sorunlarından başka bir şey olmadığı derhal anlaşılır. Tarihimizi dolduran zaferlerin yahut bozgunların tümü iktisat durumumuzla bağlantılı ve ilişkilidir. Yeni Türkiye'mizi lâayık olduğu yüksek düzeye ulaştırabilmek için iktisadımıza birinci derecede ve en çok önem vermek zorundayız. Zamanımız tamamen bir iktisat devrinden başka bir şey değildir.” demiştir.⁵

Her yenileşme hareketinin başarısının eğitim alanındaki başarıya bağı olduğuna ve kalkınmanın akıl ve ilim önderliğinde gerçekleşeceğine inanan Atatürk'ün millî eğitime büyük önem vermesi kaçınılmazdı.

16-21 Temmuz 1921 tarihinde Ankara'da bir eğitim kongresi toplandı ve bu kongreyi Mustafa Kemal cepheden gelerek açtı. Mustafa Kemal söylevinde eğitimin dinsel değıl, ulusal (millî) ve laik nitelikler taşıması gerektiğini milletin geri kalmasında eğitim ve öğretimin en önemli unsur olduğunu, millî karakterimize uygun bir eğitim sistemine geçilmesinin zorunluluğunu ifade etmiştir.

Bu kongrede M. Kemal Paşa, millî eğitimin gereğini anlatırken bu eğitimin Doğu ve Batı etkisinden uzak bir eğitim olması gereğinden söz etmiştir. Konuşmadaki ‘Batı’ emperyalist kozmopolit ‘Batı’yı ‘Doğu’ ise feodal şartlar altında yaşayan ülkelerde geçerli şeriat ideolojisini temsil ediyordu. Mustafa Kemal devrimin önderi olarak hemen her dönemde eğitimin bağımsızlıkçı ve pozitivist özelliği ile ilgili özelemlerini dile getirmiş, bu yolda

---

⁵ İzmir İktisat Kongresi, İBB Yayınları, 2006, çst.

direktifler vermiş ve öğretmenlere de öğrencilere de bu konudaki görevlerini hatırlatmıştır.

Atatürk, yeni eğitim sistemini oluştururken, eski eğitim sistemini incelemiş, eleştirmiştir. Atatürk içinde yaşadığı toplumu ve dünyanın evrildiği yönü çok iyi saptamış, eğitimi toplumsal kalkınma için en önemli araç olarak kullanmıştır. Cumhuriyet dönemi, eğitimi bir kamu görevi saymış ve özel okulların sayısını birkaç okulla sınırlandırmıştır.

Atatürk devriminde ulusallık önemli bir yer tutar. Ama onun ulusallık anlayışı ırkçı bir yaklaşım değildir. Ulusallık aynı zamanda evrenselliğe bir geçiştir, amacı ulusun çağdaş bir uygarlık düzeyine geçmesidir. Ama asıl önemli olan yukarıda da açıkladığımız gibi, laikliği de içermesidir. Ulusallık ve laiklik tarih boyunca birlikte giden kavramlardır. Batıda da görüldüğü üzere dinden bağımsızlaşmadan, ulus bilinci de oluşmamıştır.

Ulusallık ve laikliği her zaman birlikte ele alan Atatürk'ün bu yaklaşımını en güzel şekilde eğitim alanındaki düşüncelerinde görebiliriz. O ulusal eğitime önem vermiştir. Ulusal eğitimden anladığı ise bilimsel düşünüşe dayalı laik eğitimidir. Atatürk, çağdaşlaşmayı amaç edinmişti. Çağdaş, modern ve batılı bir toplumu gerçekleştiren en önemli unsurlardan birisi de eğitimidir. Her yenileşme hareketinin başarısı eğitim alanındaki başarıya bağlıdır. Bununla birlikte, eğitimin yeni bilinçli kuşaklar yetiştirecek eğitim kurumlarının oluşturulması yönünde çalışmalara hız verilmiştir.⁶

---

⁶ Mahmut Goloğlu, a.g.e., s.204.

II. ATATÜRK DEVRİMLERİNİN KADININ TOPLUMSAL YAŞAMINA ETKİSİ

Dünya'nın dönüşüm aşamasında olduğu bir dönemde, Osmanlı ileri gelenlerinin ve doğal olarak da Osmanlı halkının, tüm olup bitene seyirci kalacak bir bilgiye dahi sahip olmadığı bir dönemde; Batı, Aydınlanma meşalesini eline almış durmadan ilerliyordu. 18. Yy ile birlikte hız kazanan bu ilerleyiş Osmanlı devleti'nin yanı başında gerçekleşiyordu. Yaşanan tüm bu gelişmelere kayıtsız kalarak duyarsızlaşmanın da ötesine geçen, sorgulamadan uzak, geleneksel yapının insanları ve toplumu dogmaların varlığıyla sağırlaştırdığı ve en önemlisi olan ilerici fikirden uzak görüş, en sonunda savaşların kaybedilmesi ile farkedilmeye başlandı. Bu farkediş kısır bir alanda da olsa Batı'nın üstünlüğü açısından önemle üzerinde durulması gereken bir olgudur. Askeri alandaki geri gidiş ve Batı karşısında gelinen hazin nokta, en azından askeri alanlarda ıslahat sürecini başlatmış ve ıslahat fikir ve düşüncelerinin yaşam alanı bulduğu bir düzen teşkil edilmeye başlanmıştır. Askeri alanda gelinen nokta itibariyle; artık Osmanlı aydını Avrupa'da olup biteni merak etmeye başlamış ve bu ilerlemenin temelinde ne yattığı konusunda sorgulamaya başlamıştır.

Sorgulanan düşünce uygulama alanına geçerken yeterince yol alınamıyordu. Yenileşme ve modernleşme taraftarı olan Sultanların önderliğinde dahi olsa, dini dogmalar ve algılar akılcı ve bilimsel düşüncenin önüne geçiyor ve ülke bağnazlık ve kara cahilliğin hüküm sürdüğü bir alan olmaktan çıkmak bilmiyordu. Yaşanan tüm bu gelişmelerin kökten bir değişiklik ile yok edilmesi ve yerine Batı'da uygulanmaya konmuş, bilimin ve çağın gereklerine uygun kurumların ve kuruluşların yer aldığı bir mekanizma kurulması gerekiyordu. Görünen şuydu ki: eski beyinler ile yeni şekillenen dünyada yer almak oldukça zor, kafası değişmeyen toplumların söz hakkı kalmıyor ve tutunabilmeleri için bilimin ortaya koyduğu felsefi algı ön şart

olarak ortaya çıkıyordu. Bunların yaşanması için de Osmanlı'nın genç beyinlere ve bu beyinlerin önünü açacak "Sultanlara" ihtiyacı vardı.

Bu ihtiyaç Osmanlı tarihinde kısmen III. Selim ve II. Mahmut dönemlerinde yaşanmışsa da, yukarıda da değindiğimiz üzere; dinsel dogmaları ve onun kurumlarını alt edecek bir düzeye ulaşamamıştır. Geleneksel yapının kırılması ve bu yapının ebediyen su yüzüne çıkmayacak şekilde gömülmesi için, Batı tarzında yapılacak reform ve Rönesans hareketlerini temel alacak daha fazla beyinin mevcut olması gerekmektedir. Hem III. Selim hem de II. Mahmut'un kıvılcımlarını attığı yenileşme hareketleri, çağın sunduğu koşullar göz önünde bulundurulduğunda kendi içinde oldukça önemli adımlar olarak ele alınabilir. Ancak Osmanlı devleti'nin hem kurumsal hem de toplumsal yapıda dönüştürülebilmesi adına yeterli adımlar olarak değerlendirmek zordur. Örgütsel ve toplumsal anlamda dönüşümün yaşanması için atılacak bir çok adımın önceden planlanmış ve Batı çok iyi tanınıp analiz edilerek oluşturulması gerekmektedir.

Osmanlı aydınlanma fikirlerinin kıvılcım olarak ortaya çıkmaya başladığı 18. yy, Batı'da gerçekleştirilen aydınlanmanın temeline pek inememiş, onu sadece teknik anlamda bir örnek olarak ele almıştır. Bu da Osmanlı'yı Batı'yı taklit etmekten öteye götürmemiştir. Önemli olan olgu, Batı'da gerçekleştirilen her türlü maddi ve manevi dönüşümlerin en iyi şekilde analiz edilmesiydi. Maddi anlamda yapılacak bir düzenleme kalıcı olarak yarar sağlamayacak ve oluşturulan yapı istediği sonucu vermeyecektir. Eğer yeni bir düzene geçilmek isteniyorsa ve bu düzenin tam anlamıyla gerçekleştirilmesi yolunda kararlı adımlar atılıp uygulama alanının oluşturulması gerekliliği şartsa, bu Batı'nın gerçekleştirdiği her türlü yeniliğin (hem düşünsel hem de teknik anlamda) kaynaklarına inilerek ve bilimsel düşünüşün ve laik algılayışın hakimiyet alanını genişleterek gerçekleştirilebilirdi.

Bilimsel, laik, sosyal bir düzenin var olabilmesi ise, en başta özgür düşünebilen bireylerin varlığı ile ölçülenebilir. Yaşanılan ortamın insanlara

sunduğu her türlü olanak, onlara ya ortaya koyacak malzeme üretir ya da ortaya konulacak malzeme olmasına rağmen yaşanan ortamın elverişsizliği ile daha da kötüye gidilir. 19. yy Osmanlı devlet yapısı göz önüne alındığında ise, bir takım dönüşümlerin yaşanmaya başladığı ve önemli adımların atıldığı olaylar karşımıza çıkar. III. Selim, II. Mahmut gibi yenilikçi hareketlerin başlamasında büyük role sahip yönetici sınıfın ardından, onların uygulamaya koyduğu bu oluşumun devamını getirecek beyinlerin sayı olarak az olsa da varlıklarının söz konusu olması, Abdülmecid'in Tanzimat'ı ortaya koymasına etki edecek ve Osmanlı'da ilk defa tebaanın can ve mal güvenliği söz konusu edilerek Osmanlı'nın siyasal ve toplumsal yapısında dönüm noktası sayılabilecek bir yapı ortaya konacaktır. “ İhtihat kapıları kapandı”⁷ diyen Gazali yerine, Aydınlanmacı felsefenin referans alınması gerektiği düşüncesi üzerine yoğunlaşan beyinler, hem Batı'yı iyi tanıyor hem de kendi toplumsal ve siyasal düzenlerini göz önünde bulundurarak bir takım yenileşme hareketlerine girişiyorlardı. Batı'yı daha iyi tanıma fırsatını bulan Osmanlı aydın kesimi, artık tam olarak kararını vermiş ve ülkenin bulunduğu sosyal, siyasal, ekonomik ve askeri dibe vuruştan kurtulmanın tek çaresi olarak Batı'nın izlediği aydınlanmacı yolun örnek alınması gerektiği kararını vermiştir.

1789 Fransız İhtilali'nin dünyada yarattığı felsefik, düşünsel ve aklın egemen olduğu varoluş tutkusu, tüm dünya ülkeleri tarafından belli ölçüde benimsenmeye ve anlaşılmaya çalışılmış ve yukarıda değindiğimiz dünyanın yeni tanıştığı kavramların ülkelerin kendi toplumsal, siyasal, ekonomik ve en önemlisi de düşünsel dünyalarında oluşturduğu çağrışımlar ile şekillenerek belli bir temele oturtulmaya çalışılmıştır. Eşitlik, özgürlük, kardeşlik fulyasının dalga dalga yayılarak dünya milletlerini egemen almaya başlaması Osmanlı aydın takımında da belli dönüşümlerin yaşanmasına neden oldu. Daha önce varlığından dahi haberdar olunmayan kavramlar su yüzüne çıkmış ve insan,

---

⁷ Kemal Arı, Atatürk ve Aydınlanma. s.85.

insan olmanın ona kattığı bilinçle yeni değerler üretmek hak iddia edebilecek bir dönem içerisine girmiştir.

İnsanlığın bir değer olarak ele alınmayıp sadece belli ekonomik ve sosyal grupların yaşam alanı bulduğu dünya coğrafyası; daha önce pek tanışma fırsatı bulmadığı bir insan tipiyle muhatap olma durumuyla başbaşa kaldı. Artık dönüşme sırası dünyaya gelmişti. Evrilmesi gereken ve belli devrimleri bünyesinde hissetmesi gereken O'ydu. Bilinçlenen, sorgulayan ve hesap soran bir insan algısının oluşumu Krallıkların, Aristokrasilerin, Tiranlıkların sonu olmuş; bu yapıda varlığını sürdüren geleneksel toplumlar ve devletler çözülme sürecine girmiştir.

Dünya'da yaşanan bu dönüşüm süreci, Osmanlı toplumsal ve siyasal hayatına baktığımızda tam da örnek aldığı toplumlarda yaşanan ile paralellik arzetmiyordu. Bu şekilde olması da beklenemezdi. Çünkü, ülkelerin farklı olması demek o ülkeleri oluşturan toplumsal ve siyasal anlayışların farklı olması demektir. İnançların, kültürlerin, dünyaya bakış felsefesinin farklı olması demektir. Bu açıdan konu ele alındığında, Türk modernleşmesinin ana hatları ve kırılma noktaları daha anlaşılır hal alacaktır.

Türk Modernleşmesini gerçekleştirmeye çalışan aydın insanlar, toplumsal ve kültürel temelleri kendi insanına ait olmayan bir yapıyı, kendi toplumuna örnek olarak göstererek içselleştirmeye çalışmıştır. Bu toplumun ve aydınların kendi dinamikleri ile oluşturduğu bir yapı değildir. farklı ülkelerde görülen yeni kurumların, örgütlerin, algıların göç ettirilme hareketiydi. Durumun bu yönünden bakıldığında ise manzara olarak pek kolay gerçekleştirilemeyecek bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tebaa anlayışı içinde yaşayan bir halk kesimine özgürlük, eşitlik ve kardeşlik adındaki kavramlardan bahsetmek; elbette ki ilk anda algılanması güç olan ve somutlaştırılmayan bir durum olarak hissedilmiştir. Halk tabakaları

tarafından bu kavramların bilinmesi ve öğrenilmesi dönemin Türk aydınlarının bakış açısı çerçevesinde çizilen resim olarak hissettirilmeye çalışılmıştır.

Fotoğrafını çekmeye çalıştığımız dönemlerde, inceleme konumuz olan kadın bir yana, erkeğin de sosyal ve siyasal alanda varlığından söz etmek mümkün değildir. Saltanatın, hilafetin ve dini konuda otorite sayılacak pek çok kurumun varlığı Osmanlı halkını, kendi haklarını savunma platformunda oldukça yalnız bırakmıştır. Dini kurumların yayınladığı her fetva, yaratıcının bir buyruğuymuş gibi algılanmış ve halk kendinde söyleyecek söz hakkı bulmamıştır. Peki, toplumda böyle bir yapı mevcutken kadın hangi konumdadır? İnsanların siyasal ve sosyal hayatta pek önemsenmediği kulluk düzeni içinde kadın kendine nasıl bir rol yükleyebilir ve hangi hakların savunucusu olabilirdi? Tüm bu sorulara verilecek yanıt tabii ki olumsuz olacaktı. Demokrasinin, insan haklarının, özgürlüğün bulunmadığı toplumda kadın haklarından söz etmek ne kadar mümkün olabilir? Olmadı da. Kadının ve kadın hareketlerinin Kadının Osmanlı toplum yapısında, kendinin var olduğunu anlamaya ve anlatmaya tam anlamıyla başladığı dönem olarak II. Meşrutiyet dönemi ele alınmalıdır.

Meşrutiyet döneminin ünlü aydınlarından biri olarak karşımıza çıkan ve ilk tiyatro eseriyle Türk tarihinde önemli bir yere sahip olan Şemsettin Sami'nin kadınlarla ilgili şu saptaması dikkat çekicidir. Kadınlara ilk olarak nüfus açısından yaklaşan Şemsettin Sami şöyle demektedir:

“Kadın, insanların dişisi demek olduğundan ve gerek insanların gerekse diğer hayvanların dişileri takriben erkeklerine eşit bulunduğundan, kadınlar insan türünün yarısı demektir⁸” şeklinde saptamada bulunmuştur. Dünya olarak modernleşme yarışı içinde koşulmaya başlandığı Fransız Devrimi ile birlikte, insan türünün sayı bakımından yarısını oluşturan bu sosyal grup, toplumsal ve siyasal alandan dışlanarak modernleşme süreci içerisinde yeterince yol

---

⁸ Şemsettin Sami, Kadınlara, Haz. İsmail Doğan, Ankara, 1996, s. 5.

alınamayacağına farkına varılmış ve bu alanda çeşitli hak ve özgürlüklerin iadesi yolunda girişimler ve adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu adımların atılmasında da sözünü ettiğimiz bir çok düşün adamı öncülük ederek, kadınların belli statü içerisinde yer almaları adına savaş vermek durumunda kalmışlardır. Onlar, dönemin koşulları dikkate alınarak düşünüldüğünde, kadına hak vermeyi bir anaya hak vermek gözüyle görmüşler ve “ananın eğitimi eşittir çocuğun eğitimi” parolası ile yola çıkmışlardır. Şemsettin Sami bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır:

“Ayrıca, kadınlar yeryüzü ahalisinin yarısı olduklarından dolayı, sadece kadın olmalarından kaynaklanan önemden başka, erkekleri yetiştiren, yani insan topluluğunu terbiye eden ve biçimlendiren de yine kadınlar olduğundan, önemlerinin pek çok olması gerekir⁹” şeklinde yorumlar getirmişlerdir.

Bu bağlamda ele alındığında ise; geleneksel toplum yapısına sahip olan Türk insanı için doğru bir saptama olarak kabul edilmemesi elde değildir. Öyle ki, siyasal ve toplumsal alandan soyutlanan ve eve kapatılan kadının, ülkesini yönetecek sağlıklı ve üretken bir nesli yetiştirmesi de beklenemez. Kendini yetiştirme alanı bulamayan ve bu yönüyle de eksik bir birey olarak varlığını sürdürmeye çalışan kadın, genç beyinlerin en yakın örnek teşkil eden bir profili olarak, önce kendi çocuklarına ve yakın çevresine faydalı olabilecek süreçten uzak kalmaktadır.

Uzun yıllar boyunca yukarıda değinilen durumun pek de dışına çıkamayan dünya devletleri (*özellikle Türk toplumu*); kadın erkek farklılığının toplumsal bir eşitsizliğe dönüşmesi ve bu eşitsizliğin giderilmesi için mücadele edilmediği takdirde toplum içinde yerleşik geleneklerin bir parçası haline geldiği olgusunun bilincine tarihin yakın dönemlerinde ulaşmış; 1970’li yıllardan itibaren bu alanda verilen eşitlik mücadelesi güçlenmiştir. Türkler özelinde bakıldığında, Osmanlı’nın geç dönemi itibarıyla ortaya çıkmaya

---

⁹ A.g.e.

başlayan ve kadınların yaşamın çeşitli yönlerinde karşı karşıya kaldıkları eşitsizlikleri gidermek üzere verilen mücadeleler¹⁰ Türkler bağlamında *Feminizm* hareketinin bu topraklarda canlanmasına neden olmuştur.

Günümüze gelindiğinde, hukuki statü bakımından kadın-erkek eşitliği evrensel bir biçimde tanınmaktadır. Gerçekten de BM'ye üye devletler arasında bu eşitliği en açıkça ifade eden siyasi haklardan kadınların da eşit olarak yararlanmasını yasal olarak tanımayan toplumlar, Ürdün, Kuveyt, Suudi Arabistan, Yemen ve Lichteinstein'dan ibarettir. Birisi hariç bunların hepsi Müslüman ve İslam dinini devlet düzeninin temeli olarak görmekte olan devletlerdir. Türkiye Cumhuriyeti ise, halkının çoğunluğu Müslüman olan, kadınların statüsünü yasal düzeyde erkeklerinkiyle eşitleme girişimini başlatan devletler arasındadır¹¹. Türkiye Cumhuriyeti hem ulusal yapıda bir devlet teşekkülü oluşturma başarısıyla hem de kadın konusunda atmış olduğu önemli devrimsel adımlarla, tüm Türk ve Müslüman toplumlarının önünde örnek alınacak yapıya kavuşabilmiştir. Tartışılması gereken nokta ise, yasal olarak verilen hakların toplumsal ve siyasal alanda ne şekilde uygulama alanı bulabildiği ve toplumda egemen rolü oynayan yönetici ve iktidar sahibi kesimin böyle bir yapının oluşmasına ne kadar katkıda bulunduğu sorusudur.

1. TANZİMAT VE MEŞRUTİYET DÖNEMLERİNDE KADIN

Türkiye'nin sosyolojik ve siyasal alt yapısını göz önüne alarak tarihe yapılan bir seyahat, Türk toplumunda kadın ve kadın olgusu hakkında yeterince bilgi sahibi olunacak envanterler sunacak kaynaklara yönelmeyi olanaklı kılacaktır. Türk yönetsel ve sosyolojik yapılanmasında kadın hangi alanlarda varlık gösterebiliyor ve devlet mekanizmasının oluşturulduğu

---

¹⁰ Şirin Tekeli, Kadın, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C.5, s. 1190.

¹¹ A.g.e.

teşkilatlanmada hangi planda kalıyordu? Kadının toplumsal hayattaki yeri ve önemi konusunda tüm bu açılardan tarihe uzanmak faydalı olacaktır.

Kadın sorunu konusunun çok eski dönemlere kadar dayanmasına rağmen, bu sorunun dile getirilip tartışma platformlarında ele alınması çok da uzak olmayan yakın bir dönemde başlar. Bu yönüyle de ülkemizde ve dünyada, kadın hakları konusunda yeterli girişimlerin gerçekleştirilemediği ve sorunun tam olarak tanımlandığı bir sürece ulaşamamıştır. Kadınların da bu konuda kendilerini yeterince ortaya koyamadıklarını söyleyebiliriz. Bunda en önemli etken ise erkeğin egemenlik alanının çok geniş olması ve yönetim alanında kadına pek söz hakkı verilmediğinden kaynaklanmaktadır. Erkek, bu anlamda ve bağlamda egemenlik alanını mümkün olduğunca genişleterek kadına kendini ifade ettirecek kültürel, sosyal ve iktidar sürecini ele geçirecek fırsat alanı bırakmamaktadır.

Türkler'in İslamiyet ile tanışmadığı dönemlerdeki, Türk toplum yapısı ve buna bağlı olarak kadının algılanış biçimi, sonrasına oranla oldukça farklıydı. Devlet yönetiminde tek güç olarak karşımıza çıkan Hakan, devlet yönetim mekanizması içine kadını da sokmuş ve kendinin bulunmadığı anlarda ona vekalet edecek kişi olarak Hatun'a önemli bir görev alanı bırakmıştı. Günümüz değerleri ile değil de o günün şartları değerlendirilerek ele alındığında, uygulanan bu siyasal yapının ne denli olumlu bir süreç olarak değerlendirilmesi gerektiği anlaşılacaktır. Yönetici sınıf olarak değil de sosyolojik açıdan halk tabakası ele alındığında ise, toplumu oluşturan erkeklerin kadınlarla hemen hemen aynı statüde olup tek eşli bir aile yapılanmasına gidilmiştir. Kadın hakları bakımından dönemine oranla çok daha özgür bir ortamın varlığından söz edilebilir. Ancak, İslamiyet'in Afrika'dan tüm dünyaya yayılmaya başlaması ve Türk toplumunun da İslam dinini benimsemesi, kadın hakları bakımından bir takım sosyolojik olguların değişmesinde önemli paya sahip oldu.

Afrika’da yer alan ülkeler ve milletler için yeterince hak ve hürriyet alanı yaratan İslamiyet, kadın konusunda da önemli açılımlar gerçekleştirmiş ve kadının da insan haklarından faydalanması gereken bir varlık olduğu Arap toplumunun hafızasına kazınmaya başlamıştır. Daha yeni doğmuş kız çocuklarının diri diri gömülüp canlarına kıyıldığı bir ortamda, kadına yaşama hakkının sağlanması elbette ki tam anlamıyla bir devrim hareketi demektir. Arap toplumu adına bu kadar önemli gelişmelere neden olan bu olgu, Türk toplumsal yapısı içinde aynı şekilde değerlendirilmesi güç olan bir gelişmedir.

Cemaat kültürünün egemen olduğu Osmanlı topraklarında ise, kadınlar hiçbir medeni ve siyasal hakka sahip değildi. Kadınların sosyal yaşamları padişahın ferman ve fetvalarıyla belirlenmekteydi. Ev içindeki yaşantıları da çok kötü durumdaydı. Şeriata göre 4 kadınla evlenme hakkına sahip kocalarına bağımlı kılınmışlardı. Evliliği bitirme hakkı yalnızca erkeğe aitti ve erkek bunu ağzından çıkan tek lafla sağlayabiliyordu. Günlük yaşamda erkeklerin ve kadınların haremlik ve selamlık olarak ikiye bölündüğü Osmanlı toplumunda, zengin ve aristokratların ve Padişahların haremlerinde çok sayıda kadın köle ve cariye bulunmaktaydı. Ancak kadınların aileden olmayan erkeklerle konuşmaları bile kesinlikle yasaklanmıştı. Osmanlı toplum yapısında ev dışındaki hiçbir alanda kadına rastlama olanağı yoktu. Sıradan kadın için politikayla uğraşmanın lafı bile edilemezdi. Ancak saraydaki haremde yaşayan Padişah gözdeleri ve veliaht anneleri politikaya entrikalarla müdahale ederek yönetimde söz sahibi olmaya çalışmışlardır. Bunun dışında kadın, genel olarak geçimini sağlayan erkeğin gözetimi altında yaşamının sürdürür, çocuklarıyla uğraşır ve ev işleriyle zaman geçirirdi¹².

Osmanlı toplum yapısı yukarıda oluşturduğumuz denklem etrafında cereyan ederken, Avrupa’da patlak veren devrim hareketleri ve bunlardan en önemlisi olan Fransız Devrimi, kadın konusunda da yeni oluşumların ortaya

---

¹² <http://e-kutuphane.egitimsen.org.tr/pdf/150.pdf>

çıkmasına en büyük esin kaynağı olacak ve kadın hakları konusunda ortaya atılan her somut düşüncenin altında bu devrim hareketi yer alacaktır.

Bu nedenle, kadın ve erkekler arasında, hukuk alanına da yansıyan toplumsal eşitsizliklerin bilincine ilk kez 1789 Fransız Devrimi ile birlikte ulaşıldığını söylemek yanlış olmaz. Çünkü, Batı toplumlarında devrim öncesinde var olan “eski düzen” altında insanların ait oldukları farklı statüler (soylu, ruhban, halk) arası eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve dil, din, cins ve sınıf ayrımına bakılmaksızın tüm insanları eşit ve özgür kılmak amacıyla yapılan ve tarihin gidişini değiştiren bu büyük burjuva devriminden sonra, hukuk düzeyinde garanti altına alınan eşitlik statülerinin, gerçek ve gündelik yaşamdaki insan ilişkilerinde var olmakta devam eden ve yeni biçimler kazanan eşitsizlikleri gizleyebildiği görülmüştür. Bunun için gerçek eşitsizlikler daha da çarpıcı hale gelmiştir¹³.

Fransız devriminin ortaya attığı fikir akımları ve gün yüzüne çıkarıp insanlığa vaat ettiği kardeşlik, özgürlük ve eşitlik söylemleri, tüm dünyada olduğu gibi Osmanlı içinde de bir takım gelişmelerin yaşanmasına vesile oldu.

Tüm bu açıdan bakıldığında, Osmanlı’da kültürel yaşamda ilk değişimler Tanzimat ile gerçekleşmeye başlamıştır. Öyle ki, daha öncede değindiğimiz üzere dönemin ünlü kişilerinden Şinasi, 1860’ta yayınlanan Şair Evlenmesi adlı piyesinde, görücü aracılığıyla evlenmenin sakıncalarını komedi tarzında işlemiştir. Namık Kemal ise, bir yazısında, kızları satılık bir maddeye, görücüleri esircilere benzetmekteydi. Bu düşüncelerin etkisiyle, ilk kadın dergisi “*Kadınlara Mahsus Gazete*”1895’te İstanbul’da haftalık olarak yayınlanmıştır¹⁴. Kadın hakkında görüş ve düşüncelerin gazete ve dergilerde yer alması, daha da önemlisi yalnızca kadın adına bir gazetenin bu zaman diliminde ortaya çıkmış olması Türk kadının tarihsel serüven içerisinde gelişim gösterdiği en önemli zaman dilimi olarak addedilebilir.

¹³ Şirin Tekeli, Kadın, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi 5, s. 1190.

¹⁴ Leyla Kırkpınar, Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kadın, Zeus Kitabevi, İzmir, 2009, s.93.

Kültürel anlamda pek çok faaliyetlerin yer almaya başladığı bu dönemi İlber Ortaylı şu şekilde değerlendirmektedir:

“Tanzimat döneminin getirdiği sosyo-kültürel değişim, hiç değilse üst ve orta tabaka kadınlarının toplumsal hayata girişini hazırlayan altın bir dönem olmuştur. Modern İslamcı düşünürler, çok karı evliliğinin kalkmasına ya da sınırlandırılmasına yönelik yeni yorumlar getirirken, gerek Osmanlı ülkesinde gerekse diğer Ortadoğu ülkelerinde ve Rusya periferisindeki düşünür ve yazarlar geleneksel aile yapısı ve evlenmelerin aleyhinde kampanya açmışlardı. İbrahim Şinasi Bey, modern tiyatromuzun ilk eseri sayılan Şair evlenmesinde biraz naiv bir üslupla eski evlilik geleneklerini yererken, Azeri dramaturjisinin kurucusu Mirza Fethali Ahundof ve izleyicileri tiyatro yapıtlarında İslam kadınının kapalı hayatını, pederşahi aile düzenini, kız çocuklarının cahil bırakılmasını en etkin biçimde yeriyorlardı. 1880’lerde Rusya Müslümanlarından bir grup kadın *Alem-i Nisvan* adlı bir kadın gazetesi çıkararak, feminist hareketi yaygınlaştırmak çabasıındaydılar. Tanzimat maarifinin en önemli girişimlerinden birisi, ortaöğretim alanında İnas (kız) Rüşdiyeleri açarak, kız çocuklarının eğitim olanağını geliştirmek olmuştur. Kız okullarının sayılarının artması ve 19. yüzyıl sonunda eğitim derecesinin liseye kadar yükselmesi, yeni bir meslek grubunun ortaya çıkmasını sağladı: Muallime hanımlar... Kadının özgür çalışma hayatına girişi, Türkiye tarihinde sanayiden önce eğitim alanında olmuştur ki, bu gelişme, günümüz Türkiye’sinde kadının bürokraside güçlü durumunun bir nedenidir¹⁵.

Yenileşme hareketlerinin şart olduğu bir döneme girilmesi sonucunda devlet mekanizması belli düzenlemelerin yapılmasını kendinde zorunlu görmüş ve Batı örnek alınarak ordu, bürokrasi, eğitim, giyim kuşam gibi alanlarda ıslahatlar şart görülerek düzenlemelere kalkışılmıştır. Tüm bu planlanan gelişmelerin sağlanabilmesi için Osmanlı’nın, ilerleme yolunda hız tanımayan Avrupa’yı çok iyi analiz etmesi şarttı. Bu yüzden de Avrupa devletlerinde

---

¹⁵ Kırkpınar, a.g.e., s.s.93-94.

daimi elçilikler açıldı ve Paris, Londra, Moskova gibi Avrupa'nın gelişmiş şehirlerine, buraları iyi analiz edebilmeleri adına elçiler gönderildi.

Avrupa'ya açılmaya başlayan Osmanlı ve Osmanlı aydını, ülkesinin çoğu alanda (en başta ordu geliyor) Avrupa'dan etkilenmesinin kaçınılmaz olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca, kişi hak ve özgürlükleri bağlamında Fransız İhtilali'nin oluşturmaya başladığı özgür toplum ve demokratik sürecin ışığında insanlara sağlanan temel hak ve özgürlükler, yeni oluşan bu genç ve aydın grubu etkileyecek ve Osmanlı'nın o klasik yapısını sorgulamalarına neden olacaktır. Ülkenin mevcut sosyal ve siyasal yapısının ne denli kötü durumda olduğunu kavrayan bu aydın zümre, ülkenin düzelmesi ve gelişmesi için kafa yormaya başlamış ve sorgulama zamanının geldiğini düşünmüşlerdir. Bu genç aydın insanların ortak paydası "*Bu ülke nasıl kurtulabilir*"¹⁶ sorusu olmuş ve bunun gerçekleşmesi için her türlü eylemin yerine getirilmesi gerektiği sözü verilmiştir.

Dünyada gerçekleşmeye başlayan ve örneklerinin de görüldüğü parlamento sistemi, bu gençlerin dikkatini çekmiş ve daha sonra adlarına Jön-Türk denecek olan Yeni Osmanlılar, anayasacılık fikrini ülkenin kurtuluşu için parola addetmişlerdir. Oluşturdukları örgütlenme ve nüfuzları ile 1876 yılında Osmanlı Devleti'nde ilk defa Padişah'ın yetkilerini sınırlayan bir Mebuslar Meclisi oluşturulmuştur. Devlet mekanizması içerisinde yer alan kişilerin ve birimlerin ne şekilde davranacağını belirleyen bir de anayasa oluşturularak adına Kanun-i Esasi denilmiştir. Ülkede yaşayan halkın can, mal, ırz, namus gibi temel haklarını güvence altına alan anayasa, Osmanlı halkını bir nebze olsun tebaa algısından uzaklaştırıp çağdaş değerlerin mevcut olduğu bir takım uygulamaların içine sokmuştur.

II. Meşrutiyet ile ise, Padişah'ın yetkileri iyice kısıtlanarak insanların ihtiyaç duyduğu temel hak ve özgürlükler I. Meşrutiyet'e oranla daha oturaklı

---

¹⁶ Tark Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt: I, II. Meşrutiyet Dönemi, s. 9.

bir hal almıştır. Kamu hak ve hürriyetleri bakımından kapsamı genişletilmiş olumlu adımlar atıldığını söylemek imkanı vardır. Önce, meşruluğu her zaman tartışmalı olan seçimlerin yanı sıra, seçme ve seçilme (erkeklere) hakkı getirilmiştir. Kamu özgürlükleri alanında da, değindiğimiz gibi şahıs hürriyeti, matbuat hürriyeti, güçlendirilmiş kötü ünlü 113. maddenin Padişah'a sürgün yetkisi veren bölümü kaldırılmıştır¹⁷. Ayrıca, II. Meşrutiyet dönemi bazı yazarlarca cemiyetleşme dönemi olarak adlandırılmaktadır. Daha önce kurulan cemiyetlerin varlığına rağmen, denebilir ki memleketimizdeki çok cemiyetli siyasal hayat meşrutiyetin ilanıyla başlamıştır¹⁸.

Meşrutiyetten önceki dönemde ise, bir takım hakların kadınlara verildiği göze çarpmaktadır. Bu yönüyle ele alındığında ise denebilir ki; Osmanlı toplumunda, kadınların toplum hayatı dışında tutulmasına karşı tepkiler 19. yüzyılın ikinci yarısıyla başlar. 1842'de açılan ilk ebe kurslarını, 1848'de kız rüştiyeleri, 1863'de sanayi okulları, 1870'de öğretmen okulları izler. Eğitim alanındaki bu çabaların II. Meşrutiyet zamanında açılan İnas Darülfünunu'yla (Kızlar Üniversitesi) sürdüğünü görüyoruz¹⁹. Ayrıca, ilk kadın gazetesi olan *Şüküfezar* 1864'te yayın hayatına başlamış ve bunun yanı sıra ilk kadın derneği olan Muhadenet-i Nisvan Fatma Aliye tarafından 1896'da kurulmuştur²⁰. Meşrutiyet dönemine gelindiğinde ise, kurulan başlıca kadın cemiyetlerine baktığımızda hiç de azımsanacak bir sayıda olmadığı görülür. Bunlardan bazıları şunlardır: “Cemiyet-i İmdâdiye (1908), Osmanlı Kadınları Şevkat Cemiyet-i Hayriyesi (1908), Teal-i Nisvan Cemiyeti (1908), Osmanlı Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye (1909), Esirgeme Cemiyeti (1909), Teâl-i Vatan-i Osmani Hanımlar Cemiyeti (1910), Esirgeme (Esirge) Cemiyeti (1912), Donanma Muavene-i Milliye Cemiyeti Hanımlar Şubesi (1912), Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Hey'et-i Merkeziyesi (1912),

---

¹⁷ Tunaya, a.g.e., s.4.

¹⁸ Mustafa Erdoğan, Türkiye'de Anayasal Gelişmeler ve Siyaset, Ankara, 2003, s. 29.

¹⁹ Tekeli, a.g.e., s.1190.

²⁰ <http://e-kutuphane.egitimsen.org.tr/pdf/150.pdf>

Malumat-ı Dahiliye Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi (1912), Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan (28 Mayıs 1913), Şehit Ailelerine Yardım Birliği, Hizmet-i Nisvan, Asker Ailelerine Yardım Cemiyeti, Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi (1916), İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi (1908)²¹ ‘dir.

II. Meşrutiyet döneminde aydın kadınlar, kadın statüsünün değiştirilmesi amacıyla, *Teal-i Nisvan*, *Müdafaa-i Huku-u Nisvan*, *Asri Kadınlar Cemiyeti* gibi (yukarıda da belirttiğimiz üzere) ilk feminist derneklerin kurucusudurlar. Ancak, kadınlar umdukları özgürlüğü yeni yönetim altında sağlayamayacaklardır. Bu dönemde, kadınları ilgilendirip de gündeme gelen tek konu evlilik statüsüdür. 1917 Kararnamesi (Aile Hukuku Kararnamesi), evliliği yasal bir çerçeveye bağlarken, kadınlara ilk defa boşanma hakkını verir ve “çok karılı” evliliği, karının (kadının) rızasına bağlayarak sınırlandırır²². Yani, kocanın ikinci bir kadınla evlenebilmesi ilk kadının rızası ile gerçekleşebilirdi²³.

2. DÜNYA SAVAŞI VE KURTULUŞ YILLARINDA KADIN

Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle birlikte kadın emeğine duyulan ihtiyaç da artmış ve kadınların çalıştırılması parolası adına kurulan cemiyet ile bir çok kadın derneklere üye olmuştur. Kadınlar ekonomik hayatın bire bir içerisinde yer almaya başlamış ve kendilerini gerçekleştirme noktasında önemli bir pay elde etmişlerdir. Erkek nüfusunda meydana gelen azalma kadınları çoğu alanda boşlukları doldurmaya itmiş ve hem I. Dünya Savaşı hem de Kurtuluş Savaşı döneminde Türk kadını çok ağır yüklerin (siyasal, toplumsal ve maddi anlamda) taşıyıcısı olmuşlardır. Devlet dairelerinde boşalan yerlere

²¹ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, Ankara, 1998, ATM.

²² Şirin Tekeli, a.g.e., s.1190.

²³ İhsan Burak Birecikli, *Yüzüncü Yılında II. Meşrutiyet’in İlanı Üzerine Bir İnceleme*, Akademik Bakış, Cilt 2, Sayı 3, 2008, s. 219.

kadınlar yerleştirilmiş ve eşi cephede mücadele eden kadınların da, eşleri olmadan kendi kendilerine mücadele edecek bir ortam karşlarına çıkmıştır. Böylece Türk kadını kamu hayatına zor bir zamanda da olsa girmiş bulunuyordu.

Kurtuluş mücadelesinin verildiği bu dönemde, kadınlar kurtuluş mücadelesinde bire bir yer almış ve siyasi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Cephede, askerin arkasında ona iâşe hazırlayan, mermi taşıyan, yaralıları tedavi eden kadının yanı sıra, kitleleri ayağa kaldıracak mitingler düzenleyerek halkı direniş konusunda yönlendirmeye çalışan kadın profili bu dönemde net olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk toplumunda gerçekleşen olgular gibi Batı toplumunda da I. Dünya Savaşı ile birlikte bir takım köklü değişimlerin önü açılmıştır. Fakat, Türk kadını Batı'da olduğu gibi bu mücadelesini yeterince ileriye götürememiş ve değişmesi gereken kalıplaşmış haksızlıkların değişmesine seyirci kalmayı tercih ederek genel itibarıyla bu anlayışı gerçekleştirme kudretini yöneticilere bırakmışlardır. Bu dönemden itibaren gerçekleştirilecek organize bir örgütleniş kadın konusunda Türkiye'de çok daha farklı şeylerin tartışıldığı bir konum yaratabilirdi. Ne yazık ki olması dile getirilen bu örgütlenme kendini tamamlayamamıştır.

Kurtuluş Savaşı'nı yürüten Birinci Meclis, bağımsızlık mücadelesinde M. Kemal ve arkadaşlarını destekleyen ancak; bağımsızlık sonrasında kurulacak yeni toplum düzeni konusunda onlardan ayrılan, Osmanlı toplum düzeninin korunmasından yana, İslami değerlere sıkı sıkıya bağlı ve tutucu bir çoğunluğa dayanmaktaydı. Bu nedenle de, Kurtuluş Savaşı'na da emekleri geçen kadınların statüsünün düzeltilmesi konusu her gündeme geldiğinde, Meclis'te büyük tartışmalar çıkmış ve buna karşı konulmuştur. Kadınların hukuki statüsündeki köklü değişiklikler, bu tutucu muhalefetin tasfiyesinden sonra, İkinci Meclis tarafından gerçekleştirilecektir²⁴.

---

²⁴Tekeli, a.g.e., s.1193.

Kurtuluş Savaşı'nın başlıca kazanımları Hilafet'in kaldırılması, Tevhid-i Tedrisat ve Medeni Kanun'un kabulü idi. İsviçre'den alınan Medeni Kanun; tek eşli evliliği ve boşanma hakkını her iki tarafa tanımasıyla ileri bir aşamayı ancak; aile birliğinin reisi koca idi ve kadının çalışma hakkı kocanın izniyle sınırlandırılmıştı²⁵. 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun, kadınların statüsünde oldukça iyileştirme gerçekleştirmesine rağmen, ulaşılmaması gereken nihai hedef bu değildi. Kadın konusu üzerinde daha çok durulmalı ve yeni açılımlar getirilmeliydi.

Bu açılımların yaratılmasında çok önemli paya sahip olan bir kuruluş ise, 7 Şubat 1924 günü İstanbul'da kurulan Türk Kadınlar Birliği idi. Tek parti döneminin tek kadın örgütüydü. Amacı, kadınları fikri ve içtimai sahalarda yükselterek, çağdaş ve ileri bir düzeye ulaştırmaktı²⁶. Ulaşmış olduğu nokta göz önünde bulundurulduğunda, bu kuruluşun kadın haklarının elde edilmesinde ve Türk kadınının çağdaş değerlere ulaşmasındaki rolü yadsınamaz düzeyde olmuştur.

Yukarıda bahsettiğimiz üzere; Medeni Kanun ortaya konmadan önce, 1925 yılında çıkarılan Kıyafet Kanunu, kadının toplumsal alanda oluşturduğu eski yapıyı mümkün olduğunca kırmış, yerine çağdaş dünyanın da gerçekleştirdiği, o kapalı kapılardan açık denizlere ulaşma yolundaki önemli adımların atıldığı bir süreç olmuştur.

Osmanlı'da kadını ikinci plana iten ve dini esas olarak kabul edilen geleneklerin yerine, çağdaş dünyanın gereklerine uygun olarak kadınlar hukuki haklarını kazanmaya başlamışlar ve layık oldukları toplumsal düzene doğru hareketlenmelerin yaşandığı döneme girmişlerdir. Artık, kadın ve erkek yasa önünde eşitti. Evlilikte, boşanmada ve bir çok konuda karar mekanizması sadece erkekten oluşmuyor, kadın da bu sürecin içine dahil ediliyordu.

²⁵ <http://e-kutuphane.egitimsen.org.tr/pdf/150.pdf>

²⁶ Kırkpınar, a.g.e., s.183.

3. TÜRK KADINI VE SEÇME VE SEÇİLME HAKKI

Cumhuriyet rejiminin Türk kadınına sağladığı bu hakları ve özgürlükleri, Türk toplumsal ve siyasal alanında bir ilk yaratacak diğer en önemli olay izleyecekti. Türk kadınına önemli hukuki haklar verilmesine karşılık, Türk kadını halen ülkesi adına söz söyleyebilecek ve çözüm önerilerini rahatça dile getirecek siyasal alana sahip değildi. ülkenin yarı nüfusunu siyasal, toplumsal ve ekonomik alanda düşünmeye zorlamayan bir siyasal yapının gelişmesini ve ilerlemesini mümkün görmeyen dönemin önder yönetici kadrosu, kadınların siyasal alanda varolabilmeleri adına da kolları sıvamıştır. 3 Nisan 1930 yılında kabul edilen bir yasayla “*Belediye Seçimlerine*”, 1933’te “*Muhtar ve Köy Heyetine*”, 1934 anayasa değişikliği ile “*Milletvekili Seçme ve Seçilme*” hakkına kavuştular.

Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu 1923 yılını izleyen ilk 10 yılda Atatürk’ün önderliğinde gerçekleştirilen devrimler, bir yandan kadının yurttaş olarak kabullenilmesini, diğer yandan Türk toplumunun yeniden yapılanmasını sağlamış ve büyük bir toplumsal değişim gerçekleştirilmiştir. 1934 yılında Millet Meclisi seçimlerinde kadınlara seçme ve seçilme haklarının tanınması, siyasal alanda cinsiyete ilişkin tüm yasal kısıtları ortadan kaldırmıştır. 1935 yılında kadınların da katıldığı ilk milletvekili seçiminde 18* (% 4.6) kadın parlamentoya girmiştir²⁷.

Kadınlara tanınan bu hak, 23 Mart 1930’da Belediyeler Kanunu’nu görüşülmesi sırasında TBMM’de ele alınmış, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya konuyla ilgili bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında: “*Muhterem Efendiler, bu tasarının açık niteliklerinden biri de Türk kadınının Türk*

---

* 1935 yılındaki Milletvekili seçimlerinde 17 olan kadın vekil sayısı, daha sonra gerçekleştirilen ara seçim ile birlikte 18’e çıkmıştır.

²⁷ Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan İkinci ve Üçüncü Birleştirilmiş Periyodik Türkiye Raporu, Ankara, 1993, s. 2.

erkeğiyle zaten eşit olan şerefli hakkını belediye işlerinde de tamamıyla tayin etmesidir... Vatan işlerinde büyük feragat ile her mahrumiyete, her cefaya ve her acıya katlanan, milletin, vatanın felaket ve saadetlerine aynı duyguyla katılan büyük kalpli, yüksek faziletli Türk kadını müşterek eseri olan bu Cumhuriyette elbette kendi evinin işlerinde olduğu gibi temiz ve ciddi mevkiini alacaktır... İstibdat ve cehalet devirlerinden arta kalan kötü ve sakat zihniyetlerin, can sıkıcı ve yanlış düşüncelerin Cumhuriyet ve İnkılâbın temiz ve faziletli çevresinde yeri yoktur...’’²⁸ diyerek teklifi sunulan kanun hakkındaki beyan ve düşüncelerini dile getirmiştir.

Kanun’un kabul edildiği 3 Nisan 1930 tarihindeki konuşmasında Afet İnan, Ankara Türk Ocağı’nda verdiği konferansta şöyle beyanatta bulunmuştur: “Türk kadınına belediye seçimlerine katılma hakkının tanınması, yasama meclisine üye seçmek ve seçilmek hakkının yakın zamanda tasdik ve tatbik olunacağına mutlu bir başlangıçtır...” diyerek, belediye seçimlerine katılma hakkının verilmiş olmasını bir aşama olarak kabul edip nihai olanın milletvekili seçilebilmek olduğunu belirtmiştir²⁹.

Afet İnan’ın da belirttiği üzere kadının siyasal hayattaki yeri konusunda adım adım gerçekleştirilen hamlelerden ikincisi de yukarıda da belirttiğimiz üzere, 1933 yılında Köy yasasında yapılan değişiklik ile gerçekleşti. Türk kadını artık yerel düzeyde gerçekleştirilen ihtiyar heyeti seçiminde ve muhtarların belirlenmesinde ve kendilerinin de seçilebilmesi hakkını elde ediyordu.

Aşama aşama nihai hedefe doğru yol alınmış ve en önemli üçüncü aşama, Türk kadınlarının siyasal özgürleşmesi yapısını taçlandırma aşaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aşama onlara, 4 Aralık 1934’te yasama

---

²⁸ Kadir Şeker, 1946 Belediye Seçimleri ve Bu Seçimlerde Kadın Seçmenlerin Durumu, Mehmet

Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,
<http://efd.mehmetakif.edu.tr/arsiv/02012008dergi/dosyalar/77-86.pdf>

²⁹ A.g.e. s.84.

seçimlerinde genel oy hakkını veriyordu. TBMM’nde o gün , Anayasa’nın ve genel oyu erkeklerle sınırlayarak kabul eden seçim yasaının ilgili maddelerinin değiştirilmesi lehinde pek çok önemli konuşmalar yapıldı³⁰. 191 milletvekilinin imzasını taşıyan tasarı, eski 10 ve 11. maddelerin yerine aşağıdaki maddeleri öneriyordu. 22 yaşını bitiren “kadın erkek her Türk, milletvekili seçme hakkına sahiptir” ve 30 yaşını bitiren “kadın erkek her Türk milletvekili seçilebilir”. Tasarı ayrıca seçim yasaının 2. maddesini değiştirerek her 20.000 nüfusa bir milletvekili ilkesi yerine her 40.000 nüfusa bir milletvekili ilkesi getiriyordu³¹. Ortaya konan kanun tasarısı, 317 milletvekilinden 258’inin oylamaya katıldığı meclis oturumunda kabul oyu verenlerin sayısı 258 olarak tespit edilmiştir. 5.12.1934 tarih 2598 sayılı kanunla da bu hakları resmen uygulanmaya konulmuştur. 1923’te kadınlara siyasi hakların tanınması meselesinin görüşülmesi 1934’te sonuçlanmış, 11 yıllık bir zaman farkıyla kadına siyasete katılma hakkı verilmiřtir³².

Kabul edilen bu yasa ile birlikte, Türk kadını 1930’da olduğu gibi sevinç gösterilerinde bulundu. Başkent Ankara’da kadınlar Halk Evi’nde toplandılar. Bir çok bayan konuşmacıyı dinledikten sonra yürüyüş halinde TBMM’ne gidilerek milletvekillerine ve Gazi’ye minnet ve şükran duyguları iletildi. Böylece Türk kadını, daha 1934’te, yani tüm Müslüman ülkelerdeki, kız kardeşlerinden, hatta Batı’daki rneğin Fransız ve İtalyan kadınlarından daha önce, erkekle aynı siyasi hakları elde etmiş oluyordu³³.

Hiç şüphe yok ki, Türk kadınının toplumsal ve siyasi alanda tüm bu hakları elde etmesinde, Atatürk’ün rolü büyük olmuştur. Onun Türk kadınına bahşettiği değer, hümanist duygu ve düşüncelerinin en somut örneğini oluşturuyordu. O, Türk kadınının her alanda var olmasını tüm duygularıyla

---

³⁰ Bernard Caporal, *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*, Ankara, 1982, s. 703.

³¹ A.g.e. s.703.

³² Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, Ankara, 1998, Atatürk Araştırma Merkezi, s. 191.

³³ Bernard Caporal, a.g.e. s, 706.

istiyor, Türk kadınına aşağılık duygusuna kapılmasını adeta men ediyordu. Yoksul Kadınları Himaye Cemiyeti ismindeki derneğin idare meclisi azası görevini yürüten Saadet Akprim'in ifadesiyle, Atatürk'ün kadınlara bakış açısı çok rahatlıkla algılanabilir. Akprim şöyle aktarıyor:

“Yoksul Kadınları Himaye Cemiyeti ismindeki derneğin idare meclisi azası ve aynı zamanda katibi idim. 1934 yılında Ankara Orduevinde derneğimize yardım temin etmek için bir Analar Sofrası tertip etmiştik. Atatürk, o gece soframızda bulunmayı bize vaat etti. Cumhurbaşlığı orkestrasını da o gece için cemiyetin emrine vermişti. Orkestra İstiklal Marşı'nı çalmaya başlayınca, biz idare meclis azaları, Bayan Makbule Eldeniz'in reisliğinde onu karşılamaya çıktık. Atatürk, Mavi Tuna valsini çalınırken bizzat büfemizi açtı. Sonra Analar Sofrası'nın şeref yerine oturdu. Bize:

-Cemiyetinizin adı nedir? diye sordu.

-Yoksul Kadınları Himaye Cemiyeti'dir, diye cevap verdik.

“Yoksul” kelimesini beğenmedi. Bu sıfatın Türk kadınına yakışmayacağını söyledi ve:

-Cemiyetinizin adını ben koyuyorum. “Kadın Esirgeme Kurumu” dedi.

Bütün analar ve kızlar Atatürk'ün bu nazik dikkatini derin bir hassasiyetle ve güzel gözleri yaşararak alkışladılar”³⁴. Tarihin sayfasına düşülen bu anektotta da görüldüğü üzere; M. Kemal Atatürk, Türk kadınının gönül dünyasındaki yerini Türk halkına aktarmış ve gönül dünyasından ayrı olarak bir de maddi dünyada hak ettiği yeri bulması için gerekenleri yapmak için her an istekli ve heyecanlı olmuştur. Kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmesiyle birlikte M. Kemal şöyle bir demeçte bulunmuştur:

“Bu karar, Türk kadınına sosyal ve siyasi hayatta bütün milletlerin üstünde yer vermiştir. Çarşaf içinde, peçe altında ve kafes arkasındaki Türk

---

³⁴ Lütfi Oğuzcan, Atatürk ve Türk Kadını, Mersin, 1961, Akdeniz Matbaası, s. 8.

kadınını artık tarihlerde aramak lazım gelecektir. Türk kadını, evdeki medeni mevkiini selahiyetle işgal etmiş, iş hayatının her safhasında muvaffakiyetler göstermiştir. Siyasi hayatla, Belediye seçimleriyle tecrübe kazanan Türk kadını bu seferde milletvekili seçme ve seçilme suretiyle haklarının en büyüğünü elde etmiş bulunuyor. Medeni memleketlerin birçoğunda, kadından esirgenen bu hak, bugün Türk kadınının elindedir ve onu selahiyet ve liyakatla kullanacaktır.”

Ayrıca; Atatürk her konuşmasında önemle altını çizerek, “bu hakkın kadınlara bir lütuf olarak verilmediğini, kadınların savaş yıllarındaki çabalarıyla bu hakka layık olduklarını ispat ettiklerini söylüyordu”³⁵. Bunun yanı sıra, Meclis’e giren ilk kadın vekillerin de bulunduğu eski kadın vekillerle yapılan görüşmelerde, seçme ve seçilme haklarının tanınmasında asıl nedenin ne olduğu sorulmuştur. Vekillerin %45’lik çoğunluğu bu hakkın Atatürk sayesinde kazanıldığını, %27.5’i ise Türkiye’de meydana gelen toplumsal gelişmenin etkili olduğu yönünde görüşlerini ifade etmişlerdir. Kadın milletvekillerinin çoğunluğu, seçme ve seçilme haklarını kendi mücadeleleri sonucu değil, Cumhuriyet’in kurucularının vermesi sonucu kazandıklarını düşünüyorlardı³⁶.

TBMM 5. Dönem kadın milletvekilleri, Türkiye’de siyasal yaşama aktif olarak katılıp ulusal anlamda siyasette söz sahibi olmaya başlamalarıyla ve kişisel olarak kendilerine duydukları güven de göz önüne alındığında, Türk kadını için örnek kişiler olarak ele alınıp kişisel başarılarının da hakkını vermek gereklidir. Bu açıdan olaya bakıldığında bu vekillerin isimlerini zikretmeden geçmek istemiyoruz.

---

³⁵ Bülent Daver, Kadınların Siyasal Hakları, s.127.

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/420/4658.pdf>

³⁶ <http://idc.sdu.edu.tr/tammetibursanler/demokrasi/demokrasi8.pdf>

Tablo 1.

TBMM 5. DÖNEM KADIN MİLLETVEKİLLERİ (1935-1939) ³⁷			
Adı ve Soyadı	İli	Adı ve Soyadı	İli
Mebrure Gönenç	Afyonkarahisar	Fakihe Öymen	İstanbul
Hat(Satı) Çırpan	Antalya	Benal Arıman	İzmir
Türkan Örs Baştuğ	Antalya	Ferruh Güpgüp	Kayseri
Sabiha Gökçül Erbay	Balıkesir	Bahire Bediz Aydilek	Konya
Şekibe İnsel	Bursa	Mihri Bektaş	Malatya
Hatica Özgener	Çankırı	Meliha Ulaş	Samsun
Huriye Öniz Baha	Diyarbakır	Esmâ Nayman	Seyhan
Fatma Memik	Edirne	Sabiha Görkey	Sivas
Nakiye Elgün	Erzurum	Seniha Hızal	Trabzon

³⁷ Semra Gökçimen, Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi, Yasama Dergisi, S.10, Eylül-Ekim-Kasım 2008, s. 23.

Her ne kadar yukarıda da belirttiğimiz gibi sosyal ve siyasal alanda etkin rol oynamak isteyen kadının yanı sıra, bu alanda pek de varlık gösterme ihtiyacında olmayan kadınlar da mevcuttu. Hatta, bu oran siyasal sürece dahil olanların yüzlerce katıydı. Kadının siyasal süreçte yer alması, tanınan tüm bu haklara rağmen istenen düzeyde de değildi ve kadın hareketleri hala marjinal düzeyde yer alıyordu.

Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmiş olmasına rağmen, kanunun çıkışını takip eden yıllarda kadınların, yapılan seçimlere istenilen oranlarda iştirak etmedikleri gözlenmiştir. 1935 yılı genel seçimleri ile ilgili olarak toplam 8.077.310 seçmenden, 2.716.846'sı kadın ve 2.828.503 erkek olmak üzere 5.545.349 seçmenin katıldığı belirtilmektedir. Yapılan kanuni düzenlemelerden sonra, özellikle kadınların seçimlere katılım oranlarını artırmak amacıyla bir dizi önlem alınmıştır. Bu önlemlerden biri de CHP genel sekreterliği tarafından, 20 Aralık 1934 tarih ve 419 sayılı tamimle: *“Kadının bütün siyasal yaşama girmesine rağmen seçime iştirak nispetleri az oluyor. Bundan sonra yapılacak olan vilayet belediye meclisleri ile köy ihtiyar heyetleri seçimlerinde kadın üye sayısının %20'den aşağı düşmemesinin göz önünde tutulacak bir esas olduğunu bildiririm”* şeklindeki telgrafın bütün teşkilata gönderilerek uyarılmasıdır³⁸.

Yukarıda da dile getirdiğimiz üzere, Kemalist gelenek kadın hareketinin ortaya çıkmasında kesin bir rol oynamıştır. Ancak bu rolden bağımsız olarak, kadın hareketi Kemalist değerleri aşmış, bununla birlikte bu geleneğin yerleşmesine de yardımcı olmuştur. Günümüz kadın hareketi, bir birey olarak kadına toplumsal temel hak ve özgürlüklerini kullanmasını desteklemeyi, saygınlık kazandırmayı, kadını güçlü kılmayı hedeflemektedir³⁹. Ulaşılması gereken hedefe ne derece varıldığı konusu ise oldukça şüphe götürülen bir

³⁸ Kadir Şeker, a.g.m., s.78.

³⁹ Arınç Ataman, Erken Cumhuriyet Döneminde Kadın Kimliğinin Oluşumu, Bir Kadın Doktorun Yaşamöyküsü Üzerinden Meslek Sahibi Cumhuriyet Kadını Kimliğinin Oluşumu, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1999, s.97.

realitedir. Kadınların siyasi yaşamda kendilerini tam olarak (hukuki anlamda) ifade etmeye başladığı 1935 seçimlerinden, 2 yıl öncesinde yapılan genel seçimlere kadar kadınların parlamentodaki sayılarına bir göz atıp bu konuda bir değerlendirmede bulunabiliriz.

Tablo 2. Türkiye’de 1935 Yılından 2007 Yılına Kadar Yapılan Genel Seçimlerdeki Kadın Milletvekili Oranları⁴⁰

Seçim Yılı	Toplam	Kadın	Erkek	Kadın (%)
1935	399	18	381	4,5
1939	424	16	408	3,8
1943	455	16	439	3,5
1946	465	9	456	1,9
1950	487	3	484	0,6
1954	541	4	537	0,7
1957	610	8	602	1,3
1961	450	3	447	0,7
1965	450	8	442	1,8
1969	450	5	445	1,1
1973	450	6	444	1,3
1977	450	4	446	0,9
1983	400	12	387	3,0
1987	450	6	444	1,3
1991	450	8	442	1,3

⁴⁰ Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan Altıncı Periyodik Türkiye Raporu, Ankara, 2008, s.20.

1995	450	13	437	2,9
1999	550	22	528	4,0
2002	550	24	526	4,4
2007	550	50	500	9,1

Yukarıdaki tabloda, kadınların yer aldığı ilk genel seçimlerde parlamentodaki kadın oranının %4.6 olduğunu görüyoruz. Bu oranın 2007 yılına kadar geçen 17 genel seçimde aşılamamış olması gerçekten sorgulanması ve üzerinde düşünülmesi gereken bir olaydır. Siyasal sürece katılım oranında kadının bu kadar alt sıralarda yer alması hiç de yakışı kalır bir durum değildir. Cumhuriyet'in, kadına tanıdığı seçme ve seçilme hakkının ilk seçimlerde verdiği %4.6 kadın parlamenter oranı ancak, 2007 yılında gerçekleştirilen seçimlerde aşılabılmıştır. Bu orana ulaşılmasında ise, 2002 yılında iktidara gelen Ak Parti'nin ikinci kez seçimlere girerken oluşturduğu parola etkili olmuştur. Kadın milletvekili sayısının 2007 yılında eskiye nazaran artış göstermesi üzerine oluşturan siyasal adımlar, parlamentoda kadın milletvekili oranının %9.1'e ulaşmasını sağlamıştır.

Meclis'teki kadın parlamenterlerin siyasal partileri içindeki sayısı ise şöyledir: "TBMM'de AK Parti'den 30, CHP'den 8, MHP'den 2, DSP'den 1 ve bağımsız 8 kadın milletvekili bulunmaktadır. Tarihsel sürece baktığımızda 1935'ten 2009'a kadar TBMM'de 8 bin 794 erkek milletvekiline karşılık sadece 236 kadın milletvekilinin yer aldığını görmekteyiz⁴¹. İstatistiklerin de çok güzel ifade ettiği üzere, günümüzde dahi kadının siyasal hayattaki rolü sınırlı kalmaktadır.

Başka bir istatistiğe göre ve diğer zamanlara oranla günümüze çok daha yakın bir dönemi ele almasından dolayı, 2009 yerel seçimleri hakkında bir iki

⁴¹<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&ArticleID=969404&Date=16.12.2009&CategoryID=77>

veri ortaya koymak gereklidir. Şöyle ki: “2009 yerel seçimlerinde toplam 2,919 Belediye Başkanı seçilmiştir. Bunlardan 26’sı kadındır. Yüzdeler oran olarak baktığımızda tüm belediye başkanları içinde kadınların oranı sadece %0,89’dur”⁴². Başka alanlardaki kadın oranlarına baktığımızda ise, parlamentoda yer alan yüzdeler dilimden pek de farklı bir durumun söz konusu olmadığı görülecektir. Örneğin, “Türkiye’de mimarların yüzde 36’sını, doktor ve operatörlerin yüzde 29’unu, avukatların yüzde 33’ünü, profesörlerin yüzde 28’ini kadınlar oluşturmaktadır. Şu anda 155 büyükelçimizin 16’sı, 132 üniversite rektörümüzün 13’ü kadındır”⁴³.

Ortaya konulan manzara hiç de iç açıcı bir manzara değildir. Erken Cumhuriyet Türkiye’sinden bu güne gelindiğinde, hiç de umulduğu gibi bir yol katedilememiştir. Bunda en önemli etken ise, Türk toplumunun miras aldığı tarihi yapıdır. Tarihsel süreç içerisinde birçok hakkın verilmiş olmasına karşın kalıplar tam olarak kırılmamış ve istenilen (ulaşılması gereken) sıçrayış gerçekleştirilememiştir.

Bugün siyasal haklar yönünden kadının karşı karşıya bulunduğu en önemli sorun bu hakların gereği gibi kullanılmamasıdır. Toplumun eskiye bağlılığı yanında, kadının iktisadi bağımlılığı erkeğin bu konudaki alışkanlığı ve dar görüşlülüğü, kadının sürekli olarak kocasının veya babasının fikirlerinin bir aynası oluşu, yani fikri bağımlılığı, bu fiili durumun nedenlerindedir. Bu nedenlerle Türk kadınının siyasal kanaat ve davranışlarında özellikle köylerde oy vermesinde erkeğe bağımlılık karakteri genellikle hakimdir. Türk Devrimi için kadının kurtuluş hareketidir deniyorsa ve Anayasamızın ve kanunlarımızın açık hükümlerine rağmen kadınlarımızın çoğu için sosyal kurtuluş henüz gerçekleşmemişse, bu, kadınların siyasal eyleme bütün güçleriyle katılmaması yüzündendir. Kadın konusu sadece kadınların eğitilmesi ya da hakları

---

⁴²A.g.y.

⁴³<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&ArticleID=969404&Date=16.12.2009&CategoryID=77>

konusunda bilinçlendirilmesi ile çözümlenmez. Bunun yanında erkeklerin de kadın haklarını desteklemeleri gerekir⁴⁴.

Sonuç olarak belirtmek gerekir ise; 74 yıl önce 5 Aralık 1934'te seçme ve seçilme hakkına kavuşan Türk kadınları, Parlamentoda temsil edilme oranları ile dünya ikincisi konumundaydı. Yıllar geçtikçe diğer ülkelere nazaran bu açılımı önce yapmış olmamız bir anlam ifade etmemiş ve bizden sonra seçme ve seçilme hakkını elde eden dünya ve AB ülkeleri kadınları, bugünkü oranlara bakıldığında çok daha farklı bir temsil düzeyine ulaştığı görülüyor.

Birçok AB ve dünya ülkelerinden daha önce kadınlarımız bu hakkı elde etmiş iken, dünya ülkeleri ve AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında kadınların parlamentoda temsili bakımından en sonlarda yer almaktayız. Ayrıca, parlamentoda bu yapının görülmüş olması diğer alanlarda da hemen hemen aynı oranları vermesi bakımından üzerinde durulması gereken bir veridir.

Bu anlamıyla okunduğunda, kadınlarımızın her alanda kendilerini ifade etme gücünü ellerinde bulundurduklarını iyi kavramış olmaları ve bunun mümkün olmayan bir olgu olmadığını kuvvetli biçimiyle idrak etmelerinin şart olması gerekmektedir. Kadınlarının eğitim düzeyinin yüksek olduğu bir ülke gelişmesi bakımından en önemli adımın atıldığı ülke demektir. Kadınların yönetimde daha fazla yer aldığı bir dünyada ise daha barışçıl politikaların izleneceği muhakkaktır.

---

⁴⁴Bülent Daver, Kadınların Siyasal Hakları, s.127.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/420/4658.pdf>

4. TÜRK MEDENİ KANUNU VE TÜRK KADINI

Halka yeni bir yaşam şekli ngren Cumhuriyet devrimleri, başta sosyal olmak üzere hemen hemen her alanda geri bırakılmış kadınları unutmadı. Hkmet şekli belirlendikten yaklaşık beş ay sonra yani 3 Mart 1924'te eēitim alanında yeni bir dönüşüm yaşandı. Meclis tarafından kabul edilen 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu (ēretimin Birleştirilmesi) ile eēitim merkezi bir yapıya kavuştu. Kadınlara iēin temel koşul olan eēitim sorunu halledildikten sonra sıra onlara sosyal hayatla yeniden bütünleştirme vardı. Kadını dış dünyadan soyutlayan onu bir anlamda pasifize eden erkek egemen bir algılayışın yansıması olan ēaēdıřı kıyafetler yerine daha rahat hareket serbestisi saēlayan modern kıyafetler Türk kadınına önerildi.

Türk kadını Avrupalı kadınlara yüzyıllardır uērařtıēı ve hala yeterli düzeye erişemedikleri haklara cumhuriyet devrimleriyle sahip oldu. Cumhuriyet rejimi ile Türk toplumunun istek ve ihtiyaēlarına cevap veremeyen kanun ve kurumlar ortadan kaldırıldı. Yerine devrimlerin özüne uygun yeni kurum, kavram ve simgeler getirildi. Tüm bu yeniliklerde batının kurumsallaşması örnek alındı. Ancak bu durum asla bir öykünmeyi iēinde barındırmıyordu.

Hukuk alanında ise 17 şubat 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun ile kadınlara yasalar önünde daha eēit olarak grldēu bir döneme girildi. Kanunun hazırlık aşaması 1924 yılında kurulan hukuk-i aile komisyonunun oluşturulmasıyla başladı. Ancak kısa sürede komisyon üyelerinin fikir ēatıřmalarına düşmeleri komisyonun ēalıřmalarını etkiledi. Yüzyıllara geri kafalı anlayışı burada da etkisini gösteriyordu.

Tüm anlaşmazlıklara raēmen komisyon medeni kanun iēin gerekli düzenlemelerin bir n ēalıřmasını hazırlamada önemli katkılar saēladı. Komisyonun ēalıřmalarının sonunda hazırladıēı raporlarda erkeēin birden fazla

kadınla evlilik yapmasını engelleyen düzenlemelere yer verildiği görülmektedir. Medeni kanunun hazırlanmasında ki bu ön çalışma, ancak; 1926 yılında ki yasa çalışmaları sırasında kullanılmaya gerek görülmediğinden etkinlik gösteremedi. Avrupa ki aile yapılanmalarının en iyi örneği olan İsviçre medeni kanunu kabul edilmiştir.

Kanun Türk toplumunun Cumhuriyet devrimlerinin öngördüğü doğrultuda ilerlemesi için yol açmıştır. Kadının özgür bir birey olarak hem aile hem de toplumdaki yerini sağlamlaştırmıştır. Atatürk'ün medeni kanun için: "...Medeni Hukuk'ta, Aile Hukuku'nda takip edeceğimiz yol, ancak medeniyet yolu olacaktır. Hukukta yatıştırma siyaseti ve asılsız hikâyelere bağlılık, milletleri uyanmaktan men eden ağır bir kâbustur. Türk milleti, üzerinde böyle bir ağırlık bulunduramaz."⁴⁵ Dediği bilinmektedir.

17 Şubat 1926 tarihli, 743 sayılı Türk Medeni Kanunuyla kabul edilen maddelere göre öncelikle yasal anlamda kadın ve erkek eşit bireylerdir. Ancak aile tanımı yapılırken aile reisi olarak erkeğin gösterilmesi ya da kadının çalışması için eşinin iznini almasının şart koşulması bazı eksikliklerin varlığına işaret etmektedir.⁴⁶ Bir diğer madde poligami yani çok eşliliğin kesinlikle yasaklanmasıdır ki. Bu aynı evde kapatma tarzı yapılanmalarında önüne geçilmesini sağlamaktadır. Daha önceleri dini hükümler gereği bir gereklilik olarak görülen, bir hak olarak görülen birden fazla kadınla evlenme geleneğinin önüne geçer ve ahlaki bakımdan da yeni bir düzenlemeyi beraberinde getirir.

Medeni kanunun kadının yarar sağlayan bir diğer maddesi ise boşanmanın kanunlaştırılmasıdır. Böylelikle kadın ve erkek yasalar önünde eşit bireyler olarak eşit şartlarda boşanma hakkına sahip olmuştur. Eşlerin birbirlerine karşı hak ve görevleri belirlenerek boşanma durumunda mal paylaşımı konusunda hükümler tespit edilmiştir. Boşanmada çocuk ve kadını

---

⁴⁵ Afet İnan, Medeni Bilgiler, Atatürk'ün El Yazıları, 1930, s.42 - 43

⁴⁶ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2005, s.92.

koruyucu maddeler getirilmesi de pozitif ayrımcılığın en güzel örneklerinden biridir. Bunun yanı sıra mirasta eşit hak kabul edilmiştir. Ayrıca evliliklerde, halk arasında hükümet nikâhı denilen resmi, yasal nikâhın zorunlu hale getirilmesi de kadın hakları açısından önemli bir aşamadır.⁴⁷

Eski rejimde olduğu gibi Talat-ı selase adıyla bilinen üç kere tekrarlanan “boşol” cümleleri medeni kanunla, tüm yükümlülükleriyle birlikte kaldırıldı. Böylece Türk toplumunun evlilik anlayışı da modern dünya devletleriyle eş değer özellikler göstermeye başladı. Bunun yanı sıra küçük yaşta yapılan evliliklerin önüne geçme için evlenme yaşına da bir sınır getirildi. Bir temsilci kullanılarak yapılan evlilikler yasaklandı. Boşanma konusunda çocuk ve kadının yasal haklarının ne olacağına dair çeşitli hükümler getirildi. Medeni Kanun kadın ve erkek arasında hiçbir fark gözetmemektedir. Her iki cinste yasa önünde eşit sayılmaktadır. Medeni Kanunun en önemli hükmü, erkeğe tek bir kadınla evlenme hakkı tanıyan hükümdür. Cumhuriyet’in ilanından önce yürürlükte olan şer’i hukuka göre erkek dört kadınla evlilik yapabiliyordu. İslam dininin belli şartlar dâhilinde müsaade etmiş olduğu bu hüküm gelenekselleşince hiçbir şartı yerine getirilmeden şer’i hukukun verdiği bu hakkını işlerine geldiği şekilde kullanan erkek, kadını egemenliği altında tuttuğu için istediği baskıyı uyguluyor, hiçbir hakkı olmayan kadına da sadece katlanmak kalıyordu.

Medeni Kanunla erkeğin elinden alınan bu hak kadının aile içinde ve toplumda daha iyi bir statüye sahip olmasına olanak vermiştir. Kabul edilen bu kanunla hukuk alanında ikilikler sona erdirilmiştir. Dini hukuk uygulamaları ortadan kaldırılmıştır. Dinin hayatın her alanındaki sorunlara çözüm getirebileceği düşüncesi bırakılmaya çalışılmış, İslamcı dünya görüşü terk edilmiştir. Gelenekçi, İslamcı kesimin hukuk alanını İslami ilke ve kuralların yeniden düzenlenmesi ve dine dayalı Mecelle benzeri kanunların hazırlanması şeklindeki beklentileri gerçekleştirilmemiştir.

---

⁴⁷ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz, Jale Akipek, Türk Medeni Kanunu, C.I, Ankara, 1966.

Çünkü Türkiye Cumhuriyeti her alanda olduğu gibi hukuk alanında da yönünü Batı'ya çevirerek laik bir hukuk sistemini kabul etmiştir. Bu ilkeyle birlikte din kendi alanına çekilmiş siyasetten arındırılmış ve insanların vicdanlarına bırakılmıştır.

Uygar ulusların her geçen gün ilerleyen medeniyet seviyelerine bir an önce ulaşmak, adeta onu yakalamak için çalışılması gerekmektedir. Samimi anlamda ilerlemeyi, çağdaşlaşmayı aklına koymuş ulusların, devletlerin yapacağı en önemli iş budur. Din değişmeyen kurallarla örülü bir yapıya sahiptir. Ancak bir devlet ilerlemelere, değişmelere açık olmazsa varlığını yitirir. Bu anlamda bir devletin toplumuna din kurallarının kişilerin vicdanlarında olduğunu ve “değişmeyen dogmalar” olmadığını anlatması gerekir. Konumuz itibariyle din, laiklik ve kadın bu üç ayrı konu aslında yüzyıllardır Müslüman toplumların çözemedikleri bir sorunlar yumağı haline dönüşmüştür. Yeni kurulan Türkiye devleti bu sorunu daha baştan ele alarak kadın ve erkeği yasalar önünde eşit gören uygulamaların temelini atmıştır. İslamiyetin peygamberi Hz. Muhammed'in kendi eşlerini diğer kadınlardan ayıran uygulamayı başlatması⁴⁸ aslında tüm Müslüman kadınların bu sürece dahil edilmesine sebep olmuş, kadının bir varlık olarak kendini belli etmesi hatta sesini bir kadın gibi kullanmasını yasaklayan kurallar bütünüyle sarılıp sarmalanmıştır.

Medeni Kanunla kadına, erkek karşısında hukuki eşitlik verilir. Ancak kanunun toplum içinde yansımaları, irdelendiğinde tam olarak uygulanamadığı görülmektedir. Toplumun bu durumu kabullenmesi ve kadının da sahip olduğu haklardan haberdar olarak bu hakların uygulanmasını istemesi için zamana ihtiyaç vardır. Bu çok yavaş ilerleyen bir süreç olmuştur. Çünkü bu kanunun hayata geçirilmesi sadece yasalaştırarak mümkün olamamaktadır. Gerekli olan, zihniyetin, eski ve geleneksel bakış açısının değiştirilmesidir. İnsanların düşünce yapıları

---

⁴⁸ Oral Çalışlar, İslam'da Kadın ve Cinsellik, Afa Yayınları, İstanbul, 1991, s.132.

değiştirilmeden yapılan düzenlemeler çok fazla bir anlam ifade etmemektedir.

Türk kadınına insan temelinde doğuştan sahip olduğu hakların geri verilmesi için yapılan yenilikler Uygulamada bir takım sıkıntılar getirmiş ve Mustafa Kemal'e karşı muhafazakarların cephe almasını sağlamıştır. Çünkü M. Kemal Atatürk önce zemini hazırlayan sonra o zemin üzerine inkılapları inşa eden bir liderdir. Bu hazırlık aşamasını sağlamaya çalıştığı halde muhafazakâr mutaassıpların tepkisiyle karşılaşmıştır.

Günümüzde hala bu tür bakış açısına sahip kişilerin kadını bir eşya olarak gören bir zihniyetin izlerine rastlanılmaktadır. Fakat tüm bunlara rağmen bu kanunun toplumun ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olduğunu söylemek mümkün değildir. toplumdaki özellikle büyük şehirlerdeki gelişmeler göz önünde tutulduğunda bu kanunun bir ihtiyaç, bir zorunluluk olduğu ortaya çıkmaktadır. Bütün ülke dâhilinde de bu kanun sosyal hayatta, aile sınırı içinde kadının hareket sahasının genişlemesini sağlayan bir prensip olduğu ortaya çıkmaktadır. Tabii uygulanma alanı ilk dönemler için dar bir çerçevede gerçekleşmiştir. Ülke içindeki bakış açısının değişmesiyle bağlantılı olarak kanunun uygulanma alanı da genişlemiştir. Tabii bu tek yönlü bir gelişme değildir. Toplumun düşünce yapısı kanunun uygulanma alanını genişletmiş, aynı zamanda kanunun toplumda varlık bulmasıyla ve pratik hayatta kadının yanında olan hükümler verilmesiyle toplum geri döndürülemez bir devinim ve dönüşüm yaşamıştır.

Medeni Kanunun bazı eksiklikleri olduğu da hukukçular tarafından kabul edilmektedir. Aslında bulunan eksik yanları 1926 Türkiye'si için doğal kabul etmemiz gerekmektedir. Ancak şartlar değiştikçe bu pürüzleri ortadan kaldırmak için gerekli girişimler yapılmaktadır. Dönemin medeni kanunu incelendiğinde çıkan görünüm aslında bize dönemin algılayışındaki düzeyi de göstermesi bakımından önemlidir. genel olarak eksiklikler evlilik kurumunun başkanı olarak kocayı, erkeği göstermesi, evin seçilmesi hakkının kocaya

bırakılması, Kadının kendi soyadını değil, kocasının kendi soyadını taşıması, Kocanın ikametgâhının, kadının ve küçük çocukların da ikameti sayılması, Kadının bir meslek ve sanatla uğraşmasının, kocanın iznine bağlı oluşu, Evlilik süresince çocuk üzerinde velayet hakkını birlikte kullanan ana ve babanın anlaşamamaları durumunda ise babanın oyunun kanun karşısında geçerli oluşu.

Türkiye’de 1936 yılında kabul edilen Soyadı Kanununa göre tüm vatandaşlar kendilerine bir Soyadı aldılar. Kanun da evli kadınların eşlerinin soyadını almak zorunda bırakılmaları ise kadını ikinci plana itiyordu. Tabi bu kanunla geleneksel yapılar yıkılırken aile kurumu daha modern bir hal alıyordu. Zaten zamanla bu konudaki duyarlılıklar artmış, kadın yeni soyadıyla birlikte kendi baba soyadını kullanabilme hakkını elde etmiştir.

Türk Ceza Kanununun da Medeni Kanunda olduğu gibi kadın erkek eşitliğini bozan hükümler yer almaktadır. Zina ve kız ya da erkek kaçırma suçları bu hükümler arasında sayılabilir. Zina da suç için kadının bir kez eyleme dönüştürmesi yeterli iken (TCK, m.440), kocanın aynı cezayı alması için kocanın kendi karısıyla yaşadığı evde ya da herkesçe bilinecek başka bir yerde başkasıyla evli olmayan bir kadınla karı koca gibi yaşaması şartını aramaktadır, (TCK, m. 441). Kız ve erkek kaçırma suçlarında ise erkek kaçırdığı kadınla evlenirse cezası tecil olur, (TCK, m. 434). Oysa kadının bir erkeği kaçırması durumunda evlenseler dahi yasa da böyle bir hüküm bulunmadığından ceza tecil edilmemektedir. Irza geçme ve kadın kaçırma suçlarında söz konusu kadının bir fahişe olması halinde kadının bu durumu hafifletici bir durum sayılmaktadır, (TCK, m. 438). Tüm bu maddeler göz önüne alındığında kadının nasıl bir konumda olduğu daha net görülebilir.

Atatürk toplumuna her alanda önderlik eden bir liderdi. Türk kurtuluş savaşı gerçekleştikten bir süre sonra latife hanımla evlenerek toplumuna modern bir ailenin nasıl olması gerektiği yönünde örnek olmuştu. Latife hanımı gittiği her yere götüren ve onu modern Türk kadınına bir anlamda örnek

göstermesinden de anlaşılacağı gibi toplumdaki kadın algısını değiştirmeye çalışmıştı. Latife Hanım'ın⁴⁹ davranışları, kılık kıyafeti, Atatürk'ün daima yanında oluşu kadınlar üzerinde etki bırakıyordu. Kadına verilen bir anlamda özgürlük anahtarı modern bir devlet olma yolunda ilerleyen Türkiye için övünç duyacağı gelişmeleri de beraberinde getiriyordu. Toplumun hemen hemen her alanında kadının varlığı kanıksanmaya başladı.

Atatürk döneminde kadına verilen haklar ismet İnönü ve onu takip eden dönemlerde de genişleyerek ilerledi. II. Dünya savaşının sonrasında, özellikle de 1960'lı yıllardan itibaren eğitimde kendini göstermek için uğraşı vererek bilgilenen kadınlar, erkeklerle aralarındaki farklılıkları gidermek için uygulanan ayrımcı politikalara karşı çıkmışlardır. Kadınlar artık bilinçlenmişlerdi. Erkekler ile eşit olduklarının ve kendilerine değer verildiğini görmenin heves ve heyecanı ile yoğun çalışmalar başlattılar. Bu dönem dünya genelinde de kadınların yoğun çabalar harcadıkları dönemlerdi. Kendilerini iş hayatında gösterebilmek için var olan sorunlara akılcı ve orijinal çözümler aramaya başladılar. Kendileri gibi düşünen kesimlerle işbirliğine giderek ortak çalışmalar planladılar. Daha kurtuluş savaşı sırasında Mustafa Kemal'in "kadınları okumayan bir millet geri kalmaya mahkumdur" cümlesi hala tam anlaşılammıştı ki. Bu dönemde okula gönderilmeyen kızlar için kampanyalar başlatıldı. Ülkenin geri kalmış bölgelerinde hala varlığını sürdüren paslı düşünceleri yok etmek için başlatılan kampanyalar bugün hala devam etmektedir. Kadın ve erkeğin eşit koşullarda eğitim ve yaşama hakkına sahip bireyler olmaları bir ülkenin gelişmişlik düzeyleriyle de ilgilidir. Eşitliğin olması koşulunda demokrasinin tam anlamıyla uygulanacağı anlaşılacaktır. 17 Şubat 1926'da kabul edilerek, 4 Ekim 1926'da yürürlüğe giren 743 sayılı Türk Medeni Kanunu, 75 yıl sonra yeni düzenlemelerle 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren yerini 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na bırakmıştır.

---

⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz, İpek Çalışlar, Latife Hanım. Doğan Kitap, İstanbul, 2006.

5. YENİ TÜRK MEDENİ KANUNUNDA TÜRK KADINI

2002 yılında yapılan yeni düzenlemelerde genel olarak kadın ve erkeğin aile hukukundaki eşitlik konuları üzerinde durulmuştur. 1979’da kabul edilen, “*Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Kaldırılması Hakkında Sözleşme*⁵⁰”ye, Anayasanın 10. maddesindeki cinsiyete dayalı ayırım yasağının kanun önünde eşitlik kuralı ile birlikte aynı cümle içinde belirtilmesine rağmen, maddenin bu şekliyle açık olmadığı bu nedenle genel eşitlik ilkesinin somutlaştırılarak Anayasa’da tüm hukuk alanlarında kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olmasını sağlayacak bir normun konulması gerektiği savunulmuştur. Türkiye cumhuriyeti anayasasında kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğunu öngören bir madde bulunmamasına karşın evli çiftlerin eşit bir konumda olduklarına dair bir madde yer almaktadır. Yapılan bu değişiklikleri incelemeye önce, 743 sayılı Medeni Kanununda düzenlenmiş olan ve eşitlik ilkesine aykırı olduğu düşünülen hükümleri eski kanunda neden yer aldığına ve yeni düzenlemelerin fikri temellerine değinmemiz gerekmektedir.

20. yüzyılda hazırlanan kanunların temelinde, kadın ve erkek bireyler arasındaki psikolojik ve fiziksel farkların bulunması nedeniyle, ailede ve toplum içinde farklı rollere sahip oldukları, buna dayanarak da farklı alanlarda sorumluluk almaları farklı hak edinmelerinin doğal olarak ortaya çıktığı düşüncesi yer almaktadır. Bu düşünce sistemine göre kadın annedir, çocuklarına ve evine bakmalıdır. Kadının ailedeki ve toplumdaki statüsü bundan ibarettir. Erkek ise evin maddi ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür. Bunun için çalışmak ve kazanmak zorundadır.

Kadın ve erkeğe verilen bu rol sonucu erkek evin reisi, Kadın ise verilen yetkinin ev içiyle sınırlı olmasıyla orantılı olarak sorumluluğu da

---

⁵⁰ <http://e-kutuphane.egitimsen.org.tr/pdf/2018.pdf>

o derece sınırlıdır. Medeni Kanunların mutlak eşitlikten ziyade sınırlı eşitliği kabul etmelerinin, kocaya üstünlük tanımlarının, eşitsizliği öngörmelerinin gerekçesi budur. Bu doğal olarak belirlenmiş rol dağılımı kendi içinde tutarlı olarak sosyal korumayı amaçladığı için kabul edilir bulunmuştur. Ayrıca aile hukukuna hâkim ilkelere biri olan zayıfların korunması gerektiği ilkesi kocanın karşısında zayıf durumda olan kadının korunmasına yönelik hükümler taşımaktadır. Ancak kadın ve erkek arasındaki rol dağılımının dünya konjktürel değişimleri göz önüne alındığında farklılaştığı, insanlık ilerledikçe üretim biçimleri değiştikçe değişime uğradığı görülür. Türkiye için düşünüldüğünde günümüzde kadın ve erkek arasında eskiden olduğu gibi bir uçurumdan söz etmek mümkün değildir. Çalışma hayatına atılan kadınların kurduğu ailelerde kadın ve erkek arasındaki eşitlik daha belirgindir. Dünya geneline bakıldığında bu eşitliği sağlayan ilk ülkelerin İskandinav ülkeleri olduğu görülür. 1951’de onları takiben Belçika ve Almanya, daha sonrada Fransa, Lüksemburg, Hollanda, Avusturya, İtalya ve İsviçre’de değişiklik yapılarak eşlere eşit haklar tanınmıştır.

Türk medeni kanununda yapılan değişikliklere geçecek olursak, kadın ve erkek eşitliği konusunda daha eşit bir tutum öngördüğü görülür. Öncelikle evlenme yaşı 18 olarak belirlenmiştir. Aile içinde ortak kararların alınması, yaşanılacak konuta birlikte karar verilmesi gibi kararlar alınmıştır. Bunun yanı sıra onur kırıcı davranışlar boşanma sebebi sayılmıştır. Ayrıca nafaka konusunda erkeğe de haklar verilmiştir. Eski Medeni Kanunda yoksulluk nafakası ödeyen genellikle erkekti.⁵¹ Çünkü Eski Medeni Kanununun 144. maddesinde ‘Erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için kadının hali refahta bulunması gerekir’di. Yeni Medeni Kanun, kadın erkek eşitliğine uygun bir düzenleme ile bu şartı kaldırmıştır. Buna göre yoksul durumda olacak kişiye gerek erkek gerek kadın yoksulluk nafakası ödemek zorundadır.

---

⁵¹ Afet İnan, Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri, MEB Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 1982, s.s.166-167.

Mal paylaşımında da eşitliğe uygun hükümlere yer verilmiştir. Yapılan bu değişiklikler genel olarak ele alındığında kadının durumunun iyileştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Ama yine eksiklikler mevcuttur. Örneğin kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mallara dâhil olmaması özellikle çalışmayan kadının aleyhine bir durumdur. Çalışmayan kadınlar ek koruma önlemleri getirilebilir. Aslında aile kurumunda hukuk kurallarından çok örf, adet, görgü kuralları uygulanmaktadır. Belki de değişmesi gereken hukuk kurallarından çok ömrünü yitirmiş olan geleneksel kuralların yıkılmasıdır.

Kadına birçok alanda imkân ve eşitlik sağlayan Türk Medeni Kanunun sağladığı haklar şu noktalarda toplanabilir: çok eşliliğin kaldırılmasıyla, Türk kadını evinin tek annesi ve kadını oluyordu. Boşanma hakkında eşitlik sağlanmış, kadına boşanma hakkı verilmiştir. Ayrıca boşanmaya yalnız hâkim karar verebilir. Velilik konusunda anneye de eşitlik verilmektedir. Daha önce mirasta kadına, erkeğe düşenin çok az oranı verilirken bu kez eşitlik sağlanır. Yeni kanun ile evlenmede yaş sınırı geliyordu. Eskiden mahkemede iki kadın bir erkek yerine şahitlik ederken bu konuda da eşitlik görülür. Artık kadın tam bir insandır ve kişiliğini kazanmıştır.

1926 yılından bu yana yürürlükte olan Türk Medeni Kanunu kadın erkek eşitliğini teorik olarak sağlamıştır. Uygulamaya baktığımızda ise, özellikle kırsal kesimde ve eğitimden nasibini alamamış kadınlar üzerindeki bazı eşitsizlikler halen mevcuttur. Yapılan reformlardan genellikle eğitim görmüş, bilinçli şehir kadınları faydalanmışlardır. Fakat şehir kadınları da görünüşte eşit gibidirler. Örneğin; yakın zamana kadar kadının çalışması erkeğin iznine bağlı olarak gerçekleşirdi. Bu ve buna benzer bazı maddeler son zamanlarda günün koşullarına uygun olarak değiştirilmiştir. Çalışma hayatına atılan kadından beklenen, geleneksel rollerini aksatmadan sorumluluklarını yerine getirmesidir.

Kadının gelişiminde daha önce de söz edildiği gibi erkeğin tutum ve tavırları da etkin olmaktadır. Erkeğin eğitim düzeyinin düşük olması kadının aile içi ve toplumdaki rolünün ve statüsünün önemini yeterince kavrayamaması, kadının günümüz toplumunda layık olduğu yeri almasında bir başka engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün Türk kadını uluslararası platformlardaki anlaşma ve sözleşmelerle de güvencededir.⁵² Genç Cumhuriyetimizde, Türk kadını her alanda kendini göstermektedir. Çalışma yaşamının hemen her alanında Türk kadını vardır.

Türkiye Cumhuriyeti zor zamanlarda hem iç hem de dış düşmanlarına karşı savaşıyor bir devlet haline gelmişti. Ancak uzun süren savaş yılları ekonomik zorlukları beraberinde getirirken kadın ve erkekler arasındaki kalıplarında yıkılmasına yardımcı olmuştur. Bu zor zamanlardan Türk insanı elele verip kurtulacaktır. Değişen yaşam şartlarıyla birlikte kadında bu sürece ayak uyduracak ve geleneksel kalıpların dışına çıkarak üretim sürecine katılacaktır. Artık Türk kadını evin dışında başka bir hayat daha beklemektedir. Aslında kırsal alanda kadın zaten iş yaşamında vardır. Ancak yasal anlamda işçi veya çiftçi sıfatında değildir. Kendi toprağında çalışan kadınlardır çoğu. Ancak şehir hayatında kadınların varlık göstermeleri kuşkusuz önemsenmesi gereken bir durumdur. Cumhuriyetle birlikte yalnızca toprağını ekip biçen kadın yoktur artık. Doktorluk yapan, avukatlık yapan milletin vekili olan kadınlar iş başındadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi ekonomik hayatta ortaya çıkan değişimler toplum demokratik anlamda dönüşümünü de sağlamıştır.

---

⁵² Aysel Çelikel, Uluslararası Sözleşmelerde Kadın, Türkiye de Kadın Olgusu, Yayına Hazırlayan: Necla Arat, Say Yayınları, Ankara, 1992, s.s.188-189.

6. İZMİR İKTİSAT KONGRESİ VE TÜRK KADININA YÖNELİK ETKİLERİ

Lozan barış görüşmelerinin kesildiği bir dönemde İzmir de toplanan *İzmir İktisat Kongresinde* Kadın İşçilere Temsilcilik Hakkı Tanınmasına karar verilmişti. İzmir’de toplanan Birinci İktisat Kongresinde delegeler ve dinleyiciler arasında yer alan kadınlara yönelik koruyucu ilkeler benimsenmiş, amele grubunun iktisat esasları saptanmış ve delege seçiminde kadınlara özel ilgi ve yakınlık gösterilmiştir. Ankara Hükümeti, İzmir İktisat Kongresini gerçekleştirmek istediği iktisadi hamleye tüm işgücünü kadın ve erkek ayrımı yapmadan hatta olabildiğince çok sayıda kadını ekonomiye çekerek gerçekleştirmek istemiştir. Kadınlara karşı gösterilen olumlu tavrın nedeni yaşanan savaşlar sonucu yetersiz sayıda erkek nüfusun olduğu bir dönemde milleti iktisadi mücadeleye hazırlama gerekliliğinin ve isteğinin olmasıdır. Bu dönemde yaşanan olumsuzluklar nedeniyle yabancı sermaye ülkeye girmekten korkmaktadır. Türkiye ise ülke kaynaklarını kullanmak istemektedir. Bu nedenle iktisadi öğelere teminatlar vermek, yeni haklar tanımak gerekmektedir. Böylece kadınların ekonomiye dahil edilmeleri için gerekli haklar verilmeye çalışılmıştır. Bunlardan birisi yukarıda değindiğimiz kadın işçilere temsilcilik hakkının tanınması olmuştur.

İzmir İktisat Kongresine katılan 1135 delegenin 120-130 kadarı işçi, 400’den fazlası çiftçidir. Delegeler arasında isimleri ile saptanan yalnızca 7 kadın delege vardır: Mücahide Fatma Hanım İzmir’den çiftçi temsilcisi seçilmiştir. Hayriye, Emine, Şefika, Münire, Nigar ve Rukiye Hanımlar da işçi delegeleri olarak belirlenmiştir.⁵³ Mücahide Hanım’ın 400 çiftçi arasındaki temsilciliği bir bakıma sembolik gibi görünse de yaklaşık 130 işçi

---

⁵³ İzmir İktisat Kongresi, İşçi Grubunun İktisadi Esasları, s.85.

arasında yer alan 6 kadın az da olsa söz sahibi olduklarını söyleyebiliriz. Özellikle Amele Grubunun İktisat Esasları'nın belirlenmesinde bu 6 kadının rolü olmuştur. Kadınlara kongre süresince ilgi gösterilmiş, başlangıçta Kadınların Kongreye dinleyici olarak katılmaları için 300 kişilik yer ayrılmıştır. Kongrenin ilk günü 500 kadın dinleyici olarak hazır bulunmuş, İktisatçılar bu durumdan duydukları memnuniyetleri sürekli olarak ifade etmişlerdir. Kadınlara gösterilen bu yakınlık Amele Grubunun İktisat Esasları arasında sayılan birkaç ilke de belirginleşmiştir. Örneğin kadın ve erkek ameleye işçi denilmesine karar verilmiştir. Kadınların madenlerde çalıştırılması yasaklanmıştır. Kadınlara doğum öncesi ve sonrası 3 er hafta, ayrıca her ay 3 gün izin verilmesi buna karşılık ücretlerin tam ödenmesi onaylanmıştır. Ayrıca doğum sonrasında ilk ay boyunca çocuğunu emzirmesi için yarımşar saatlik izinde verilmiştir.⁵⁴ Bu şekilde çalışan anneye devletin elinden geldiği kadar yardım ve destek olduğu görülür.

Dönemine göre oldukça köklü nitelik taşıyan bu gelişmeleri kadınların iş hayatına katılmalarını sağlamak için sunulan bir teminat olarak görebiliriz. İzmir İktisat Kongresinde kadınlara yeni bir yaklaşımla bakılması aslında doğaldır. Çünkü kadınlar da işçi ve çiftçi olarak iktisat alanında zaten aktif olarak yer almaktadırlar. Ayrıca Kurtuluş Savaşı'nda kadınlar da erkekler gibi oldukça büyük kahramanlıklar göstermişlerdir. Bu nedenle kadınlara toplumsal, ekonomik ve siyasal alanlarda hak ettikleri yerin verilme gereksinimi doğmuştur. En önemli gerekçe olarak ise savaşlarda kaybedilen erkek nüfusun yerinin doldurulma gerekliliğini söyleyebiliriz. Ekonomi alanında gerçekleştirilen bu hamle kadın erkek bütün toplumda genel bir coşku ortamı oluşturmuştur. O zamana kadar sadece işçi ve ev kadını olan kadın önemli bir kongreye katılma olanağına sahip olmuştur. Sıkıntılı dönemlerin atlatılması, kadının ekonomik alanda etkin bir konuma gelmesi için

---

⁵⁴ Cahit Talas, Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992, s.88.

çalışmalar başlatıldı. Kız okullarında yeni bölümler açılmış, şapkacılık, modacılık, suni çiçekçilik, tezyinatçılık, çamaşırıcılık gibi açılan bu şubelerle kız çocuklarının yeni meslekler kazanmaları amaçlanmıştır.⁵⁵

Geliştirilen kalkınma politikaları kadınları ekonomik alana dâhil etmenin yanı sıra nüfusun geneli için toplumsal kalkınmayı da amaçlamaktadır. Ülkede bulunan zanaat okullarının iyileştirilmesi ve bu okullarla birlikte yeni açılacak olan zanaat okullarının Avrupa'daki zanaat okullarının seviyesine getirilmesi amaçlanmıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için Avrupa zanaat okulları incelenmiştir. Zanaat okullarındaki iyileştirme çabalarının olumlu sonuç vermesi için Prof. Ömer Buis Bey görevlendirilmiştir. Türkiye'deki zanaat okulları üzerinde araştırma yapan Ömer Buis Bey hazırladığı raporda teknolojik yeniliklere ağırlık verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca bu raporda zanaat okullarında yer almayan bazı bölümlere de yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kız mekteplerinde o zamana kadar açılmamış olan modacılık, tezyinatçılık, çamaşırıcılık gibi yukarıda da bahsettiğimiz şubeler açılmış ve bu mesleklerin kız çocuklarına kazandırılmasına çalışılmıştır.

7. SİYASAL ALANDA YAPILAN İNKİLÂPLAR VE TÜRK KADINI

Atatürk 1927'de hazırlanan bir seçim bildirgesinde, halkın hayat koşullarının çağdaş ve uygar kanunlarla iyileştirilmesi için milletin eğilim ve gereksiniminin bilinmesini ve halkın gücünün kabul edilmesinde güven ve yetki sahibi olunması şartını gerekli görmektedir. Atatürk, bu özelliklerin

---

⁵⁵ İzmir iktisat kongresi, Çiftçi Grubunun İktisadi Esasları, Ziraat ve Maarif Meselesi, m.2,4.

kendinde var olduğunu dile getirmiştir. Atatürk'ün gerçekleştirdiği inkılâplar bu düşüncesinin ispatıdır.

Kadınlara seçim hakkının tanınması Cumhuriyet ideolojisinin gerçekleştirdiği en önemli işlerden birisi hatta en önemli iştir, diyebiliriz. Osmanlı Devleti döneminde hazırlanan 1876 Kanun-i Esasi'de kadına seçme hakkı tanınmamıştır. Osmanlı İmparatorluğunda kadına seçim hakkı verildiğini hiçbir kaynakta göremiyoruz. Kadınları siyasal alanın dışında bırakma nedenini kadınlara erkek arasındaki iş bölümü farklılığı sonucu ortaya çıkan yargı olarak belirleyen düşünceler vardır. Bu düşünceler, kadınlara ya da erkeklere yapamayacakları görevlerin verilmemesi gerektiği yargısıyla ortaya çıkmıştır. Oysaki kadınların siyaset yapamayacaklarını ispatlayacak hiçbir delil hiçbir gerekçe yoktur. Bu yargı geçmişin köhne zihniyet yapısının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu zihniyet Afet İnan'ın deyimiyle papaz zihniyettir. Saint Paul, “Erkeğe vasiyette bulunmayı ve ona karşı nüfuz elde etmeyi kadına müsaade etmem. Kadın suskun ve sessiz kalmalıdır. Zira Âdem ilk önce Havva daha sonra var olmuştur.” demektedir.

Saint Paul'un zihniyeti o dönemin toplum zihniyetinin bir özetidir. Erkekten sonra yaratıldığı için varlığı sadece yanındaki erkeğin varlığıyla gerçeklik kazanan annelik ve karılık göreviyle sınırlandırılmış kadın, erkekle aynı imkânlarla sahip olduğu sürece başına geçtiği her işi en mükemmel şekilde yerine getirerek kendini ispatlamıştır. Kadınlar erkeklerden ne daha az yetenekli ne de daha az zekidirler. Bu durum zaten ispatlanmıştır. Kadının erkekten daha aşağı bir varlık olduğu düşüncesi yıkılmıştır. Kadın bugün istenilsin ya da istenilmesin sosyal alanda da ekonomik alanda da siyasal alanda da kendini kabullendirmiştir. Cumhuriyet ideolojisiyle amaçlanan kadını yalnızca toplum içinde erkekle eşit konuma getirmek değildir. Bununla birlikte ülke siyasetinde etkin bir birey olması da çağdaşlaşma hareketinin bir parçasını oluşturmaktadır. Kadına siyasal bir

kimlik verme girişimi Türk Devriminin başardığı en önemli iştir. I. Dünya Savaşından sonra birçok ülke kadına seçim hakkının verilmesini onaylamıştır. Bu hakkı kabul etmeyen ülkeler arasında Fransa, İspanya, İtalya ülkeleri gibi Latin ülkeleri de yer almaktadır. İngiltere 1920’de yapılan bir yasayla, “kadınlık dolayısıyla her türlü yetersizliğin kaldırıldığını” onaylamıştır.

Kuzey Avrupa ülkeleri kadınlara oy hakkı vermiştir. Finlandiya da 1906’dan beri 24 yaşını bitiren bütün erkek ve kadın vatandaşlar seçme hakkına sahiptir. Finlandiya da kadınlar siyasal alana aktif bir şekilde katılmaktadırlar. 1908’de mecliste 25 kadın üye bulunmaktadır. Norveç’te 1908’den beri 25 yaşını bitiren her kadın oy kullanma hakkına sahiptir. Danimarka’da 1915’ten bu yana 25 yaşında bulunan kadın ve erkek herkes seçim hakkına sahiptir. İsveç’te 1919’dan beri 25 yaşındaki yine kadın ve erkek seçim hakkına sahiptir. Yine Almanya da kadınlar Yeni Alman Yasası’nın 109. maddesi gereğince erkeklerle eşit konumdadırlar. Aynı medeni hak ve ödevlere sahiptirler. Yeni Avusturya Cumhuriyeti de kadınlara bu hakları tanımıştır. Polonya 1921’den beri 20 yaşını doldurmuş kadınlara seçim hakkını vermiştir. Çekoslovakya’da 1920 anayasası kadınlara seçme ve seçilme hakkını vermiştir. Kuzey Amerika Birleşik Cumhuriyetleri’nden kadının seçim hakkını ilk tanıyan Viyomink Devleti olmuştur.

Devlet bu durumdan memnuniyetini dile getirerek bütün parlamentolara 1894’te bir öneri göndermiştir. Bu öneri de şunlar yazmaktadır. “Zorba bir yasalar kuruluna ihtiyaç duyulmaksızın, hiç kimseye bir zarar vermeksizin kadınların oyları ülkeden, cinayetleri, yoksulluğu ve kötülüğü atmaya hizmet etmiştir.”Bu öneriden sonra tüm Amerika Cumhuriyetleri aynı esası kabul etmiştir. 1920’de yayınlanan Anayasa’da kadınlık ve erkeklik dolayısıyla ‘seçim hakkı hiç kimseye reddedilmeyecektir’ metni sonucu 20 milyon kadın seçim hakkına kavuşmuş,

1920'de Cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılmışlardır.³⁴⁸ Görüldüğü gibi kadına seçim hakkı verilmesi konusunda bu yıllarda genel olarak fikir birliği vardır.

8. TÜRK KADININA MEMURLUK HAKKININ VERİLMESİ

1926 yılında çıkarılan 788 sayılı Memurin Kanunuyla kadınların memuriyet hayatında yer alabilmeleri için o dönem şartlarını göz önünde bulundurarak incelediğimizde oldukça önemli sayılabilecek adımlar atıldığını görmekteyiz. Bu kanunla kadınların memur olmaları caizdir düşüncesi kafalarda yer etmeye başlamıştır. Yaklaşık 20 milyon kadına memur olma hakkı verilir. Ancak evli kadınların çalışmalarının eşlerinin vereceği izne tabi olması kadın hakları konusunda daha uzun bir yolun kat edilmesi gerektiğini de göstermektedir. Kadının erkek ile her alanda eşit bir şekilde çalışması hatta eşit ücretlere sahip olması dönemin şartları bakımında pek mümkün değildir. Bunun yanında kadına verilen bu hakla birlikte Türk kadını memur olma yolunda hızlı adımlarla ilerlemiştir. 1961 ve 1982 anayasalarının 657 sayılı kanunlarında da belirtildiği üzere kadının kamuda çalışması konusunda cinsiyet yönünden bir ayrımcılığa tabi olmayacağı ayrıca her türkün kamu hizmetine girmeye hakkı olduğu hükmünde de anlaşılacağı gibi Türk kadını memurluk alanında da erkeklerle eşit koşullara sahiptirler. 1981 yılında yapılan düzenlemelerle eşit işe eşit ücret hakkı da kanunla garanti altına alınmıştır.

Kadının toplumdaki yeri ekonomik durumla doğru orantılıdır. Türkiye de kadın ve erkek arasındaki ayırım gelir düzeyi düşük kesimlerde fazlayken gelir seviyesi yüksek kesimlerde kadının daha etkin olduğu görülmektedir. Alt gelir gruplarındaki bu eşitsizliğin nedenlerinden birisi de muhafazakârlığın buralarda daha hâkim konumda oluşudur.

Memur kadınların yanı sıra işçi olarak adlandırılan kadınlarında cumhuriyetin ilk yıllarında itibaren iş hayatında belli haklar elde ettikleri görülmektedir. 1936 yılında işçilerin çalışma şartları üzerinde yeni düzenlemeler yapıldığında kadın ve erkek çalışanlara işçi denilmesi kabul edilmiştir. Ayrıca kadını fiziki yapısından ötürü maden ocaklarında ayrıca; kablo döşenmesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi alanlarda çalışmaları yasaklanmıştır.

Türkiye’de sanayileşme arttıkça sanayi kollarında çalışan kadın sayısı artmış, dolayısıyla bu kanun gerekli ihtiyaçları karşılamaktan uzak kalmıştır. Kanunda değişikliklere ve yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Türkiye’nin o dönemdeki ekonomi politikası devletçilik olarak tanımladığımız, ekonomik alana özel teşebbüs ile birlikte hükümetin katılması ve denetimi programının oluşturulması olmuştur. Türkiye 1946’da çok partili hayata geçtiğin de bu dönemin öncesine göre farklı bir durum göstermiştir. Bu yeni dönemde devletçilik yerine özel sektör destek görmeye başlamıştır. Bu durum sonrasında yeni teknolojilerin uygulanmaya başlanmıştır.

Yeni teknolojilerin ülkeye girmesiyle görece bir ekonomik seviye artışı gözlenmiştir. Bu durum kadının çalışma hayatında kendine yer edinmesini de kolaylaştırmıştır. Ancak kadının bu katılımını yeterli görmeyen kesimlerde mevcuttur. Bunu temel nedeni sanayileşmeyle başlayan kırdan kente göç olgusunda aranmalıdır. Göçlerle birlikte şehre gelen yeterli eğitimi alamamış insanların kentte de aynı yaşamsal düşünceyi devam ettireceklerine kuşku yoktur. Nitekim Türkiye’de de bu gerçek kabul edilebilir bir düzeydedir.

Şehirde çalışma hayatına katılan kadın ne olursa olsun bir anlamda emeğinin karşılığını aldığı için kırsal kesimdeki “gönüllü kadınlara” oranla daha iyi yaşam şartlarına sahiptir. Çünkü tarım alanında çalışan kadınların bir çoğu aile işçisi olarak görülmektedir. Kadın bir anlamda hizmet eden, tarlada çalışan, evde çalışan bir eşya olarak görülmektedir. Bundan dolayıdır ki. Kadın başlık parasıyla satılmaktadır.

Toplumumuzda çalışmak zorunda olan, çalışma hayatıyla birlikte ev işlerini yürütme güçlüğünden şikâyetçi olan kadınlarımızın yanı sıra bir de çalışmak istedikleri halde aileleri ya da kocaları tarafından çalışmalarına izin verilmeyen kadınlarımız bulunmaktadır.

Yapılan araştırmalara göre kadınların çalışmalarını hoş görmeyen kesimin daha çok 34-44 yaş arası insanlar olduğu gözlenmektedir. Eğitimli kesimlerden de kadına karşı bu tarz düşüncelerin varlığı modern Türkiye için kabul edilebilir bir durum değildir.

Kadına yepyeni bir statü kazandıran Medeni Kanun hâlâ yürürlükte ve Atatürk Devrimleri ile Türkiye'de pek çok kadın çalışma özgürlüğüne kavuşmuştur. Bu bakımdan Türkiye'nin diğer az gelişmiş ülkelere göre şanslı bir durumu vardır. Ancak ülkenin genel manzarası göz önünde bulundurulursa az gelişmişliğin özelliklerini taşıdığımız ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de de kadınların işgücüne katılımlarının, gerek kadınlar gerekse aile ve ulusal ekonomi için önemi kalkınma planlarında yer almakla birlikte, kadınların işgücüne katılımı konusunda istenilen düzeye ulaşamamıştır. Cumhuriyet reformlarının getirdiği yasal ve kamusal alanda yapılan iyileşmelere karşın, kadının sosyal statü anlamında erkekten sonra geldiği anlayışı ataerkil bakış açısının hala varlığını sürdürdüğünün en açık ifadesidir.

III. ATATÜRK DEVRİMLERİ ÇERÇEVESİNDE GÜZELLİK YARIŞMALARI

Toplumdaki Kadın algısının nasıl olduğunu yansıtmaları bakımından ayrı bir önem taşımasının yanında, Ulus Kimliği'ni olgunlaştırma çabası olarak tanımlanabilecek diğeri bir süreç de, Güzellik Yarışmalarının düzenlenmesi ile başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, ülkede bir ortak ülkünün ve duygunun oluşturulması yönünde atılımlar yapıldı; gerek ekonomik, gerek kültürel alanda yapılan atılımlar, Türk Ulus Kimliği'ni geliştirmek amacı bir yana, Türk Ulus Kimliği'nin uluslararası alanda da tanıtılması amacına yönelikti. Örneğin, 1927de İzmir'de açılan fuar ile İzmir Enternasyonel Fuarı'nın temelleri atıldı ve Ulusal Ekonomi ve ürünler, yabancı ülkelere tanıtılırken, başka ulusların ürünlerini de tanıma fırsatı yaratıldı. Bu, Ulusal Ekonomi'nin belirli bir Ulusal Bilinç düzeyine çıkarılması demek oluyordu. Ülkede işlenen değerler, yabancılara ulaştırılmaya ya da en azından onların bunları fark etmelerini sağlamaya çalışılıyordu.

Türkiye Cumhuriyeti, ülke içerisinde bir bütünlüğün sacayakların yapılandırılmaya çalışırken, bir taraftan da diğeri uluslar karşısında, onlardan geride kalmamaya; Çağdaş Uluslar Seviyesine erişmeye çabalıyordu.

Çağdaşlaşmak yönündeki eğilim ve kararlılık sürüyordu; gerek devletin; gerekse kimi zaman aydınların ya da siyasi oluşumların önderliğinde bir yenileşme süreci başladı. Osmanlı'dan beridir süregelen ve kendisini özellikle bürokrasi, siyasi ve kültürel alanda gösteren “*Geri Kalmışlık Duygusu*” ve bunun bir kader olarak algılanışı oldukça kemikleşmiş haldeydi; fakat Türk Devrimi ve Uluslaşma süreci, bu ön kabulleri kırıyor ve özgüveni yüksek yeni bir kimlik yaratıyordu. Örneğin, ekonomik alanda ülkede üretim

biçimleri değişiyor, üretim ilişkileri de yeni bir özelliğe bürünüyor. İşte İzmir Fuarı’da bunun bir yansımasıydı.

Bunun gibi diğer bir etkinlik de “*Güzellik Yarışmaları*” olmuştur...

Estetik ve güzellik kaygısı, tarih boyunca genel olarak kadınlar üzerine odaklanarak gelişmiştir. Sevginin ya da güzelliğin ifadesinde, kadın algısından hareket edilmiştir. Bu açıdan kadın, güzelliğin de sembolü haline geldi. İşte 20. yüzyıla gelindiğinde, birazda popülist bir algı ile, hangi kadının, güzelliği diğerinden daha çekici yansıttığını belirlemeye yönelik yarışmalar düzenlenmeye başladı. Türkiye’de yeni kurulmuş ve ülkesinde ortak duyguları yoğunlaştırmaya yönelmiş bir devlet olarak ilk güzellik yarışmasını 1929 yılında gerçekleştirdi.

Cumhuriyet gazetesinin gerçekleştirdiği bu ilk güzellik yarışması, bu türlü yarışmaları düzenleyen diğer uluslar örnek alarak biçimlendiriliyordu. Öyle ki Devrim sürecinde batının yenilikçi nitelikleri ve uygulamaları örnek alınır ve Türkiye’nin özgün yapısına uyumunu bir biçimde uygulanırken, güzellik yarışmaları da benzer bir özellik ve önem taşıyor durumdaydı⁵⁶. Yeni Türkiye Devleti’nin çağdaş uluslar seviyesine ulaşma çabasında, bu açıdan da geride kalmaması gerektiğinin vurgusu yapılıyordu⁵⁷.

Güzellik Yarışmaları her ne kadar estetik kaygıyı ön plana taşıyor gibi görünse de, aslında Ulusal bir özgüveni de ortaya koyuyor nitelikteydi. Dönemin algısı da, güzellik yarışmaları düzenlenmesinin bir onur meselesi olduğunu da dile getiriyordu; öyle ki Türk Kadını’nın, diğer ulusların kadınlarından daha aşağı kalır olmadıklarını ifade ediyordu.

---

⁵⁶ Cumhuriyet, 4 Şubat 1929: “Bütün dünyada güzel kadınlar seçilir ve memleketin güzellik kraliçesi intihap edilirken [seçilirken], bizim böyle bir kraliçemiz niçin olmasın? Türkiye’nin en güzel kadını acaba kimdir?”

⁵⁷ Cumhuriyet, 5 Şubat 1929: “Bizim kadınlarımız bu müsabakaya niçin iştirak etmesinler? Bizim ne kusurumuz var? Halbuki Türk kadını dünyanın en güzel kadınlarından maduttur. Hatta Avrupa’da imal edilen bir çok kremlerin, losyonları ve tuvalete ait müstahzaratın üzerinde reklam için Şarkın güzellik tılsımı ibarelerini daima görmez miyiz? O halde? Türk kadını niçin Amerika’da, Avrupa’da kendi milletinin güzelliğini göstermesin?”

Yarışmanın yaş sınırı 15 ile sınırlı tutulmuştu; katılacak olanların yüz güzelliği ile birlikte fiziki olarak da güzel olmaları da önem taşıyordu. Irk, din ya da mezhebi fark etmeksizin her Türk Kızı'nın katılabileceği; fakat bar kadınlarının katılamayacakları da kuralları arasındaydı. İlginçtir ki yarışmaya katılacak olanların isimlerini saklı tutma veya yayınlanmasını istememek gibi bir hakları da vardı; buna göre kendilerine, takma bir isim verilecekti.

Yarışmaya katılacak olan kadınlar, resimlerini gönderdikçe gazetede basılıyordu. Resimlerin yayınlanması, kadınların artık gazete sayfalarında sık sık yer almalarını, böylelikle gitgide gazete okurları tarafından toplum içerisinde benimsenmelerini sağladı. Bu aynı zamanda, kadınların toplum içerisinde yer edinmeleri olarak da algılanmalıdır. Çünkü henüz kadınların belediye seçimlerine katılma haklarının tanınacağı 1930 senesinde bile, kadınların toplum içerisinde ne denli yer alıp almamaları gereği ile ilgili tartışmalar yaşanmış ve bu tartışmalar, kamuoyunu bir süre meşgul etmiştir. Bu açıdan, dönemin kadın algısı düşünüldüğünde; kadınlar ile ilgili bir yarışmanın düzenlenmesi ile birlikte, kamuoyu ile doğrudan iletişimin bir kolu olan gazetelerde sık sık kadınlarında görülmeye başlaması, onların toplum içerisindeki varlığına, toplumun alıştırılması olarak da bakılmalıdır. Öyle ki; gazetelerde fotoğrafların yayınlanması sürerken, yarışmanın ilk 20 finalistinin, Ferit İbrahim Bey tarafından sinema filmlerinin çekileceği duyuruldu⁵⁸.

Yarışma için toplam 125 güzel fotoğraf göndermiş bulunmaktaydı ve 21 Haziran'a gelindiğinde, fotoğrafların yayınlanması da sona erdi ve artık okuyucuların oylamasına başlanıyordu. Katılımdan anlaşıldığına göre, aylarca yayınlanan fotoğraflar, okuyucuların ilgisini çekmişti. Bu da toplumun böyle bir girişimi benimsediğini ortaya koymaktaydı⁵⁹.

Düzenlenen bu yarışmada "*Lepiska Saçlı Feriha Teyfik Hanım*" birinci seçildi: Artık güzellik yarışmasının başarı ile sonuçlanmasının hem yurt içinde

---

⁵⁸ Cumhuriyet, 9 Nisan 1929.

⁵⁹ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1929.

ve hem de genel amaca uygun olarak yurtdışında tanıtımının yapılmasına başlanacaktı. Bu, Türk Ulusu'nu diğer ülkelere bir de kültürel ve estetik açıdan tanıtmanın fırsatıydı aynı zamanda.

Bu girişimler birde sonuç vermişti: Feriha Tevfik'in resimlerinin, Amerikan gazetelerinde de yayınlanmaya başladığı haberleri geliyordu⁶⁰. Asıl önemli olan ise Türkiye Güzellik Yarışması Birincisi olarak adı ve resimleri gazetelerde görülmeye başlanan Feriha Tevfik Hanım'ın, Amerika'daki güzellik yarışmasına katılmasına çalışılmasıdır; başvuru tarihinin geçmesinden dolayı başarılı olunamasa da, 1930'da Avrupa'da düzenlenecek olan Dünya Güzellik Yarışması'na başvuruldu ve bu başvuru kabul edildi. Artık, Türkiye, Ulusal Güzeli tüm dünyaya tanıtma ve belki de kabul ettirme şansını elde ediyordu.

1930 yılındaki Dünya Güzellik Yarışması, Paris'te düzenlenecekti. O senenin Türkiye Güzellik Kraliçesi ise Mübeccel Namık idi. Mübeccel Namık, Paris'teki yarışmaya katıldı; bu, toplumda bir heyecan oluşturdu. Öyle ki, Ulusun güzeli, şimdi de tüm dünya önünde kendisini gösteriyor ve belki de kendini kabul ettirecekti; fakat Mübeccel Namık o yarışmada dereceye giremedi. Bunun bir üzüntü yaratması bir yana, toplumda ortak bir duyguyu canlandırması da önemlidir. Belki yarışmada kaybedilmişti; fakat bunun doğurduğu üzüntü, Türkiye'nin ve ulusunun, artık yabancı uluslar ile aynı ve benzer kaygıları taşıyabildiğini, benzer ortak değerler için kaygı duyabildiğini ortaya koyuyordu. Yine de 1931 yılında, Türkiye Güzellik Yarışması'na katılım düşük oldu. 1932 yılındaki yarışmaya ise, katılacakların istemedikleri takdirde resimlerinin yayınlanmayacak olmasına rağmen, katılım oldukça az oldu ve bir seçim yapılamadı. Hemen sonrasında Belçika'da yapılacak olan Dünya Güzellik Yarışması için gelen davet nedeniyle yapılan duyuruya başvuran sekiz kız arasından Keriman Halis, "*Türkiye Güzeli*" olarak seçildi.

---

⁶⁰ Cumhuriyet, 29 Kasım 1929.

1932 yılının yani Cumhuriyet'in ilanının 10uncu yılının hemen öncesinde, Keriman Halis, Belçika'da Dünya Güzeli seçildi. Artık Genç Cumhuriyet, devrimleri ile birlikte bir de Güzellik Kraliçesi ile de kendisini tüm dünyaya kabul ettirmiş ve tanıtmış oluyordu.

1. İLK DÜNYA GÜZELİ TÜRK: KERİMAN HALİS ECE

Keriman Halis 1913'te İstanbul'da dünyaya geldi. 1913'lerin İstanbul'u Balkan Savaşlarının olumsuz etkilerinin yoğun olarak hissedildiği bir döneme denk geliyordu. Toplum savaşın acı sonuçlarını hissetmeye başlamış; Çatalca önlerine kadar gelen Bulgar ordusunu geri atmak için yoğun bir seferberlik uygulaması yaşıyordu. Bütün İstanbulluların olduğu gibi, Keriman Halis'in ailesi de muhtemelen o günlerin korkularını ve kaygılarını yoğun biçimde yaşamıştı. Babası Halis Bey ticaretle uğraşıyordu. Hızır Yangın Söndürme cihazlarının bayiliğini yapıyordu. Annesi ise ev hanımı olan Ferhunde Hanım'dı. Halis Bey'in ve Ferhunde Hanım'ın orta sınıftan bir aile olarak, bu evliliklerinden altı çocukları dünyaya gelmişti. Keriman Halis, bu altı çocukta birisiydi⁶¹.

Ailenin o günlerini anlatan kimi belgelerden görüldüğü gibi, aile bireyleri arasından sanatçılar çıkmıştı. Bu durumun, sonradan güzellik yarışmalarına katılacak olan Keriman Halis'e o günkü toplum şartlarına bakıldığında, geleneksel değerlerin ve dinsel yakıştırmaların çok üst düzeyde muhafazakâr olduğu o günkü ortamda nispeten daha rahat bir yaşam alanı yarattığı anlaşılmaktadır. Çünkü Türkiye'de kız çocuklarının sanatçı olması ya da Keriman Halis'in yaptığı gibi, güzellik yarışmalarında ve benzeri etkinliklerde kendisini göstermesi toplum tarafından daima küçümsenmiş ya da eleştirilmiştir. Ancak ailesindeki bu özelliğin, Keriman Hanım'a belli bir

---

⁶¹ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

kolaylık sağlayacağı kendiliğinden anlaşılır. Örneğin, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra siyasete giren ve gazetecilik yapan; İttihat ve Terakki yönetimine karşı duruşu nedeniyle takibe alınan ve yurt dışına kaçmak zorunda kalan, dönemin ünlü bestecilerinden ve operetlerinden Muhlis Sabahattin Ezgi, onun amcasıydı⁶².

Yine Keriman'ın halası amcası kadar ünlü olan yetenekli bestecilerden Neveser Kökdeş'tir.

Bu yönü ile Keriman Halis'in ailesi, dönemin Türkiye'si'nin aydın kesimi arasında yer alıyordu. Elbette ki bu açıdan da, gerek ailenin tavrı ve duruşu ve gerekse Keriman Halis'in yaşamı, kimi zaman odak noktası ve tartışma konusu olacaktır.

Bugün de aileye bağları olması açısından yakından tanınan isimlerden birisi de Galatasaray spor kulübünün yöneticilerinden ve halen İstanbul'da hayatını sürdüren Turgan Ece'dir. Aileye ait ünlü isimler sadece bunlarla sınırlı kalmıyor, Osmanlı Devleti'nin son Şeyhülislamı da Keriman hanımın baba tarafından dedesidir⁶³. Bu yüzden Keriman Halis'in ve ailesinin, Türk Devrimleri açısından duruşları, bakışları ve devrimleri sahiplenişleri değerlendirilirken, bu da göz önünde tutulmalıdır.

Keriman Hanım'ın çocukluğuna ve okul hayatını dair bazı bilgileri, kraliçe seçildikten sonra yakınlarının verdiği röportajlardan öğreniyoruz⁶⁴. Keriman Hanım'ın babaannesinin Cumhuriyet muhabirine anlattığına göre, Keriman hanım bebekliğinde oldukça sağlıklı, gülbüz ve sevimli bir çocuktur. Küçük Keriman'a annesinin rahatsızlığı dolayısıyla 6 yaşına kadar büyükannesi bakmıştı. Daha sonra genel olarak her orta sınıf İstanbul ailesinde olduğu gibi, küçük Keriman'ın bakımını üstlenen bir dadısı sonra da bir

---

⁶² Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

⁶³ Bernard Caporal, *Kemalizm'de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, 1982, Ankara, s.652; Ufuk Özdemir, "Türkiye'de Kadın Kıyafetinde Modernleşme Süreci ve Medyanın Etkisi", *Köprü Dergisi*, S.84, Güz-2003.

⁶⁴ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

mürebbiyesi oldu; hatta Keriman Hanım kraliçe seçildikten sonra dadısıyla bir fotoğrafı da Cumhuriyet gazetesinde yer almıştı. Keriman Hanım, biraz daha büyüdükten sonra ise onun hem bakımı hem de eğitimiyle ilgilenecek olan mürebbiyesi devreye girmiştir. Keriman Hanım, az da olsa konuşacak kadar Fransızcasını bu mürebbiyeden öğrendi. Küçük Keriman'ın kısıtlı da olsa aldığı bu dil eğitimi daha sonra Belçika'daki güzellik yarışmasında işine yarayacak ve diğer güzellerle iyi dostluklar kurmasında yardımcı olacaktır. Küçük Keriman ilköğrenimini evde tamamlamış⁶⁵, sonra da orta öğretimini yapmak üzere Nişantaşı'ndaki 'Fevziye Mektebine' (şimdiki ismiyle Boğaziçi Lisesi) devam etmişti. Burada 1926–1929 yılları arasında kısa bir süre orta eğitimini sürdürdü⁶⁶. İlk ve orta öğrenimini kısa bir sürece sığdırmasına rağmen Keriman Halis'in eğitim yaşamı, aslında dönemin toplumsal yapısına bakıldığında çok şey ifade etmektedir. Bir kere Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edileli henüz 2 yıl kadar olmuştu ve kadınlar, eğitim konusundaki Ulusal bilince yeni yeni erişiyorlar, toplum da onların edindikleri bu yeri yeni yeni tanıyor ve benimsiyordu. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun henüz benimsendiği ve kanunun yıkmaya çalıştığı algının henüz varlığını öyle böyle sürdürüyor olduğu o ortama bakıldığında, Keriman Halis'in aldığı eğitimin hiçte azımsanmayacak bir düzeyde olduğu görülecektir.

Atatürk Dönemi ve 1960'a kadar devam eden zaman içinde alınan 'lise' eğitimi, 1960'a kadar lise mezunlarının "Yedek Subay" olarak askere çağırıldığı göz önünde bulundurulursa, günümüzün üniversitelerini aratmayacak bir yoğunlukta ve kalitedeydi ve Keriman Halis de lise eğitimi alıyordu⁶⁷. Fevziye mektebinin 9. sınıfına geldiğinde, okula devam etmek

---

⁶⁵ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

⁶⁶ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

⁶⁷ Mevlüt Uluğtekin Yılmaz, 23 Ocak 2008, Türk Dirlik <http://www.turkdirlik.com/Bilgimece/Turkoloji/Kultur/MUYilmaz0029.htm>

istemesine rağmen babasının kararıyla Fevziye'den ayrılmak zorunda kaldı; babası '*artık bu kadar tahsil yetişir birazda evde okusun*' düşüncesindeydi⁶⁸.

Gazeteci Cevat Fehmi'nin annesi ve büyükannesiyle yaptığı röportaja göre; Keriman Hanım iyi huylu, şefkatli, sabırlı hassas ve yardımsever bir kızıdır. Mesela büyükannesi ve annesinin rahatsızlığında onlarla hep o ilgilenmişti. Hatta halasının oğlu menenjitten hastaneye yatırıldığında bir ay hastanede refakatçi olarak eşlik dahi etmişti. Keriman Hanım okuldan ayrıldıktan sonra kendini ev işlerine vermişti; en çokta yemek yapmayı ve dikiş dikmeyi seviyordu; günlük olarak izlediği Cumhuriyet gazetesinin '*kadın sayfası*'nın da hararetle okuyucularındandı. Yemek yapmayı o kadar çok seviyordu ki bu sayfada yayınlanan yeni bir tarifi hemen deniyordu.

Kıyafetlerini de dikiş dikmeyi sevdiği için kendisi dikiyor dışarıdan terzi getirilse bile mutlaka modellerini kendisi tarif ediyordu⁶⁹. Daha sonra, kendisi ile ilgili haberlere de konu olduğu üzere Keriman Halis'in ne giydiği ve taktığı hem Türk basını ve hem de Avrupa basını tarafından yakından izlenecek ve kıyafet zevki beğenilecektir. Keriman Hanım giyiminde sadelikten yanaydı. En sevdiği renklerde mavi ile beyazdı. Kıyafetlerinde de davranışlarında olduğu gibi fazla gösterişten hoşlanmıyordu⁷⁰. Çocukluğundan beri ağır başlıydı Keriman Hanım. Bu görüşü daha sonra kendisi ile ilgili röportaj veren okul arkadaşları ve öğretmenleri de doğrulayacaktı⁷¹. Kraliçe mutfağa ve yemek pişirmeye çok düşkün olmasına rağmen kilosunu korumada özenli idi. Dış görünüşüne önem veriyordu. Mesela uzun saçtan vazgeçmiyordu. Kraliçenin balkonu ailesinin anlattığına göre adeta çiçek bahçesi idi. Keriman çiçek yetiştirmekten de büyük zevk alıyordu. Gazeteci Cevat Fehmi Bey bunun Keriman hanımın ne kadar şefkatli olduğunun bir göstergesi olduğunu

---

⁶⁸ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

⁶⁹ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

⁷⁰ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

⁷¹ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

düşünüyordu. Keriman Hanım çok düşkün olmasa da spor yapmayı da seviyordu. Yüzmeyi ve ata binmeyi öğrenmişti⁷².

Peki, kültürlü bir ailenin üyesi olması ile birlikte kendi halinde bir kişiliğe de sahip olmasına rağmen, bu yarışmaya katılma düşüncesi, ‘sakin ve mütevazı yaradılışlı’ bu genç kıza nereden gelmişti?

Keriman Hanım, Cumhuriyet gazetesi okuru olduğu için bu gazetenin daha önceki yıllarda yaptığı yarışmaları yakından izlemiş, hatta gazetede yayınlanan güzellerin fotoğraflarını keserek biriktirmişti⁷³. Bunlar arasında en çok 1930 yılının Türkiye güzeli olan Mübeccel Hanımı beğeniyordu. Hatta aynı yarışmanın ön elemelerine de arkadaşlarının ısrarı ile katılmıştı ancak ikinci tura gitmemişti. Türkiye güzeli seçildiği yarışmaya katılması için de yine arkadaşları ve çevresi ısrar etmiştir. Ancak ailesinin izni olmadan bu mümkün olamayacaktı ve ailesi de yarışmaya katılmasına başlangıçta taraftar değildi.

Bu onayı almak için Keriman Hanım aile içinde kulis yapmaya başladı; önce, muhtemelen daha kolay izin alabileceğini bildiği, kendisini 6 yaşına kadar büyüten ve çok seven büyükannesini ikna etmeye çalıştı. Büyükannesi ise torununun kazanamazsa üzüleceğini düşündüğünden önce itiraz etmiştir. Daha sonra torununu kıramayarak “ Kızım Keriman, ben avrupa Kraliçelerinin resimlerini görüyorum senden farklı bir şeyler değiller. Girersen kazanacağına eminim” diyerek yarışmaya katılmasını rıza göstermekle kalmayıp onu cesaretlendirmiştir bile.⁷⁴

Ancak keşke her şey büyükanneyi ikna etmekle mümkün olabilse idi. Oysa daha zor bir engel vardı genç Keriman’ın önünde annesi ve özellikle de babası Halis Bey.

---

⁷² Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

⁷³ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

⁷⁴ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

Yarışma gününe kadar Keriman'ın aileyi ikna çabaları sürdü. Ve tam bundan vazgeçmişken Keriman'a '*nihayet beklenen müsaade verildi ve Keriman eve Türkiye Kraliçesi olarak döndü*'.

Ailesi kızlarının bu kadar güzel olduğunu farketmediklerini dile getiriyordu. Anlaşılan Keriman Hanım İstanbul'dan Belçika'ya oldukça zorlu ve uzun bir yol kat ederek hak ettiği galibiyete ulaşmıştır.⁷⁵

Cumhuriyet Gazetesi'nde her ne kadar yarışmaya katılma kararı böyle anlatılsa da Keriman Hanım'ın kızı Ece Sarpyener, kendisi ile yaptığım görüşmede konuyla ilgili başka bilgiler vermiştir. Bu görüşmeye göre Halis Bey son şeyhülislam'ın oğludur ve dönemi için elit tabaka sayılan bir aileden gelmektedir. Ailenin görüştüğü çevre Mehmet Akif, Cenap Şebabetin gibi ünlü edebiyatçıların da içinde olduğu sanatçı,yani entelektüel takımından mütevellidir. Bu insanlar Cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk devrimlerine inanmışlıkları ve bağlılıkları dolayısıyla güzellik yarışmasına büyük önem vermişler ve Halis Bey'i Keriman'ı yarışmaya dahil etmesi için ikna etmişlerdir. Yoksa Keriman Hanım ben en güzelim diye ortaya çıkacak yapıda bir genç kız değil tam tersi çekingendir. Ece Hanıma göre 'şeyhülislam torunu' olarak bu işe kalkışmak çok önemli bir ayrıntıdır ve bu ailenin devrime bağlılığını göstermektedir.

Böylece genç Keriman'ın güzellik yarışması serüveni Türkiye elemelerine katılarak başlamıştır.

---

⁷⁵ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

2. CUMHURİYET GAZETESİ ÖNCÜLÜĞÜNDE GÜZELLİK YARIŞMASI

1932 yılındaki yarışmaya katılacakların kendileri istemediği takdirde fotoğraflarının gazetede yayınlanmayacak olmasına rağmen, katılım oldukça az olduğunu ve bir seçimin yapılamadığını daha önceki bölümde belirtmiştik. Bu başarısız deneyimin akabinde Cumhuriyet gazetesi risk alarak yarışmayı tekrarlayacağını okuyucularına duyurmuş ve bunun nedenini de sayfalarında şöyle açıklamıştır: Belçika’da yapılacak olan Güzellik Yarışması için yarışma komitesinden Türkiye’nin de katılımı için davet alınmıştır. Ancak gazetenin duyurularına ve tüm propagandasına rağmen yarışmaya aday olarak sadece sekiz genç kız katılmıştır. İşte Keriman Hanım bunların arasından, “*Türkiye Güzeli*” olarak seçilmiştir. Belçika’da ki Dünya Güzellik Yarışması’na , “*Milletinin asaletini, vatanının hürriyetini, tarihinin ihtişam ve azametini, cins ve ırkının ince, necip yaratılışını benzersiz bir halita halinde nefsinde toplayan Türk güzeli*”ni dünyaya tanıtmak amacıyla Keriman Hanım gönderilecektir.⁷⁶

Keriman Hanım’ın sekiz güzel arasından Türkiye güzeli seçilmesi ülkede alay konusu olacak ve Keriman Hanım ‘Türkiye güzeli’ değil olsa olsa ‘Cumhuriyetin güzeli’ olarak adlandırılabilir denecektir.⁷⁷

Belçika’dan Gelen Davet:

Avrupa ve dünya güzellik yarışmalarının jüri heyeti başkanı M. Maurice de Waleffe bir mektup yazarak Türkiye güzelinin bu sene Belçika’da yapılacak olan yarışmaya katılmasını rica etmişti.

⁷⁶ Doğan Duman, “Kültürel Bir Değişim Aracı Olarak Güzellik Yarışmaları”, Toplumsal Tarih, cilt:7 sayı:42, Haziran, 1997, s.s.20-26.

⁷⁷ Son posta “Cumhuriyet Güzeline Teşyi”, 12 Temmuz 1932.

Waleffe mektubunda büyük bir “*terakki ve inkişafa mazhar olan Türk kadınlığının*” bu yarışmaya katılmakla Türkiye ve Türk kadınlığı lehine çok etkili bir propaganda yapabileceğini belirtmektedir.

Yani yarışma, yeni kurulan Türk devletini Avrupa’ya tanıtmak için kullanılabilir bir propaganda aracı olarak düşünülmektedir.⁷⁸

Waleffe mektubunda bu yıl yapılacak dünya güzellik yarışmanın Ostende ve Spa şehirlerinin belediyeleri ile Avrupa ve Amerika Latin Matbuati Cemiyeti tarafından düzenlendiği ve yarışmaya birçok milletten güzellerin katılacağını bildirilmiştir.⁷⁹

Cumhuriyet Gazetesi ‘*Avrupa Türk güzelini bekliyor*’ başlığı ile yarışma haberini 17 Haziranda birinci sayfadan veriyordu⁸⁰.

Ayrıca haber başlığının altında yarışmaya katılacak güzellerin Brüksel’de 13 Temmuz’da toplanacağı yazılırken adayları yarışmaya özendirmek için şehirden güzel bir manzara fotoğrafı da haberin altına eklenmiştir⁸¹.

Ertesi gün Brüksel’deki yarışmaya bir Türk güzeli gönderebilmek için yeni bir yarışma yapılacağı ilan edildi. Cumhuriyet gazetesi kraliçe seçilen adaya beş yüz lira para ödülüyle beraber ona refakat edecek kişinin de dâhil olmak üzere Avrupa’daki tüm masraflarını da karşılamayı taahhüt etmiştir. Bunun yanında İpekiş’te Brüksel’de ki yarışmada giymesi için bir tuvaletlik hediye edecektir. Brüksel’deki yarışmaya katılacak olan Türk kızı “*Bu yaz güzel bir Avrupa turu yapmanın yanında Türkiye’yi tanıtmak demek olan milli vazifesini de yerine getirecektir*” diyerek konunun aslında güzellik yarışması

---

⁷⁸ Cumhuriyet, 16 Haziran 1932.

⁷⁹ Cumhuriyet, 16 Haziran 1932.

⁸⁰ Cumhuriyet, 17 Haziran 1932.

⁸¹ Cumhuriyet, 17 Haziran 1932.

değil de ulusal bir mesele olduğu böylece daha ilk günlerden çıkan haberlerde belirtilmiştir⁸².

Ayrıca Brüksel'deki yarışmayı kazanıp dünya güzeli olacak adaya Spa şehri belediyesi de yüz bin frank değerinde mücevher hediye edecektir.⁸³ Gazetede müsabaka şartlarının eskisi gibi olduğu söyleyerek geçen sefer yarışmacı olarak katılanların yine yarışmaya katılabileceği bildirilmiştir. Gazete yarışma gününün daha sonra ilan edileceğini de duyurmuştur⁸⁴.

'18 Haziran'dan itibaren yarışma kayıtları başlamıştır' başlığıyla katılmak isteyen genç kızların her gün saat 10 ila 17 arasında Cumhuriyet Gazetesi'nin merkezinde kayıt yaptırabilecekleri duyurulmuştur. Haber başlığının altında ise yarışmaya katılacak kızları özendirmek için daha sonrada sık sık yapılacağı gibi, o sene Avrupa Güzeli olarak seçilmiş Danimarka güzelinin fotoğrafı da yayımlanmıştır.⁸⁵

Aynı gün gazetenin baş sayfasında Türk kızlarını neden bu yarışmaya katılması gerektiği açıklanırken tekrar Avrupa ve Amerika'nın ülkemizi hala tanımadığı şu sözlerle vurgulanıyordu:

*" Feriha Teyfik Hanım'ın resimlerinin Amerika gazetelerinde intişarı (yayını) bizim lehimizde ne mühim bir propaganda oldu. Türkleri zenci, sarı veya kırmızı ırktan zanneden sürü sürü Amerikalılar kendileri kadar beyaz ve güzel olduğumuzu Feriha Hanım'ın resimlerinden anladılar. Memleketimiz ve milletimiz namına ele geçen böyle masrafsız bir propaganda fırsatını kaçırmamak, ondan azami derece istifade etmek zaruretindeyiz. Bu fırsattan istifade milli bir vazifedir. Azami istifade ise ancak müsabakalara güzel, çok güzel kız göndermekle olur."*⁸⁶

---

⁸² Cumhuriyet, 17 Haziran 1932.

⁸³ Cumhuriyet, 17 Haziran 1932.

⁸⁴ Cumhuriyet, 18 Haziran 1932.

⁸⁵ Cumhuriyet, 18 Haziran 1932.

⁸⁶ Cumhuriyet, 18 Haziran 1932.

Bu yarışma sayesinde Türkiye ve Türk kadınlığı hakkında, yeni kurulan Türk devletine maddi bir yük getirmeden, başarılı bir tanıtımının yapılabileceği düşünülürken bir yandan da dünyaya Türklerin beyaz ırktan gelen güzel bir halk olduğunu gösterme düşüncesi de vardı.⁸⁷

Yarışmaya katılacak kadınların ve ailelerin rahatsız olabileceği düşüncesi ile adayların isimlerinin ve fotoğraflarının istemedikleri takdirde yayınlanmayacağı da tekrar tekrar gazetede duyurulmaktadır. Hatta bu durum o kadar ciddiye alınmıştır ki güzeli seçecek jüriye bile yarışmacıların kimliği açıklanmayacak ve sadece numaraları verilecektir.⁸⁸

Görünür olmaktan korkmayıp fotoğraflarının yayınlanmasını isteyenler ise fotoğraflarını ücretsiz olarak Beyoğlu'ndaki Foto Süreyya ve Foto Femina'da çektirebileceklerdir.⁸⁹

Bir gün sonra Cumhuriyet gazetesinde yarışma şartları sıralanırken Türk kızları *'Genç kızlar, bu güzel seyahat mevsiminde emsalsiz bedava bir seyahat ve Türk güzelliğini temsil etmek şerefi, Türkiye'yi tanıtmak için propaganda yapmak vazifesi sizi bekliyor.'* denerek milli göreve çağırılıyorlardı.⁹⁰

Yarışma şartlarına gelince onlarda gazete de aynen şöyle sıralanmıştır:

1. *'Türk tebaası, evlenmemiş, 16 ila 25 yaşında ve namuslu olmak. Evvelki müsabakalara girmiş olanlar, bu müsabakaya girebilirler.*
2. *Müsabaka idarehanemizde hafî olarak yapılacaktır. Hakemler dahi müsabakaya girenlerin yalnız numaralarını görecekle, isimlerini ve hüviyetlerini öğrenemeyeceklerdir. Müsabakada kazanamayanların müsabakaya girdiğini bile kimse bilmeyecektir.*

---

⁸⁷ Cumhuriyet, 18 Haziran 1932.

⁸⁸ Cumhuriyet, 18 Haziran 1932.

⁸⁹ Cumhuriyet, 18 Haziran 1932.

⁹⁰ Cumhuriyet, 19 Haziran 1932.

3. *Arzu edenlerin resimleri gazeteye dercedilir. Resim çıkarmak isteyenler, hemen Beyoğlu'nda Foto Süreyya'ya veya Foto Femina'ya müracaat ederek bizim hesabımıza resim çıkartabilirler.*

4. *Müsabakaya girmek isteyenler, her gün 10 dan 1 e kadar gazetemizin idare müdüriyetine müracaat edebilirler.*

5. *Gazetemiz Kraliçe intihap edilen hanıma 500 lira hediye edecektir. Yolculuğun bütün masrafları tertip heyeti tarafından tesviye edilecektir.*

6. *İpekiş en güzel ipek kumaşlarından bir kostümlük hediye edeceği gibi şehrimizin en iyi terzileri tuvaletlerini ve sair elbiselerini mecnanen dikeceklerdir.*

7. *Türkiye güzeline 26 gün kadar sürecek olan seyahatinde ailesinden kadın veya erkek bir zat refakat edecek, onun da bütün seyahat masrafları tediye edilecektir.*

8. *Gerek bizim müsabakamız, gerek Belçika'daki müsabaka tuvaletle yapılacaktır.*⁹¹

Şartnamenin 7. maddesinde görüldüğü gibi refakatçinin kadın ya da erkek olması yeni kurulan Türk devleti için bir fark yaratmamaktadır. Bu şartların 1932'de yazıldığı düşünülürse, iki binli yılları yaşadığımız bu çağda bazı Müslüman Arap ülkelerinde (Suudi Arabistan gibi) kadınların hala yanlarında erkek olmadan yurt dışına çıkmalarının yasak olduğu da hatırlanırsa, dönemi için oldukça ileri olduğu anlaşılabilir.

8. maddede ise muhafazakâr Türk halkına kızlarının mayo ile ne Türkiye'de ne de Belçika'da halkın önüne çıkamayacağını garanti veriliyordu. Ancak yine bu haberin altında 1932 İngiltere güzellik kraliçesinin mayolu bir fotoğrafı da yayımlanarak böyle olmasının da çok büyük bir

---

⁹¹ Cumhuriyet, 19 Haziran 1932.

iffetsizlik, kötülük olmadığı gösterilmeye çalışılarak güzellik yarışmasına katılımı artırmak istemişlerdir.⁹²

Bu madde ile bugün bazı muhafazakar çevrelerin yayınların iddia ettiği gibi “Türk kızının mayo ile batılılar önünde izzeti nefsinin aşağılandığı” iddiaları da çürütüyor.

20 Haziran’da ise Belçika’daki yarışma için 13 Temmuz da Brüksel’de bulunmak gerektiğinden yarışmanın Temmuz ayı başında yapılması gerektiği belirtilerek yine yarışma şartları yayınlanmıştır. Bu defa 1930 yılında Avrupa ve Dünya güzeli seçilen Yunanlı Kraliçenin fotoğrafı yayınlanmıştır.⁹³ Bu sırada Cumhuriyet gazetesinin açtığı bu yarışmaya katılımın az olması nedeniyle muhalif Türk basınından sürekli eleştiriler gelmektedir. Hatta olay eleştiri boyutundan öte alay konusu haline getirilmiştir. Gerçekten de hem o yıl yarışmanın yeni yapılmış olması hem de bir türlü dışarıda beklenen sonucun alınamaması dolayısıyla yarışmaya katılım az olmuştur. Yurtdışında katıldıkları her yarışmada birinci olmak zorunda olunacakmış gibi bir beklentiye girilmiş olması da tuhaf bir sonuçtur. Yukarıda saydığımız gerekçeler nedeniyle yarışmaya ilgi azalmıştır. Bu durum birazda dönemimizin Eurovision şarkı yarışmalarında ulusça kapıldığımız hırslı birincilik isteğini hatırlattır.

Cumhuriyet gazetesi bu şartlar altında yine de yarışmayı düzenlemeye kararlı bir şekilde zamanın daraldığını sık sık sayfalarında okuyuculara duyurmaya devam ediyordu. Hatta yarışmanın cazibesini artırmak için Belçika’da yapılacak şenliklerin programını bile yayınlamıştır. Belçika’ya gitmeye hak kazanan güzelimizin adım adım izleyeceği program iki bölümden oluşmaktadır ve gazetede şöyle verilmiştir:

Belçika’ya gidecek güzeller adına yapılacak şenliklerin ilk bölümü:

---

⁹² Cumhuriyet, 19 Haziran 1932.

⁹³ Cumhuriyet, 20 Haziran 1932.

'1-Avrupa Güzellik Kraliçeleri Brüksel'de 13 Temmuz çarşamba günü toplanacaklardır.

Kraliçe'lerin kendi memleketlerinden Belçika payitahtına kadar seyahat ücretleri, yoldaki iâşe masrafları, hatta pasaportlarının vize masarifi de Yataklı Vagonlar şirketi tarafından tesviye edilecektir. Şirkete Kraliçeler ile yanlarındaki velilerine mahsus olarak gidip gelme ikinci mevki iki yataklı ve yemekli vagon bileti kesilmesi için emir verilmiştir.

Kraliçe, 13 Temmuzda Brüksel'e vasıl olur olmaz doğruca Palace oteline inecektir. Palace otelinde her Kraliçe için icap eden daire tutulmuş olup Kraliçeleri otelde Jüri reisi M. Maurice de Waleffe ve komite azası istikbal ederek kendisine hoşamedî beyan edeceklerdir.

2- Ferdası 14 Temmuz günü Kraliçeler Osten'de şehrine gideceklerdir. Orada Kraliçeler belediye dairesinde saat on altında resmen istikbal edileceklerdir.

Saat yirmi birde Kraliçelerin şerefinde Kursaal'da küçük bir suvare tertip edilecektir.⁹⁴

Güzellik yarışmasının olacağı günlerdeki programda şu şekilde olacaktır:

'3- 15,16 ve 17 Temmuz gün muvasalat edeceklerdir. Ostende'de ikamet edilecektir. Ostende' de tertip olunacak otomobil zarafet müsabakası ile yarışlarda Kraliçeler de hazır bulunacaklardır.

4- 18 Temmuz pazartesi günü, Amerika Güzellik Kraliçeleri, İngiltere tarikile ve hususi bir vapurla geleceklerdir.

5- 19 Salı ve 20 Çarşamba günleri Ostende'de istirahat olunacaktır.⁹⁵

---

⁹⁴ Cumhuriyet, 22 Haziran 1932.

⁹⁵ Cumhuriyet, 22 Haziran 1932.

Şenlik diye nitelenen ve gerçekten de hem katılımcı güzeller adına hem de Belçika halkı adına çok renkli geçecek olan bu yarışmanın ikinci bölümünde ise güzelleri bekleyen program şudur:

'21 Temmuz Perşembe günü: Spa şehrinde azimet edilecektir. Müsabaka bu şehirde vaki olacaktır. 22 Cuma, 23 Cumartesi ve 24 Pazar günleri: Spa şehri, Kraliçelerin şerefine eğlenceler ve şenlikler tertip edecektir.

25 Temmuz Pazartesi günü: Dünyanın şayanı hayret meraklı şeylerinden biri olan Mau mağaraları ziyaret edilmek üzere bir tenezzüh tertip olunacaktır. Kraliçeler, şayanı hayret manzaraları havi ormanda kâin Belçika Krallarının eski bir malikânesi olan Ardemes Şatosu'nda ikamet edeceklerdir.

26 Temmuz Salı günü: Namur şehri belediye dairesinde Kraliçelerin şerefine bir resmikabul yapılacaktır.

27 Temmuz Perşembe günü: Spa'ya davet edilecektir.

28 Temmuz Perşembe günü: Kraliçeler şerefine büyük at yarışları yapılacaktır.

29 Temmuz Cuma ve 30 Temmuz Cumartesi günleri: Kraliçelerin şerefine küçük şenlikler tertip olunacaktır.

31 Temmuz Pazar günü: Dünya Güzellik Kraliçesi, beynelmilel sanatkârlardan mürekkep jüri huzurunda intihap edilecektir. İntihap hafî olacaktır. Müsabakada en fazla rey kazanan güzel, o akşam verilecek muazzam bir ziyafette 1932 dünya Kraliçesi ilan edilecektir⁹⁶.

Belçika hükümeti yarışma için görüldüğü gibi yoğun ve yorucu geçeceği belli olan ancak kraliçe adayları için oldukça eğlenceli olabilecek bir program hazırlamıştır.

---

⁹⁶ Cumhuriyet, 22 Haziran 1932.

Gazete bundan önceki güzellik yarışmalarına katılanların fotoğraflarını yayımlayarak genç kızlara ‘ *Türkiye’yi temsil etme şerefini yakalama fırsatı* ’ için az zaman kaldığını ve acele etmeleri gerektiğini bildirmektedir.⁹⁷

Cumhuriyet gazetesi Belçika’da yapılacak yarışmada jüride bir Türk hakemin de yer alacağını belirtmiştir. Yani burada güzellere orada yalnız olmadıkları jüride kendi milletlerinden de bir temsilci bulunacağı haber verilerek biraz daha cesaret verilmeye çalışılmaktadır.⁹⁸

Avrupa jürisi bu yarışmada ‘asil bir Türk genç kızının’ yokluğunun bu etkinlikte en büyük eksiklik olacağını düşünüp biran önce Türkiye’den de bir dünya güzeli adayının seçilerek Belçika’ya gönderilmesini rica etmiştir.⁹⁹ Gazete bu ricaya sayfalarında aynen yer vermiştir:

‘Dünya Kraliçeliği; milletin asaletini, vatanın hürriyetini, tarihinin ihtişam ve azametini, cins ve ırkının ince, necip yaratılışını benzersiz bir halita halinde nefsinde toplayan Türk güzelinden daha layık hangi başa yaraşabilir.’ diyerek bir yandan Türk kızlarını onore ederken yine yarışmaya katılacak Türk kızına milli vazife yüklemektedir.¹⁰⁰

Gazete aşağıda verilen haberle yarışma günü ve detaylarını şöyle anlatmaktadır:

‘Güzellik müsabakamız, 2 temmuz Cumartesi günü saat dörtte idarehanemizde icra edilecektir. Binaenaleyh bu kış yapılan son müsabakada hakemlik eden zevatın o gün saat dörtte idarehanemize teşekkürlerini rica ederiz. Hakemlere ayrıca davetname gönderilmeyecektir. Bu ricamızı davet telakki etmeleri mercudur.

---

⁹⁷ Cumhuriyet, 22 Haziran 1932.

⁹⁸ Cumhuriyet, 25 Haziran 1932.

⁹⁹ Cumhuriyet, 25 Haziran 1932.

¹⁰⁰ Cumhuriyet, 25 Haziran 1932.

Müsabakaya iştirak edecek hanımların, o gün tam saat dörtte idarehanemizde gelmelerini rica ederiz. Müsabakaya girmek için kayıt muamelesi 2 temmuz Cumartesi günü saat dörde kadar devam edecektir.

Müsabaka muvakkitle neticelenerek kraliçe intihab edildiği takdirde 1932 Türkiye güzelinin halka takdimi için Avrupa'ya hareketinden evvel bir müsamere verilmesi de mukarrerdir'.¹⁰¹

Aynı zamanda kraliçeye verilecek hediyeler sıralanarak ' *milli görevini yapmanın verdiği gurur* ' yanında maddi kazanımlar olacağı gösterilmiştir.

Hediye vermeye istekli yerli firma sayısı yarışmanın yaklaştığı her geçen gün artmaktadır. Ve aşağıda görüleceği üzere bu firmalar genellikle giyim kuşam ve kozmetiği kapsamaktadır. Firmalar kendi reklâmlarının yapılmasını da bu sayede sağlarken Keriman Halis'in de dönemin Türk kadınlarını etkileyecek moda öncüsü olacağı öngörülebilir.

Bu hediyeler gazetede şöyle sıralanmıştır:

' Kraliçe ile refakatindeki zatın pasaport, gidip gelme, yol ve yemek masraflarının haricinde olarak gazetemiz, Türkiye güzeline 500 lira takdim edecektir.

İpekiş: kraliçenin bizzat intihap edeceği en iyi kumaştan bir tuvaletlik

Beyoğlu'nda mihayelidis kundura mağazası: ismalarlama bir çift balo iskarpini,

Bursa pazarı müesses atı ipek bir sabahlık,

İstanbul'da Hamidiye Caddesinde itriyat deposu maks faraci müessesesi: zarif bir kadife kutu içinde ger lain fabrikasının tuvalet levazımı koleksiyonu.

Ethem pertev fabrikası bütün nefis müstahzaratından güzel bir koleksiyon.

---

¹⁰¹ Cumhuriyet, 26 Haziran 1932.

Kraliçenin tuvaletini ve sair elbiselerini dikmeyi de en güzide terzilerimiz taahhüt etmişlerdir.

İstanbul'da hamidiye caddesinde itriyak deposu maks faraci: zarif bir kadife kutu içinde marcel guerlain fabrikasının tuvalet takımı koleksiyonu

Ethem pertev fabrikası: tuvalet müstahzaratından güzel bir koleksiyon

Galata'da mayer elbise mağazası C:B.L markalı üç ipek çorap

Evliyazade Nurettin Bey müessesesi hususi mamulâtından tuvalet levazımatı.

Altınmekik ipekli mensucat fabrikası pek çok takdir edilen son moda kumaşlardan bir tuvaletlik.

İstanbul kasapları Türk Deri Anonim Şirketi fabrikası: mükemmel bir seyahat çantası

Beyoğlu'nda aris kundura mağazası: ismarlama bir çift iskarpin

Çemberli taş ta Mehmet kazım itriyat fabrikası: nefis mamulatından bir koleksiyon

Beyoğlu'nda Galatasaray karşısında madam eskenazi mazasında: ismarlama son moda bir korsa

Satiye elektirik levazımı şirketi: elektrikli bir saç maşası,

Ahmet Faruki itriyat fabrikası: Türk itriyakçının piri olan Faruki beyin muhtelif tuvalet levazımından bir takım.

İstanbul'un büyük mağazalarından biri: son moda bir deniz mayosu.

Beyoğlu'ndan beyker mağazası: üç çift ipek çorap,

Kraliçenin tuvaletlerini ve sair elbiselerini dikmeyi en güzide terzilerimiz deruhte etmiştir.

Bu meyanda bey oğlunda galibe hanım terzihanesi ve İstanbul'da Ertuğrul mağazası fevkinde Azize H. Terzihanesi vardır.

Eminönü'nde moda terzihanesi sahibi Hayri Bey de bir kostüm tayyör dikmeyi taahhüt etmiştir.

Foto Süreyya: bey oğlunda kıymetli bir Türk sanat müessesesi vücuda getirmiş olan Süreyya beyin fotoğraf hanesindeki, berber salonunda kraliçenin baş tuvaleti bilâbedel yapılacaktır. Süreyya Bey, kraliçenin güzel resimlerini de çıkarıp kendisine hediye edecektir.”¹⁰²

Cumhuriyet gazetesi 28 Haziran 1932'de Türkiye Güzeli seçiliyor başlığının altında o yıl yarışmaya katılacak 3 Avrupa güzelinin fotoğraflarını da yayınlamıştır. Bunlar: İtalya, İspanya ve Almanya güzelleridir. Türk güzelini bu 3 güzelle karşılaştırarak bizim güzelimizin de bu yarışmada şansının yüksek olacağı belirtilmektedir¹⁰³.

Yarışmaya üç gün kaldığı halde hala seçmelere katılım için çağrı yapılmaktadır. Haberde tekrarlanan başka bir konu ise yarışmaya katılanların isimlerinin veya fotoğraflarının hiçbir şekilde yayınlanmayarak gizliliğin sağlanacağına garantisinin verilmesidir. Dönemin kadına yönelik muhafazakârlığı açısından düşünülürse bu uygulamanın oldukça mantıklı bir olduğu anlaşılacaktır.¹⁰⁴

Bu defada gazetede 1930 yılındaki güzellik yarışmasında dereceye girmiş 3 güzelin beraber olduğu fotoğraflar yayınlanmıştır.¹⁰⁵

Ertesi gün fotoğraf yayınlama uygulamasına devam edilerek bu seferde 1932 yılında yarışmaya katılacak Fransız, Hollanda ve Çekoslovakya güzellerinin fotoğrafları yayınlanmıştır¹⁰⁶.

---

¹⁰² Cumhuriyet, 25 Haziran; 1 Temmuz 1932.

¹⁰³ Cumhuriyet, 28 Haziran 1932.

¹⁰⁴ Cumhuriyet, 29 Haziran 1932.

¹⁰⁵ Cumhuriyet, 29 Haziran 1932.

¹⁰⁶ Cumhuriyet, 30 Haziran 1932.

30 Haziranda çıkan Cumhuriyet Gazetesi'nin başlığında ise Türk kızlarına yine şöyle sesleniyordu '*Türk kızları, milli bir vazife sizi bekliyor. Türk güzelliğini Dünya müsabakasında Temsil etme şerefine ve memleket lehine propaganda yapmak vazifesini ihmal etmeyin*' Görüldüğü üzere Cumhuriyet Gazetesi'nin her defasında bu yarışma için vurguladığı şey bunun sadece bir güzellik yarışması olmayıp yeni kurulan Türk Devletini tanıtmaya amaçlı milli bir görev olduğudur.¹⁰⁷

2 Temmuzda yapılacak olan yarışmayı kazanıp birinci olacak genç kız için bir parti düzenlenerek Türkiye güzeli, 1932 kraliçesi olarak şanslı kız halka tanıtılacaktır.¹⁰⁸

Kraliçenin seçileceği tarih bildirildiği gün Cumhuriyet gazetesinde '*Müteferrik Kadın Birliği Nasıl Çalışıyor*' başlığı altında bu birliğin eleştirildiği gibi atıl durumda olmadığı, amaçlarından birinin ise Türk kadınlığının bizi tanımayanlara tanıtılması olduğu haberi de veriliyordu. Birliğin bu amaçla da '*Berlin Beynelmilel Kadın Birliği, Belgrat sulh konferansı ve balkan kadınları içtimalarıyla ikinci balkan konferansına*' katılarak Türk kadını uluslararası platformda başarıyla temsil ettiği söyleniyordu.¹⁰⁹

Bu örnek haberde de görüldüğü üzere yeni kurulan Cumhuriyet'te kadın sorunu sadece güzellik yarışması ile değerlendirilmemekte ve bu sorunsal sadece kadının fiziki özellikleri üzerinden çözülmeye çalışılmamaktadır. Güzellik yarışması bu kapsamlı mücadelenin sadece bir boyutudur.

"Sonunda Büyük Gün, Türkiye finali:"

Yarışma günü, her yıl olduğu gibi jüri üyesi yazar Peyami safa güzelleri birer birer sahneye çıkartıyordu. Ancak daha önce de gazetede katılımcılara söz verildiği üzere Peyami Bey jüriye adayları tanıtırken kimliklerini gizli tutarak

---

¹⁰⁷ Cumhuriyet, 30 Haziran 1932.

¹⁰⁸ Cumhuriyet, 30 Haziran 1932.

¹⁰⁹ Cumhuriyet, 1 Temmuz 1932.

yalnız numaralarını okuyordu. Oylama sonucunda büyük bir çoğunlukla beş numaralı aday Keriman Halis 1932 Türkiye güzellik kraliçesi seçildi.¹¹⁰

“Ve 5 numaralı Aday Keriman Hanım Türkiye Güzeli”

Ertesi gün gazetenin baş sayfasında kraliçe olan isim halka şu sözlerle duyuruluyordu:

“En Güzel Türk Kızı Keriman Halis H. 932 Türkiye Güzellik Kraliçeliğine İntihap Edildi.”

2 Temmuz saat 4'te Cumhuriyet gazetesi merkezinde yapılan güzellik yarışması sonucunda Keriman Halis Belçika'ya giderek henüz kurulan genç cumhuriyeti temsil etmek için Belçikaya gönderilecek olan Türkiye güzeli seçilmiştir. Yarışmada her sene olduğu gibi jüri heyetinde bulunan yazar Peyami Safa güzelleri ellerinden tutarak tek tek sahneye almış ve güzellerin kimlikleri gizli tutularak jüri üyelerine sadece numaraları bildirilmiştir. Yapılan oylama sonunda oy birliğine yakın birçoklukla ‘ 5 numaralı ’ aday olan Keriman Hanım, Cumhuriyet tarihinin 4. Türkiye güzeli olarak seçilmiştir.¹¹¹

Karar açıklanmadan önce Keriman Hanım jüri üyelerince uzun uzun alkışlandıktan sonra Abidin Daver B. O ana kadar kimliği gizli tutulan kraliçenin ismini ilan etti: Keriman Halis Hanım.¹¹²

Keriman Hanım ardına dek açılan kapıdan kalabalığın arasında görüldüğünde alkış tufanı ile ilerledi. Jüri heyeti adına Halit Ziya B. Cumhuriyetin kraliçesine hitaben dedi ki:

‘ — Talih sizde değil, sizi intihap eden hakem heyetindedir. Çünkü bu şerefe cidden layıksınız ve Türk güzelliğini hakkile temsil ediyorsunuz. Türkiye, öteden beri birçok iftiralara ve bühtanlara maruz kalmıştı. Bilhassa necip, zeki ve münevver Türk kadını hakkında öteden beri pek yanlış fikirler dönüp

---

¹¹⁰ Cumhuriyet, 3 Temmuz 1932.

¹¹¹ Cumhuriyet, 3 Temmuz 1932.

¹¹² Cumhuriyet, 3 Temmuz 1932.

*duruyordu. Siz, Türk hanımlığına ne olduğunu Garbe bizzat tanıtacaksınız. Heyet namına sizi tebrik ve muvaffakiyetinizi temenni ederim.*¹¹³

Bu konuşmadan sonra Peyami Safa Bey kraliçeyi alkışlar arasında Abdülhak Hamid Bey'in yanına oturttu. Keriman Halis Hanım, etrafını saranların sorularını yanıtlamaya çalışarak kutlamaları karşılamaya çalıştı.¹¹⁴

Keriman Halis'i Türkiye güzeli seçen jüri heyetinde bulunanlar ise şunlardır:

Şair Abdülhak Hamit Bey ve eşi Lüsyen Hanım yazar Halit Ziya Uşaklıgil, Cenap Şahabettin Bey, Hüseyin Cahit Bey, Ahmet Haşim, Peyami Safa, İzzet Melih Bey ve eşi, gibi edebiyatçıların yanında dönemin ressamlarından olan İbrahim Çallı, Nazmi Ziya, heykeltıraşlar Mahir, İhsan, Nejat beyler, Ressam Arif Dino, Seniha Hanım, Melila Fuat Hanım, güzelsanatlar akademisi sanat tarihi hocası Burhan Ümit Bey, 1931 Türkiye güzeli olan Naşide Saffet ve kardeşi Nadide hanımlar, konservatuardan Pakize hanım Vala Nurettin Bey ve 5 erkek daha jüride yer alıyordu.¹¹⁵

Bütün jüri heyetinin İstanbul 6. noterinin gözetiminde imzaladığı ' intihap mazbatası ' na göre jüri üyeleri bu seçime şöyle tanıklık etmişlerdir:

*'Bugün 1932 senesi temmuzunun ikinci cumartesi günü vakii davet üzerine gittiğim Cumhuriyet gazetesinde bulundum. Güzide bir heyet huzurunda yapılan intihapta 5 numaralı (Keriman Halis) Hanım 1932 Türkiye Güzellik Kraliçesi intihap olunmuştur.*¹¹⁶

Şimdi sıra yeni Türkiye güzelini halka tanıtmaktaydı. Bu amaçla Taksim Parkında bir parti verilmesine karar verildi. Ayrıca partiye 1929 güzeli

---

¹¹³ Cumhuriyet, 3 Temmuz 1932.

¹¹⁴ Cumhuriyet, 3 Temmuz 1932.

¹¹⁵ Cumhuriyet, 3 Temmuz 1932.

¹¹⁶ Cumhuriyet, 3 Temmuz 1932.

Feriha Tevfik Hanım, 1930'un Kraliçesi Mübeccel hanım ve 1931'in güzeli Naşide hanımda davet edilecekti.¹¹⁷

Bu arada kraliçeye verilen hediyelerde her geçen gün artmakta ve hediye kabulünün 10 Temmuzda kraliçe Belçika'ya gidene kadar da süreceği Cumhuriyet Gazetesi'nde ilgilenen yerli firmalara duyurulmaktadır. Böylece Avrupa'ya Türk kızıyla beraber yerli sanayinin içinde bulunduğu gelişim de gösterilebilecektir.¹¹⁸

Nihayet 1932 yılının Türkiye güzeli seçilen genç Keriman, Cumhuriyet Gazetesi'ne kısa bir teşekkür yazısı göndermiştir. Gazete yazıyı 6 Temmuzlu baskısında yayınlamıştır. Keriman Hanım kraliçe seçildiği için teşekkür ederek şunları söylemiştir:

*‘‘Hiç layık olmadığım halde güzellik kraliçeliğine intihabım dolayısıyla hakkımda teveccühlerini izhar buyuran zevata ve beni tebrik eden dostlarımıza teşekkürlerimizin arzını muhterem gazetemizin lütfünden rica ederim ‘’.*¹¹⁹

Yeni Kraliçe ile ilk mülakatı, yine yarışmayı düzenleyen Cumhuriyet Gazetesi muhabiri gerçekleştirdi; Keriman Hanım'ın kraliçe seçilmesinin hemen ardından, onunla Fındıklı'daki evinde görüşerek gerçekleştirdiği röportajında şunları aktarıyordu:

‘Yaradılışının tılsımlı kudretile beş dakika içinde 932 nin genç kızları arasından bir başka hüviyet alıp yükselen Kraliçe; muharririmizi misafir odamızın basit dekoru arasında ve taht yerine bir tahta sandalye üzerinde kabul etmiştir. Keriman Halis Hanım intihaptan (bir parça) heyecan duyduğunu söylediği için arkadaşımız da fazla teheyhüce lüzum görmediğini söylüyor!’

---

¹¹⁷ Cumhuriyet, 4 Temmuz 1932.

¹¹⁸ Cumhuriyet, 5 Temmuz 1932.

¹¹⁹ Cumhuriyet, 6 Temmuz 1932.

Muhabirin tanımladığına göre Keriman Hanım *'güzelliğinin duru, fakat esrarlı havasına uygun bir sükunetle konuşmuş'* ve onun için çok önemli olarak nitelendirilebilecek bir zaman diliminde muhabirin ona neler düşünüp hissettiğini sorduğunda verdiği cevap şöyle olmuştur:

*'Bittabi çok seviniyorum ve hala intihap neticesinin ilk söylenişindeki heyecanı yaşıyorum.'*¹²⁰

*'Aynı zamanda bu muzafferiyet haberinin de mübaşiri olan arkadaşımız Kraliçenin hakikaten o dakikada müphemiyet, ümit, heyecan, emniyet, sevinç hislerinin birbirleriyle yarış eden hafifliği ve sıkleti altında renkten renge girdiğini, nihayet müjdenin ifadesinden alınmış bir itimatla ürperip pembeleştiğini hatırlatıyor.'*¹²¹

Keriman Hanım, muhabirle sohbetine şu sözlerle devam etmiştir:

- *'Feyziati lisesinde okudum. Biraz Fransızcam vardır. Müsabakaya tereddütle girdiğimi, hatta hakemlerin huzuruna çıkmazdan evvel, intihaba geldiğim için derin bir nedamet bile duyduğumu söylemeliyim. Çok çekiniyordum. Güzellik müsabakasına girmek ve girerken kazanmak ümidini, ihtimallerden de yukarıda görmek çok güç. Fakat tanıyanlar, aile dostları ısrar ediyorlardı. Tereddüt ede ede girdim.*

Arkadaşımız sözün burasında diğer hanımlardan kazanacağını ümit edip çekindiği olup olmadığını sormuş, Kraliçe hafifçe kızarak saf bir ruhla:

—Vallahi efendim, demiştir, geçen müsabakalardan birinde ikinci çıkan hanımın kazanacağını çok zannediyordum.

Bu hissin Keriman Hanımefendiye ne kadar heyecan vermiş olduğu tahmin edilebilir.

---

¹²⁰ Cumhuriyet, 3 Temmuz 1932.

¹²¹ Cumhuriyet, 3 Temmuz 1932.

—*Bütün bunlardan başka hakemlerin tetkiki, her mütecessis çehrede türlü türlü ifade ile beliren çizgiler, zaten lüzumundan fazla olan heyecanımı artırmıştı. Neticeyi biliyorsunuz. Halit Ziya Beyin güzel sözleri, büyük şair Abdülhak Hamit Beyin iltifatları sevincime başkalık veren birer mazhariyet oldu.*

— *Hanımfendi, bu mazhariyete güzelliğin tetevvücü demek lazım. Müstesna yaratılışınızla onu kazandınız. Seviniyorsunuz. Acaba güzelliğiniz hakkını kazandığı için mi, yoksa Avrupa'da memleketi temsil edebileceğiniz için mi?*

— *Hiç şüphe yok memleketimi temsil edeceğim için. Bu intihapla bana tevcih edilen şeref payesinin derecesini takdir ediyorum. Avrupa'ya bu hisle gideceğim ve Türk kadınlığını yabancı diyarlarda, yabancı simalar arasında tanıtmaya, temsil etmeye çalışacağım. Bana bu vesileyi verdiği için Cumhuriyet gazetesine ve muhterem hakem heyetine müteşekkirim.*

— *Kısa saç modası devam ediyor, Paris'te gene alagarson başların çoğaldığı yazılıyor. Hâlbuki siz uzun saçlısınız, kesmek fikrinde misiniz?*

Hayır, efendim, saçlarımı bu şekilde muhafaza edeceğim, uzun saçı tercih ediyorum. Cevabını vermiştir.¹²²

Cumhuriyet muhabiri Keriman Hanım'ın dış görüntüsüne dair izlenimlerini de röportajın sonuna eklemiştir. Muhabirin tanımladığına göre Keriman Hanım, orta boylu, ince yapılı, el ve ayakları küçük, fiziği de 'mütenasip' idi. Saçlarını ensesinde toplamış, böylece 18 yaşa ait gençliğin masumiyeti yanında zekası ile de birleşince 'tam bir Türk güzelliği' ortaya çıkmıştır diyor.

Zekâ ile masumiyet, on sekizinci baharının tatlı ışığı içinde birleşiyor. Bütün karakteristik yüz çizgilerinde incelik, samimiyet, cana yakınlık görünüyor. Sesi, konuşması, hali, edası, iyi bir terbiye görmüş ince bir aile kızı

---

¹²² Cumhuriyet, 3 Temmuz 1932.

olduğunda şüphe bırakmıyor ve kendisine yakından bakıldıkça insanın üzerinde bıraktığı güzel tesir çoğalıyor.

Şunu ilave edelim ki, Türkiye Güzellik Kraliçeleri arasında – en güzeli diyemeyiz – fakat bu kadar büyük bir ekseriyetle, bu kadar münakaşasız ve bu kadar hararetle seçilen ilk Kraliçe Keriman Halis Hanımdır.¹²³

Kraliçenin seçilmesinin ardından, sıra onun halka tanıtılmasına geldi; Taksim'in bahçesinde gerçekleştirilecek olan bu davete, herkes katılabilecekti ve parti halka açıldı; resmi giyinme şartı da yoktu. Ayrıca o geceyi birde ses kraliçesi Hudadat Şakir Hanım da şenlendirecekti. Bestekar Mildan Niyazi Bey'in 'güzellik yıldızı isimli bestesini Mediha Zeki Hanım radyodan seslendirecekti. 'O geceye katılmak isteyen İstanbullular içinde detaylı bir ulaşım bilgilendirilmesi yapılarak o geceye katılımı sağlamak için her türlü kolaylık sağlanmıştı. Taksime uzak semtlerden gelecekler için taşıt saatleri o geceye özel değiştirilmiş, partiye katılma bilecek şekilde bir düzenleme yapılmıştır. İstanbul halkı için Taksime uzak semtlerden de araçlar kaldırılacaktır. Bunun detayı da gazete aracılığı ile halka bildirilmiştir.¹²⁴

Görüldüğü gibi bu güzellik yarışması devlet tarafından da millet tarafından da oldukça ciddiye alınılmıştır. O gece geldiğinde Taksim Bahçesi dolmuş meraklı halk sokaklara taşmıştı. Heyecan ve sabırsızlıkla kraliçeyi görmek için bekliyorlardı. Saat 9,30 da bahçede birini kraliçe zannettikleri için alkış tufanı koptu. Peyami Safa kalabalığa kraliçenin henüz gelmediğini söyleyerek susturdu.

O gece taksimde yirmi bin civarında kişinin toplandığı tahmin ediliyor. Sonunda bahçenin kapıları kapatıldı. Bunun üzerine halktan ' *yer yok biliyoruz, fakat müsaade edin 1932 kraliçesini alkışlayıp çıkalım!* ' diyerek itirazlar yükseldi. O kadar büyük bir izdiham yaşanıyor ki kraliçenin bu kalabalıktan korkup gelmediğine dair dedikodular bile ortalıkta dolaşıyordu.

---

¹²³ Cumhuriyet, 3 Temmuz 1932.

¹²⁴ Cumhuriyet, 7 Temmuz 1932.

Bütün bu kargaşa devam ederken birden elektrikler yanıp söndü ve İstiklal Marşı çalmaya başladı. İstiklal Marşı bittikten sonra sahnenin perdesi açıldı, Peyami Safa Bey İpekişten zarif kırmızı bir elbise giyen kraliçeyi elinden tutarak sahneye çıkardı. Alkış tufanından sonra Peyami Bey halka şöyle seslendi:

'Hanımefendiler, beyfendiler! 1932 Türkiye Güzellik Kraliçesi Keriman Halis H. Karşınızdadır. Müsadenizle şunu arz edeyim ki onun güzelliğinde, bütün Türk ırkının, Türk kadınlarının ayrı ayrı hissesi var.

Hanımefendiler! Kiminizin, alevli saçlarından, kiminizin mıknatıslı gözlerinden, şeffaf ve göz kamaştırıcı teninizden, kiminizin de mütenasip ve ahenkli endamınızdan mürekkep olan bu güzellikten hepiniz müştereksiniz.

Hanımefendiler, beyfendiler! Türk kadınlığının yalnız güzelliğini değil, zekâsının, inceliğini ve faziletini garbe götüren Kraliçemize muvaffakiyet dileriz.'

Alkışlar eşliğinde yerine geçen Türkiye güzeli genç Keriman bir iskemleye çıkıp tekrar tekrar halkı selamlayarak onların sevgi gösterilerine karşılık verdi.¹²⁵

Bunun yanında hemen Keriman hanımla Akşam gazetesi yazarlarından Hikmet Feridun Bey bir söyleşi yapılmıştır. Burada genç kraliçenin verdiği yanıtlar olduğu gibi aşağıda aktarılmaktadır:

'Hikmet Feridun Bey Kraliçenin oturduğu Fındıklı apartmanına gittiğini, kendisini Piyer Loti zevkiyle süslenmiş güzel bir şark odasına aldıklarını anlattıktan sonra diyor ki: <<Biraz sonra dışarıdan Muhlis Sabahattin Beyin sesini işittik:

- Fatma, gel bakayım buraya Fatoş.. Bunu Hikmet Feridun Bey'e takdim edin..

---

¹²⁵ Cumhuriyet, 8 Temmuz 1932.

İçeriye Keriman Hanımın biraderi ile iki iki buçuk yaşında yumuk yumuk ısl ısl gözlü sevimli bir küçük kız girdi. Keriman Hanımın biraderi onu bana takdim etti:

— Efendim 1949 Kraliçesi Hanım!

Sonra izahat verdiler. Keriman Hanımın dört kardeşi daha varmış. Üçü erkek, biri de kız, yani Fatoş Hanım... Gülerek ilave ettiler:

- Şimdi ailenin bütün ümidi Fatoş'ta..

Keriman Hanımın pek yakından akrabası olduğu anlaşılan esmer genç bize izahat veriyordu:

- Dehşetli ev kadınıdır.. Göreceksiniz ya.. Ev işlerine çok merakı vardır. Muhlis Sabahattin Bey amcasıdır... Bu itibarla sahneye pek yakın sayılır. Fakat onun bu işe hiç merakı yoktur. Müsabakaya iştirakı pek ani oldu. 14 saat evveline kadar henüz bu mes'ele hakkında kat'i karar verilmiş değildi. Müsabakada pek o derece heyecan göstermedi. Biz onun haleti ruhiyesini hazırlamıştık. Ona:

- Kazanmak değil, kazanmamak asıldır!.. Diye telkin etmiştik.

Nihayet dışarıda bir kumaş fışırtısı işittik ve 'Mis Türkiye' içeri girdi. Çok sade, çok şık, beyaz bir elbise giymişti. Gri ipekli çoraplar, siyah zarif iskarpinler... Dümdüz parlak, uzun saçlarını ortadan ayırmış, arkasında toplamıştı. Yüzünde belli belirsiz hafif bir makyaj... Gülerek elini uzattı. Bence kraliçenin en güzel yeri muhakkak elleri... Küçük, bembeyaz ve son derecede yumuşak elleri vardı. Eski şairlerin güvercin kanatlarına benzettikleri eller bunlar olsa gerek...

Şayani hayrettir. Mis Türkiye mevcut sinema artistlerinden hiç birisine benzemiyordu. Ne Greta Garbo'ya, ne Marlen Ditrih'e, ne Billy Dov'a, ne Jean Grayford'a, ne de Lilyan Harvey'e.. Halbuki aşağı yukarı her genç kızın andırdığı bir sinema artisti vardır. Buna mukabil Mis Türkiye'nin çehresinde

bariz bir masumiyet, bir benlik görüyorsunuz. Bütün dikkatimi topluyarak baktım. Hakikaten güzeldi. Üstünde göze çarpan bir temizlik vardı. Bembeyaz, tertemiz dişler, tertemiz bir cilt... Nasıl bir güzellik biliyor musunuz? Hani ihtiyar kadınlar torunlarını:

— Ah benim cici kızım... Çitlembik kızım! Diye severler... Keriman Hanım işte bu “cici kız” güzelliğinin enmuzeci.. Lakırdı söylerken her hali, bakışları, hareketleri 18 yaşında bir genç kızla konuştuğunuzu size anlatıyor. Güzelliğinin hiçbir şeytani tarafı yok, saf bir genç kız güzelliği.. İnsana adeta.

Ne olurdu şöyle bir kızım olsaydı!.. Tesirini veriyor.. Yani sözün kısası hilesiz bir melek güzeli...

Kraliçenin hiçbir sinema artistine benzememesi hayrettime dokunduğu için söz arasında sordum:

— Sinemayı sever misiniz?

— Pek çok değil... Maamafih giderim. Sevdiğim artistler vardır. Greta, Garbo, Marlen Ditrih, Henry Garat...

- Edebiyat neler okursunuz ?..

— Reşat Nuri Beyin romanlarını çok beğenirim

— Yemek, dikiş...

- İyi yemek pişirmesini bilirim..Fakat mutfağa girmeğe pek lüzum kalmıyor, dikiş ile daha ziyade meşgulüm...

Bu esnada odaya Muhlis Sabahattin Bey girdi.

— Efendim, bizim ne güzel kızımız varmış ta haberimiz yokmuş... O gün müsabakada: ‘Keriman Kraliçe oldu’ dediler, şöyle baktım hakikaten ne de güzel kızımız varmış meğerse... Herkes Keriman'ın niçin saçlarını kestirmedine merak ediyor...

Keriman Hanım – Birçokları kes diyor...

Muhlis Sabahattin Bey – Eğer kadınlar diyorlarsa kesme kızım, seni çirkinleştirmeye niyet etmişler.

Kraliçenin tercümei halini soracak oldum, cevap verdi.

- Gayet basit.. 18 yaşındayım. Feyziati lisesinde okudum, orta tahsilimi orada yaptım, biraz Fransızca bilirim.

Köşede bir piyano duruyordu.. Sordum:

— Piyano çalarmısınız?

- Çalarım.. Çalgılar içinde bilhassa piyanoyu pek severim.

Söz intihaba, intihap gününe intikal etti. Heyecan duyup duymadığını sordum... Gülümsedi:

- Hiç heyecan duymamak kabil mi?. Dedi.

Nihayet fotoğraf çıkarma faslını da tamam ettik... Kraliçe bir aralık dışarıya çıkıyordu. Muhlis Sabahattin Bey:

— Kızım şunu at! Diye sonuna gelmiş sigarasını Kraliçeye verdi... Mis Türkiye Hanım hanımcık bu sigarayı aldı. Hem de cazip bir el alışıklığı ile.. Yani kendisi hala bütün manasile çocuk... Büyüklerin tablasını getiren, bitmiş sigaralarını atan güzel, cana yakın bir çocuk...’’¹²⁶

3. KERİMAN HALİS’İN YURT DIŞINA ÇIKIŞI VE GÜZELLER BAYRAMI

Türkiye’nin yeni kraliçesi 10 Temmuz 1932 de saat 9.00 da İstanbul Sirkeci garından kalkan ekspresle Paris üstünden Brüksel’e dünya güzellik yarışmasına katılmak üzere, kendisine bu macerada eşlik edecek babası ile beraber yola çıkmıştı. Kraliçeyi coşkulu büyük bir kalabalık uğurlamaya geldi.

¹²⁶ Cumhuriyet, 8 Temmuz 1932.

Trenin hareketine 25 dakika kala Keriman Hanım gara üstünde sade ve çok zarif kül rengi bir tayyör ve başında beyaz bir bere ile geldi. Bu görüntüyü Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan Keriman Hanım ve babası Halis Bey'i halka el sallarkenki bir fotoğrafta görebilirsiniz.¹²⁷

Daha sonra sık sık haberlerde göreceğimiz gibi Keriman Hanımın kılık kıyafeti hem yerli hem de yabancı basın tarafından yakından izlenmiştir. Keriman Hanım bugünün deyimiyle dönemim 'moda ikonu' olmaya adaydır.

Keriman Hanım'ın ayrıldığı günün ertesi günü gazeteci Hikmet Feridun Bey'in onun güzelliği ile ilgili bir makalesi yayınlanmıştır.

Bu makalede Keriman Hanım'ın Türk ırkının güzel bir örneği olduğu ve batı taklidinden uzak öz değerlerimizi taşıdığı söyleniyor. Bundan da anlıyoruz ki batılılaşırken kendi kültürel değerlerimizi korumakta önemseniyor.

Bu durumda bir yanımız modernite adına batılılaşmayı isterken öteki tarafımız ki buna gelenekçi yan diyebiliriz, tedirginlikle yaklaşıyordu. Kesin olan Cumhuriyet kadını bu konuda erkeğinden yâda gelenekçi kanattan daha rahattı.

Sözünü ettiğim makale şudur:

"Vakıa güzelliğin niçini, nedeni pek olmaz. İnsan ya güzeldir, ya değildir. Güzel olunca:

- Bu veya şu niçin güzel?.. denmez.. Fakat ben yeni güzellik kraliçesi Keriman Halis Hanımla konuşurken gazeteciliğim tuttu. Dikkatli dikkatli Mis Türkiye'nin yüzüne baktım ve kendi kendime sordum:

- Niçin bu kadar güzel ?..

Bu sualıme sonra kendi kendime cevap verdim. Kraliçenin bütün hareketleri, başkalarından çalınma değildi, kendisininindi, hareketleri kendi

---

¹²⁷ Cumhuriyet, 11 Temmuz 1932.

hareketleri, kendi tavırları idi. Bütün güzelliği belki de hiçbir sinema artistine hiçbir surette benzememesinden ileri geliyordu. Oturuşu bizim bildiğimiz oturuştı.

Bu oturuşun beyaz perde ile alakası yoktu. Kalkışı öyle, yürüyüşü keزالik öyle.. Konuşuşu, gülüşü, hatta utaniş..

Keriman Halis Hanım beyaz perdeden fırlayıp karşınıza çıkmış tiplerden değildi.. Mis Türkiye'nin bütün hususiyeti de buradan geliyordu.

Şimdi tramvayda, vapurda rasgeldiğim yerli Bili Dowlara, yerli Greta Garbo'lara, yerli Klara Bov'lara, yerli Lilyan Harvey'lere bakıyorum da güzellik kraliçesi gözümde daha ziyade büyüyor.

Bu taklit tipleri iyi adapte edilmiş ecnebi eserlerine benzetirsek Keriman Halis Hanım güzel bir telif eseridir..

Beyaz perdeden ilham alan gençlere Keriman Halis Hanımı göz önünde bulundurmalarını tavsiye ederim.. Eğer benim dediğim gibi yaparlarsa bir gün onlar da 'Mis Türkiyelik' tacını başlarına giyerler”¹²⁸

Ayrıca siyah beyaz olan gazetede 11 Temmuz günü Keriman Halis'in Foto Süreyya'da çektiği renkli bir fotoğrafı yayınlanmıştır. Yarışma güzellerinin başından beri fotoğraflarını çeken Foto Süreyya'nın da bu vesile ile reklâmı yapılmıştır.¹²⁹

Keriman hanımın babası Halis Bey Sirkeci'den çıktıktan sonra Türkiye sınırından çıkana kadar yol boyunca karşılaştıkları olumlu tezahüratı Cumhuriyet gazetesine gönderdi bir mektupta anlatıyordu.

Bu haberin altına yine vagon penceresinden çekilmiş bir fotoğrafı da basılmıştı.¹³⁰

---

¹²⁸ Cumhuriyet, 11 Temmuz 1932.

¹²⁹ Cumhuriyet, 11 Temmuz 1932.

¹³⁰ Cumhuriyet, 14 Temmuz 1932.

Nihayet Keriman Hanım Brüksel'e ulaştı. Onu ve babasını Türk konsolosluğu adına 2. kâtip Hilmi Kamil Bey ile Brüksel konsolosu M. Robert de Bodt, buradaki Türk öğrenciler, Belçika'da yaşayan Türkler, Gazeteciler ve güzellik yarışması heyeti adına temsilciler karşılamıştır.

“*Keriman H. Belçika gazetecileri ve müstakbilin üzerinde bir hüsnü tesir husule getirmiştir*” Diyordu Brüksel'deki karşılamayı anlatan gazeteci Faruk Bey.¹³¹

Türkiye'de ise Cumhuriyet gazetesi Keriman Halis'in Brüksel'de karşılaştığı olumlu tezahüratı ve orada ilk gün diğer iki kraliçe adayı ile karşılaşmasını 19 Temmuz da tam sayfa olarak haber yapmıştı. Yine bu sayfada yer alan başka bir haber ise Keriman Halis'in Paris'ten geçişi sırasındaki izlenimlerini yazan ‘ La liberte ’ gazetesine ayrılmıştı. Fransız gazetesi de Keriman Hanımın kıyafeti ve zarafeti üzerine okuyucularına detaylı bilgi vermiştir.

Bu uzun yolculukta yorgun düşmesinin doğal bulunacak olmasına rağmen Keriman Hanımın ‘ *boz renkli tayyör içinde mevzun vücudu dimdik durduğu* ’ görülüyordu.

Bazı araştırmacılara göre Kemalist dönemde Türk kadınının feminitesinin saklandığı hatta kadının aseptüelleştirildiği görüşleri bana pek doğru gelmedi. Çünkü bu yarışmalar sırasında kadının fiziki güzelliğine gazetelerde köşe yazılarında sık sık vurgu yapılarak övgüler düzülmüştür.

Ayrıca dönemin balolarında boy gösteren önemli politikacı, gazeteci ve iş adamı gibi üst düzey kişilerin eşleri de gayet feminen ve şık görüntüleri ile eşlerinin yanında yer almışlardır.

Vurgulanması gereken bir başka noktada bu yarışma batı ile doğunun karşılaştırması halini almıştır.

---

¹³¹ Cumhuriyet, 17 Temmuz 1932.

Cumhuriyet gazetesinde çıkan bir haberde bunu net olarak görüyoruz.

‘ bir gün evvel innovation namındaki büyük mağazanın çay salonlarında Avrupa güzellerinden mühim bir kısmını görenler ve alkışlayanlar, Türk güzelini bunlarla mukayese etmek için sabırsızlanıyorlar, aralarında şark ve garp güzelliği etrafında münakaşa yapıyorlardı...’¹³²

“Güzeller Bayramı!”

Brüksel ve Ostand’da Avrupa kraliçeleri şerefine büyük eğlenceler yapıldı.

Güzellik Kraliçesi Keriman Halis Hanımla babasının Paris ve Brüksel’den Cumhuriyet’e gönderdikleri mektupta yolculukla ilgili şu bilgiler verilmektedir.

‘— Paris treninde Sefirimiz Suat Beyefendiye tesadüf etmiştik. Suat Bey bizimle çok alakadar oldu. Yanında bulunan kâtibini bize yardıma memur etti. Paris’te istikbalimizde Müsteşar Tahsin Bey, zabıt ve talebelerimiz, bütün Paris gazetecileri gelmişlerdi. Sefirimizin otomobili ile Sefarethaneye gittik. Sefir Beyin, Müsteşarın ve memurlarımızın refikaları tarafından karşılandık. 11de tren varken Suat Beyefendi akşam 6 treni ile gideceğimizi ve Brüksel’e de telefon ettirdiğini söyledi bize, otel hazırlattı.

Öğleden sonra Londra Sefiri Münir Beyin refikaları Hanımefendi de geldi. Bizi Paris’i gezdirmek lütfunda bulundu. Maruf yerleri, binaları gezdik. Bütün Paris gazeteleri Mis Türkiye’den alaka ile bahsediyordu.

Brüksel’de

Akşam Brüksel’e hareket ettik. 3 saat yağmurlu bir tren yolculuğundan sonra Brüksel’e vardık. Sefaret memurumuz, talebe ve vatandaşlarımızla

---

¹³² Cumhuriyet, 19 Temmuz 1932.

gazeteciler tarafından karşılandık. Doğru hikmetimize tahsis edilen otele gittik. Bütün memleketler kraliçeleri orada idiler.

Ostande yolunda

Ertesi gün sabah saat 6 da zarif otolara taksim edilen Kraliçeler Ostand'a hareket ettiler. Keriman'ın yanına Rus güzeli düşmüştü. Güle eğlene gidiyorlardı. Yollardaki şehirlerde, köylerde kraliçelere buketler, şekerlemeler hediye ediliyordu.

Ostande'da eğlenceler

Saat bir buçukta Ostand'a geldik. Mükellef bir otelin salonunda camekânlar bütün kraliçelerin milli bayraklarıyla süslenmişti. Otelin önündeki Ostand plajı mahşer gibiydi.

Yemekten sonra Belediye dairesine gidildi. Gene buketler, hediyeler... Reis bir nutuk söyledi. Halk kraliçelere boyuna resim imzalattıyordu.

Buradan muazzam Kürsal gazinosuna geçildi. 100 kişilik bir orkestra kraliçeler alayını karşıladı. Biraz dinlenen ve yeniden hazırlanan güzeller yemek salonuna indiler. Avrupa kraliçeleri hakikaten güzel kızlardı. Yemekten sonra büyük salona gittik. Orta yerde kraliçelere bir yer ayrılmıştı. Büyük orkestra durmadan çalışıyordu. Paris orkestrasından getirilen bir artist taganni etti. Binlerce kişi kraliçeleri alkışlıyordu. Biraz sonra halk dans, bar ve oyun salonlarına dağıldı. Dans salonunda üç muhtelif cazbant çalışıyordu. Bir Fransız güzeli kraliçeleri halka takdim ediyordu. Derken dans başladı, salonda dehşetli bir hareket başladı. Yalnız kraliçelere dans memnu idi. Gece 12de otelimize döndük. Biraz istirahate çalışıyoruz.

Ertesi gün Fransız otomobil fabrikası yeni modeller teşhir ediyorlardı. Her otomobil içinde bir Avrupa güzeli vardı. Türk'leri çok seven bir Fransız

*fabrikatör mavi bir spor otomobiline Türk bayrağı takmış. Keriman da bu arabaya binerek alaya iştirak etti.*¹³³

Cumhuriyet gazetesinin bir muhabiri Keriman Hanımı adım adım Avrupa'da izleyecek ve gün gün okuyuculara oradaki olayları gazete aracılığı ile aktaracaktır. Çünkü unutmamak lazım gazete için bu sadece bir güzellik yarışı olmaktan öte bir şey bir milli davadır artık.

Dış basında da güzelimiz hakkında çıkan haberler ve makaleler olduğu gibi tercüme edilerek Cumhuriyet gazetesinde yayınlanmıştır. Bu haberlerde kraliçenin dış basın üzerinde de olumlu bir etki yaptığı belirtilmektedir. Mesela Paris gazetelerinden La liberte, L'echo de Paris, Paris Soir ve Le petit journal gazetelerinden haberler Cumhuriyet gazetesinde yayınlanmıştır.

Bu haberlerden birinde ' *gayet zarif bir surette giyinmiş olan mis Türkiya'nın arkasında gümüşi bir tayyör, başında yün bir bere vardı. Beyaz berenin altında bukleli saçları taşıyordu. Boynuna beyaz ve kahverengi çizgili bir eşarp takmıştı.*¹³⁴

Batı basını da yerli gazeteler gibi Türk güzelinin kıyafeti, görüntüsü ve saçı ile yakından ilgili. İslam ülkelerinden gelen bir kadında artık batılı kadınlar gibi görünüyordu. Zaten bu kadar incelenmesinin nedeni de belli ki yakın bir zamanda gerçekleşmiş olan kıyafet devrimini gözlemlemektir. Buda batı dünyası için Türk modernleşmesinin bir göstergesi olmuştur. Bilindiği gibi dış görünüşün değişmesi zihniyet değişikliğinin de habercisidir. Hatta bu değişim demokrasinin de gelişimiyle doğru orantılı görülür.

Bu konuda 9 Ekim 1934'te Yeni Asır'da Şevket Bilgin'in kaleme aldığı ' Türk Demokrasisinin Üstünlüğü' adlı makalesinde kadına verilen haklarla ilgili yazılan etkileyici sözler şöyledir: "...Ulusumuz yüzlerce yıl kadın- erkek ayrılığının acısını çekti. Din perdesi altında adamlığı çiğnenen

---

¹³³ Cumhuriyet, 20 Temmuz 1932.

¹³⁴ Cumhuriyet, 21 Temmuz 1932.

kadın bilgisiz, duyarsız ellerde oyuncak olmuştu. Ulusal törünün (Müllü hükümet) kurulduğu günden sonradır ki, kadınlarımız kafesler arkasından sıyrıldılar; umacı kılıklarını attılar. Ayaklarına, hatta can evlerine vurulan zincirleri birer birer parçaladılar. Savaş alanındaki erkekler gibi savgunla (feragat) dövüşen kadın, yurdun eski ve yeni yapısında kafası ile tırnakları ile didişen, erkek kadar payı olan kadındır.’¹³⁵

Yukarıda bahsettiğim düşüncüyü Belçika’da Keriman Hanımı zarif kıyafetiyle görenlerin şaşkınlık dolu şu ifadesinde ‘*Yaşmaklı Türk kadını bu kadar az zamanda bu hale nasıl gelebildi?*’ net bir şekilde görebiliriz.¹³⁶

Bizim basına göre önceki yıl Dünya güzeli seçilen Belçikalı genç kızın ülkesine sağladığı tanıtım propagandasını en zengin bütçeli devletler bile yapamazdı! Belçika güzeli dünya güzeli seçilerek Belçika’nın ekonomisi de canlanmıştı. Aynı şeyi, eğer seçilirse Keriman Halis’te Türkiye için yapmış olacaktır.¹³⁷ Yani Türkiye’mizin 1932 güzeli Keriman Halis’imizi Belçika’ya bu ve benzeri düşünce ve umutlarla gönderiyorduk!

Keriman Halis Hanım, seçimlere katılmak üzere geldiği Ostende şehrinde theatre Royal de verilen davette en az Alman kızı kadar beğenilmiştir. Bu da Keriman Hanıma dair umutları arttırmıştır. La moise gazetesi ise Keriman Hanım için ‘*şark güzelliğinin tam bir enmuzeci olduğunu ve güneşli memleketlerin ilahi haklarını ve tılsımını taşıdığını yazıyordu*’¹³⁸

24 Temmuz’da Cumhuriyetin manşetinde verilen ‘*Keriman Halis Dünya güzeli tacını giyecek mi?*’ başlığının altında kazanacağı tahmin edilen 8 adaydan en kuvvetlisinin Türkiye güzeli olduğu söyleniyor. Bu haberin altına

---

¹³⁵ Yeni Asır, 9 Ekim 1934.

¹³⁶ Cumhuriyet, 22 Temmuz 1932.

¹³⁷ Cumhuriyet, 22 Temmuz 1932.

¹³⁸ Cumhuriyet, 23 Temmuz 1932.

da Keriman Hanımın Yunan, Yugoslav ve Cezayir güzelleri ile beraber olduğu bir fotoğraf yayınlanmıştır.¹³⁹

Cezayir güzelini görünce aklınıza katılan tek Müslüman ülke Türkiye değilmiş düşüncesi gelmesin! Bu kız Cezayir doğumlu ancak Fransız asıllıdır. Cezayir'in o yıllarda hala Fransa'ya bağlı bir sömürge olduğunu hatırlamak gerekir.

Cumhuriyet gazetesi muhabiri Keriman Halis Hanım ve diğer güzellerle küçük bir söyleşi yapıyor. Keriman Halis'e en yakın bulduğu Yugoslav güzeline yarışmadaki favorisini soruyor. Kraliçe adayı söylemenin uygun olmadığını ama bir kenara yazabileceğini söyleyerek kâğıda Keriman Hanımın adını yazıyor.

Keriman Halisin favorisi ise Danimarka güzelidir.

Cezayirli güzel ' *Kompliman yapıyor diyeceksiniz ama ben Türkiye güzelini tercih ederim. Çünkü çok kibar ve çok sevimli* ' diğerleri ile kıyaslandığında ise en büyük farkının 'doğal' olmasıdır diyor.

Keriman Halis Fransız ve Yugoslav güzelleri ile bir masada otururken iki sarışının arasında ' *siyah saçları ve koyu gözleri ile* ' dikkat çekiyordu.

Cumhuriyet gazetesi yazarı ' *Boyadan, makyajdan müşteki olanlar Keriman Hanımı çok beğeniyorlar* ' diyerek o da Türk güzelinin doğallığını vurgulamaktadır.¹⁴⁰

'diğer güzeller geçerken herkes.

-Amm da makyaj! Diyordu

Keriman H. Çıktığı zaman:

-İşte Türk güzeli!

-İşte bu tabî güzel! Diyenler pek çoktu '

---

¹³⁹ Cumhuriyet, 24 Temmuz 1932.

¹⁴⁰ Cumhuriyet, 24 Temmuz 1932.

Sözleri ile Faruk Bey Keriman Halisin az makyajlı doğal güzelliğinin herkes tarafından beğenildiğini dile getiriyordu.¹⁴¹

Hatta yarışmanın favorilerinden gösterilen Alman güzeli bile Türk güzeli için ‘ çok güzel, çok kibar ve zarif bir kız. Hakikaten şarkın ince güzelliğini temsil ediyor... Makyaj yapmıyor; suni hareketler yapmıyor. Çok seviyorum. Elbiseleri de çok güzel... ’ sözleri ile bu kanaati güçlendirmiştir.¹⁴²

Osten’de başlayan güzeller bayramı haftası sona ererek güzeller Brüksel’e geçtiler. Brüksel halkı Roger meydanında güzelleri ilgi ile karşıladı. Keriman Hanımın Ostende gördüğü ilgi, bu şehirde de devam etti.¹⁴³

Belçika’da bunlar olurken Türkiye’de ise durumu eleştirenlerde vardı. Keriman Hanım bunlardan bir gazetecinin ‘ ismini unuttuğum kraliçe ’ diye eleştirel bir yazısına Cumhuriyet gazetesi aracılığı ile şöyle cevap verdi:

‘Ben bu müsabakaya kendime şöhret temin etmek için katılmadım. İsmimin unutulup unutulmaması bu noktadan bence haizi ehemmiyet değildir. Bu müsabakaya girişimin sebeplerinden en birincisi, Türkiye hayatı içtimaiyesinin tamamı ile değiştiğini ve Türk kadınlığının da Avrupa kadınlığı derecesinde bir tekâmüle mazhar olduğunu cihana göstermekti... Şimdiye kadar da memleketimi iyi bir surette temsil ettiğimi zannediyorum. O muharrir beyefendiye, her türlü hareketımı inceden inceye tetkik eden Avrupa gazetelerini okumasını tavsiye ederim.’¹⁴⁴

Herkesin beklediği final gününe bir gün kala cumhuriyet gazetesi yine Ostenden Keriman Hanımın halka çiçek atarken ki Fotoğrafını yayınlarak jürinin her güzeli yüz ve vücut güzelliğine göre oy vereceğini duyuruyor.

Seçim 31 Temmuz saat 5 de Spa’da, kraliçeleri sayısı kadar üyeden oluşan bir jüri tarafından yapılacaktır. Jüri önemli şahsiyetlerden oluşmaktadır

---

¹⁴¹ Cumhuriyet, 26 Temmuz 1932.

¹⁴² Cumhuriyet, 29 Temmuz 1932.

¹⁴³ Cumhuriyet, 29 Temmuz 1932.

¹⁴⁴ Cumhuriyet, 26 Temmuz 1932.

ve jüride her güzelin ülkesinden de bir üye bulunacaktır. Ancak jüri heyeti başkanı M.D Waleffel'in oy hakkı yoktur.

Jüri gizli oylama yapacaktır. Her üye bir kraliçeye en yüksek dokuz puan verebilir. Bu puanlama ise şöyle: 3 puan yüz, 3 puan vücut, diğer 3 puan ise 'expression' (ifade) için verilecektir.

İlk turda hiçbir jüri üyesi kendi ülkesinin adayına puan veremeyecektir.

İlk turda en yüksek oyu alan 4 aday jüri önüne çıkacaktır. Bu ikinci elemelerde jüri üyeleri millet farkını göze almaksızın kendi adayı da dahil olmak üzere oy verebilecektir.

Son olarak yapılan oylamada sadece 1. gelenin adı açıklanacaktır ve yarışma sona erecektir.¹⁴⁵

Ve Türkiye'nin İlk Dünya Güzeli Keriman Halis

Nihayet herkesin büyük bir heyecanla beklediği günün sonunda Keriman Hanım, 28 milletin güzeli içinde 1932'nin Dünya Güzeli seçilerek Türkiye'yi büyük bir mutluluk ve gurura gark etmiştir.

1 Ağustos'ta Cumhuriyet gazetesi kırmızı renkli başlık kullanarak bu mutlu haberi okuyucularına şu sözlerle duyuruyordu!

'Türkiye Güzeli Keriman Halis Hanım Dünya Kraliçesi İntihap edildi'

Hemen altında coşkulu manşetler şöyle devam ediyordu:

'Bütün dünya telsizleri ve gazeteleri Keriman Hanım müstesna muvaffakiyetini ilan ediyorlar'

'Keriman Halis boyasız yüzü, masum güzelliği, kibar hali, emsalsiz endamı ile şark ve garp güzelliklerini mezcetmiştir'¹⁴⁶

---

¹⁴⁵ Cumhuriyet, 30 Temmuz 1932.

¹⁴⁶ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

Cumhuriyet Gazetesi için bu sonuç dört yıllık gayretin sonunda ürünün alınması demek olduğu için ve bu yarışmada birçok eleştiriye mazur kaldıkları, hatta gazeteyle ve yarışmayla açık açık alay edildiği için çok önemli bir sonuç olmuştur. Ve sonuç Cumhuriyet gazetesinin olduğu kadar Türk milletinin de gurur ve mutluluk kaynağıdır denmiştir.¹⁴⁷

Bu sırada İstanbul'daki evde:

Bu başlıkların hemen yanında Keriman Halis'in annesinin, babaannesinin, anneannesinin ve küçük kardeşi Fatoş'un Keriman hanımın fotoğraflarına bakarken çekilmiş olan görüntüleri de yayımlanmıştır.

O gün yabancı gazeteciler de dahil olmak üzere Cumhuriyet muhabiri kraliçenin Fındıklıdaki evine gitmiş ve kraliçenin annesi Ferhunde hanımın gazetecilere verdiği bilgileri aktarmıştır.

Ferhunde hanım gazetecilere şunları söylemiştir:

“Kızımızın böyle bir talihe mazhar olacağını hiç ümit etmiyorduk.

Hatta İstanbul'daki müsabakayı bile kazanacağından şüpheli idik.

Bu neticeyi bilhassa memleketimize hizmet noktasından bir şeref addediyorum. Çok mems'udum. Keriman'ı iyi bir aile kızı olarak yetiştirdim. Onun en büyük zevki ev işleriyle uğraşmak bilhassa küçük kız kardeşi Fatoş'la meşgul olmaktır. Son mektubunda hep Fatoş'tan ona karşı duyduğu tahassürden bahsediyordu.”

Ferhunde hanım gazetecilere bunları anlatırken henüz bir buçuk yaş civarında olan küçük kardeşi Fatoş'ta bazen ‘ ablam ne zaman geliyor? ’ diye soruyordu.

Viyanalı muhabirler çeşitli Avrupa gazetelerine gönderilmek üzere Kraliçenin ailesinin fotoğraflarını çekmişlerdir. Bu haberin duyulmasından

---

¹⁴⁷ Cumhuriyet, 2 Ağustos 1932.

sonra eve gelen gazeteci sayısı artmış ve aileyi İngiliz ve Amerikan gazeteleri de ziyaret etmişlerdir.¹⁴⁸

Cumhuriyet muhabiri dünya güzeli Keriman Hanım'ın annesinden sonra bir de okul öğretmenini bulup onunla da söyleşi yapmıştır. Sonuçtan oldukça mutluluk duyduğunu belirten Nakiye Hanım bakın Cumhuriyet muhabirine Keriman için neler anlatıyordu:

“–Keriman Halis benim müdürü olduğum Feyziye mektebinde okudu.

Çok zeki, fevkaledede hassas bir kızdı. Her güzel şeyi her iyi şeyi severdi” diyor ve sözlerinin devamında, Keriman Halis'in hem müdürü ve hem de komşusu olduğunu belirterek, onu yakından tanıdığını dile getiriyordu. Keriman Hanım'ı küçüklüğünden beridir tanıyan birisi olarak, onun ahlakına hayranlık duyuyordu. Ona göre Keriman Halis, iyilik yapmaktan zevk alan ve bunu amaç olarak edinen bir kişiliğe sahipti. Bunu ispatladığını düşündüğü bir hikayeyi ise şöyle anlatarak, sözlerini sürdürüyordu: *“Bir zamanlar apartıman kapıcısının ihtiyar karısı hastalanmıştı. Pek biçare idiler. Keriman kadın iyileşinceye kadar bodrum katından ayrılmadı. Elinde ilaç fincanı hasta kadını bekledi.”*

Nakiye Hanım, gazetelerde Keriman Halis hakkında yazılanlara da dikkat çekerek, yazılanları sürekli takip ettiğini, hatta Keriman Halis'i öven bu yazılanların az bile olduğunu düşünüyordu: *Keriman cidden bir ev hanımıdır. Kardeşine bakan, annesine yardım eden bir kız. İcabında mutfakta, icabında kilerde çalışır, bazen önünde önlük, başında tülbent, silme süpürme gibi temizlik işlerine yardım ettiği görülürdü.*

Keriman Halis'in ailesi çok temiz bir ailedir. Annesi bütün zamanını evine veren, çocuklarına hasreden, süs bilmez bir hanımdır. Keriman da ona benzemiştir.

---

¹⁴⁸ Cumhuriyet, 1 Ağustos 1932.

Keriman çocukken güzel bir çocuktur. Genç kızlığında da güzel bir genç kız oldu. Fakat o kendisinin maddi güzellikleri için bir dakika olsun düşünmemiştir; buna eminim. Güzel olduğunun farkında bile değildi. Bunu karşısında bulunanlara ihsas etmiyor, bu yüzden hiç kimse onun maddi güzelliğinin farkına varamıyordu.

Kendisini satan, satmasını bilen bir çocuk değildi. Hiç bir gün pudra, allık, dudak boyası kullandığını görmedim.

Keriman'ı çok beğenirim ve bütün kızlarımızı onun gibi görmek isterim.”¹⁴⁹

Yarışmanın bitmesine rağmen Keriman Hanım, annesine yazdığı mektupta çok özlediğini belirttiği evine henüz dönemeyecektir çünkü Fransa'nın davetlisi olarak bir süre daha kalıp Fransız şehirlerinde bir tur yapacaktır.

Ostade'den ayrılmadan önceki gecede kraliçe için bir parti düzenlenmiştir.

Ve nihayet 5 Ağustos'ta dünya güzeli Keriman Hanım, Ostade'den ayrılarak on beş gün misafir olacağı Fransa'ya hareket etti¹⁵⁰.

Burada Keriman Hanım'ın Belçika'da yaşadığı yoğunluğu ve yorgunluğunu dile getirdiği annesine hitaben yazılmış ‘ *Dünya güzeli vatanını özleyor* ‘ başlığı altında cumhuriyette yayınlanan, mektuba da yer vermek istiyorum. Evinden uzak kaldığı sürede geçen tempolu birkaç gününü Keriman Hanım kendi kalemıyla şöyle dile getiriyordu:

‘Sevgili anneciğim.

---

¹⁴⁹ Cumhuriyet, 4 Ağustos 1932.

¹⁵⁰ Cumhuriyet, 5 Ağustos 1932.

Evvelsi gün sana mektup yazdıktan sonra akşamki baloya gitmek için saçlarımı yaptırmam lazımdı. Berbere gidiyorduk. Tam biz otelden çıktık, biraz yürüdükten sonra arkamızdan üç kişi:

—Affedersiniz siz mis Türkî misiniz? Diye sordu. Evet dedim.

— Aman sabahtan beri sizi arıyoruz. Bütün mislere sordum. Nihayet burada bir garsona sordum. Sizi aramağa gidiyordu. Babanızın elinde tespahi gördüm. Buldum diye koştuk... Dediler. Hemen ahbab olduk. Fotoğraf makineleri vardı. Birçok resimler çıkardık. Çocukların birisi de ağabeyimin arkadaşı imiş.

Dün akşam bir suvara verildi. Bugün at yarışları oldu. Bu akşam da bir tiyatroya gideceğiz. Yarın sabah saat 10 da bir mağazayı gezmeğe gideceğiz. İki gün içinde bu sarayda misafir kalacağız. Sonra gene Spa'ya geleceğiz. Ayın 31 inde müsabaka yapılacak. Şimdi resimlerimizi getirmelerini bekleyeceğim. Size de göndermek için...

Ama gelmezse ne yapayım? Öbür mektubumda gönderirim. Babam çok iyidir. Yalnız biraz şişmanladı. Eniştemin selamları var. Şimdi ben bu mektubu yazarken M. De Waleffe geldi:

—Kime yazıyorsun? Diye sordu. Anneme dedim

—Bende hürmetler ederim. Yazınız dedi, yani hürmetler ediyor, artık bitiriyorum. Çünkü daha fazla havadis yok.

Anneciğim bu mektup iki gündür çantamda duruyor. Çünkü bir başka yere gittik vaktim olmadı. Bugün gene spa'ya geldik. Şimdi odama çıktım. Elbise değiştirdim, oturdum. Size mektup yazıyorum. Bahsettiğim resimler geldi. Size de gönderiyorum. Öyle yorgunum ki... Buraya geldim geleli bir dakika oturmadım, bir lahza dinlenmedim.

Bu akşam bir süvare var. Allah'tan bizim oturduğumuz otelde. Saraydan size mektup yazarım. Elbet almışsınızdır.

Şimdi babam odasında soyundu, banyo yapıyor. Eniştem sokağa çıktı. Dün bir mağazayı gezdik. Hiç biri bu kadar alakadar etmedi. Doğrusu meleği, ağabeyimi çok aradım. Hele meleği, ah canım... Birkaç gün evvel baloda birisini ona benzettim. O da melek gibi kıvrık saçlı, ince bir kızdı. Neyse gözlerinden yanaklarından öperim. Komşulara, arkadaşların cümlesine selam. Artık burada bitiriyorum. Cümlelizden ellerinden öperim. Sevgili anneciğime, Huriye hanıma selamlar. Keriman¹⁵¹.

Bu zafer Türkiye basınında da büyük yankı bulacaktı ama en çokta, Keriman Halis'e Türkiye Güzelliği hakkını teslim eden ve güzellik yarışmalarının öncülüğünü sahiplenmiş olan Cumhuriyet'in sayfalarında yer tutuyordu. Yunus Nadi, köşesinde, Keriman Hanım'ın şahsında tüm Türk kadınlığını kutlayarak şunları yayınlamıştır:

“Cumhuriyet'in dört seneden beri Türk kadınlığını beynelmilel kadınlıkla boy ölçüşmeğe sevk etmek yolunda takip ettiği çalışmalar nihayet zaferle neticelendi: bu sene dördüncü Türk güzeli olarak Dünya güzellik müsabakasına gönderdiğimiz keriman halis hanım belçikada yapılan intihaba dünya güzeli ilan olundu. Bu neticeden gazetemiz kadar bütün Türk milletinin haklı bir gurur ile büyük bir bahtiyarlık hissi duymuş olduğuna şüphe yoktur. Cumhuriyet Türkiyesinin büyük türk milletine her sahada açtığı yükselme imkânları türk kadınlığı içinde bu kadar parlak bir zaferle ilk geniş merhalelerinden birini sıçramış oluyor. Bu netice türk kadınlığını nam ve hesabına bütün milletçe hakikaten iftihar edebileceğimiz bir neticedir.”

Yazısının devamında, Cumhuriyet gazetesinin 4 yıldır gerçekleştirdiği Güzellik Yarışması'nın, aynı zamanda Ulusun asaletini ve kudretini de yansıttığını dile getiriyordu. Güzellik Yarışmalarının, Mustafa Kemal Atatürk'ün Devrimleri yolunda gerçekleştirilen ve Türk Kadınına, toplumda ve diğer uluslar arasında yer ettiği şanı ve şerefi teslim eden bir atılım olduğunu

---

¹⁵¹ Cumhuriyet, 4 Ağustos 1932.

savunuyordu. Güzellik Yarışmasının kadınlara kazandırdığı yeri, o güne kadar kadınlar çarşaflar arkasına gizleyen, toplumdan ayrı kalmalarını sağlayan ve böylelikle toplumun da aksamasına neden olan geleneksel algıyı hatırlatarak vurguluyordu. Ona göre; Avrupa'nın, Türk Kadını'nın yeri ile ilgili "*Harem Hayatı*" olarak tanıdığı bu geçmişteki algı, Türk Kadının aslında bir anlamda hapis ve esaret hayatı sürmesine de neden oluyordu; fakat Türk Kadını, Avrupalı kadından daha geri bir kişilik ve kültürde değildi elbette. Hatta çok da yüksek bir yere sahipti. İşte bu nedenle, Güzellik Yarışmaları, kadınlara diğer ulusların kadınları ile aynı yeri edinmelerini de sağlıyordu. Diğer bir gerçeklik ise; Türk Kadınının diğer uluslar arasındaki yerini kabul ettirmek amacı güdülür ve onlara bu kabul ettirmeye çalışılırken, bir taraftan da içeride ikna etmek zorunda kalınan bir kesim de bulunmaktaydı. Çünkü kimi kafalar henüz kadının toplumdaki yerini kavrayamamış, kadını toplum içerisindeki çağdaş görevleri ve kişiliği ile benimseyememiş ve belki de onların, erkekler gibi normal olarak fakat devamlı biçimde göz önünde ve toplum arasında bulunmalarını sindirememişti. Öyle ki, seçilen her güzeli "*Bu mu bununla mı?*" diyerek küçümseme yoluna bile gidiyorlardı. İşte köşesinde bunlara yer verdikten sonra, sözlerine şöyle devam ediyor: "*Evet, bu evet bununla. Bizim delaletile müftechir olduğumuz intihaplar neticesinde güzel diye taayyün eden çocukların hepsi güzel kızlarımızdı. Biz onları Avrupa ve Amerika'daki emsallerinden asla farksız, tamamıyla modern birer Türk kızı olarak Avrupa'ya gönderirken hiçbir milletten hiçbir suretle geri bir iş yapmadığımızdan tamamıyla emin bulunuyorduk ve her müsabakada dikkatle yapıldığı muhakkak seçmelerden daima kendi kızımız için de bir muvaffakiyet ihtimalini hesaba katıyorduk. Feriha Hanım Türk kadınının Avrupa'ya âlemine girişimi pek güzel temsil etti. Geçen seneki Avrupa intihabın ilk dört arasına girerek intihabın adeta birinci merhalesini kazanmış olan Naşide Hanım kadınlığımıza pekâlâ timsal oldu ve nihayet işte Keriman Halis Hanım dünya güzelliğine namzet yirmi sekiz milletin mümessili içinde birinciliği kazanarak dünya güzeli olup çıktı*"

Her ne olursa olsun güzelliğin göreceli olduğuna vurgu yaparak, her Türk Kızı'nın Keriman Halis kadar güzel olduğunu, Belçika'da tespit edilenin de Keriman Halis'in kişiliğinde tüm Türk Kızları'nın güzelliği olduğunu dile getiriyor ve önce Ulusal Güzellik Yarışması'nda güzelliği tespit edilen Keriman Halis'in, Uluslararası bir yarışmada da birinci gelmesinin önemini Ulusal bir ortak kaygıya dikkati çekerek vurguluyordu: *“İşte bizim bütün bir kanaat ve cesaretle ileri sürdüğümüz ve musırınan taskip dahi etmiş olduğumuz dava bu idi. Bugün onun muvaffakiyetini idrakle pek memnun ve pek bahtiyar olduğumuzu söylemekle yalnız hakikati ifade etmiş oluruz. Türk kadınlığının timsali olarak kazandığı muvaffak itten dolayı güzelimiz Keriman halis hanuma en samimi tebriklerimizi sunarken aynı zamanda analarımız, hemşirelerimiz ve kızlarımızdan mürekkep bütün Türk kadınlığını da tebrik etmekle olacağımızı vicdanımızın bütün samimiyeti ile ilan ederiz.”*¹⁵².

Keriman Hanım da nasıl seçildiğine ve o geceye ait anlarına dair annesine yazdığı dördüncü mektupta ayrıntılı bir şekilde anlatmıştı. Keriman Hanım'ın mektubu, o gece yaşadığı duyguları, heyecanı ve gururu, oldukça net ve hissedilir bir biçimde ortaya koymaktadır:

“... Hepimiz heyecanda idik, müthiş bir çarpıntı... Komite reisi, nihayet: ‘Mis Türki... Mis Üniver!’ dedi ve..

... Tarif edilmez bir alkış tufanı içinde İstiklal marşımız çalınmağa başladı sanki memleketimin kokusunu duyuyordum, hepiniz sevdiklerim gözümün önüne geldiniz, ah anneciğim, bilhassa sen...

Sevgili anneciğim,

Şimdi eski havadisleri bırakalım da intihap nasıl oldu, size onu anlatayım.

İşte nihayet heyecanla beklediğimiz müsabaka günü geldi. Hepimizde müthiş bir hazırlıktır, başladı. Bütün güzeller, fam dōşambrilerimiz, otel

---

¹⁵² Cumhuriyet, 2 Ağustos 1932.

hizmetçileri, müdürleri herkes, hepsi faaliyette!.. Tabii biliyorsunuz tam 28 güzeliz.

Nihayet tuvaletlerimiz, her şeyimiz tamam oldu. Bizi bekliyen otobüslere bindik. Gazinoya gittik. Burada her güzelin milletine mensup tamam yirmi sekiz hakem vardı. Bizi bu hakem heyetinin önüne çıkardılar ve birer birer muayene başladı. Sonra beşer beşer olmak üzere hakem huzuruna çıkardılar. Ve bu suretle tekrar tetkik başladı. Bu esnada muhtelif resimler de alınıyordu. Bu da bittikten sonra otellerimize döndük, akşama şerefimize verilecek balo için hazırlanmağa başladık. Ne ise akşam oldu, balo başladı. Salonda hakem heyeti azaları yerlerini almışlardı. Salon şehrin bütün kibar aileleriyle ve dünyanın her tarafından gelmiş bir çok zengin kibar meraklılarla dolmuştu.

Bizi birer birer halka takdim ettiler. Sıra Mis Yugoslav'a gelince bir alkış tufanıdır koptu. Doğrusunu söyliyeyim anneciğim, müthiş korktum, ya ben alkışlanmazsam korkusu. Heyecan içinde idim, ne ise sıram geldi (Mis Türki) denir denmez öyle bir alkış başladı ki salon sarsılıyordu.

Nihayet balo bitti, otellerimize döndük. Ertesi gün hakemin kararı tebliğ edilecekti.

Ertesi gün yani Pazar günü akşamüzeri bizi bir tiyatroya götürdüler. İntihap neticesi burada haber verilecekti. Hepimiz heyecan içinde idik. Hepimizin gözleri birbirimizin yüzünde dolaşıyordu ama kıskançlıkla değil, samimi olarak. Sahne müsabakaya iştirak eden milletlerin bayraklarile süslenmişti. Bizim için konulan sandalyelere sıra ile oturduk. İşte şimdi heyecan ve korku gene başlamıştı. O müthiş haberi bekliyorduk. Ekserimiz ya Alman, yahut ta Yugoslav güzelini alkışlamak için hazırlanıyorduk... Hazırlanıyorduk ama ben de evvelce gördüğüm takdirlerden ve alkışlardan iyice cesaret almış bulunuyordum.

Derken Belçika milli marşı çalınmağa başladı ve perde yavaş yavaş sanki istemiye istemiye açıldı. Tiyatro dehşetli kalabalıktı. Her taraf dolmuştu. Alkış sağnağı bitti ve bizi tekrar birer birer halka takdim ettiler ve tabii her güzel takdim edildikçe alkışlanıyordu. Sıra Yugoslav güzeline ve bana gelince alkış tufan halini aldı...

Ben kırmızı tuvaletimi giymiştim. Alkışlar bitti, etrafi derin bir sükut kapladı. Komitenin reisi M. Marke ağır adımlarla ortaya çıktı. Halkı selamladıktan sonra gene yavaş yavaş (1932 Mis Univeri) dedi ve biraz durdu. Anneciğim hepimiz gene heyecan fırtınasına tutulduk. Müthiş bir çarpıntı...

Nihayet M. Marke tekrar harekete geldi. (Mis Türki... Mis Univer) dedi...

Tarif edilemeyecek kadar kuvvetli bir alkış tufanı içinde sevgili istiklal marşımız çalınmağa başladı. Bu, o anda duyduğum heyecanı tezyit ediyordu. Sanki memleketimin kokusunu duyuyordum. Hepimiz bütün sevdiklerim gözümün önüne geldiniz, ah anneciğim bilhassa sen...

M. Marke yanıma geldi, ellerimden tutarak sahnenin önüne doğru götürdü. Marşımız ve alkış hala devam ediyordu. Herkes tebrik için sahneye koşuyorlardı...

M. Marke Belçika'nun verdiği pırlanta bir iğneyi göğsüme taktı. Tekrar teşekkür ettim, gene alkış alkış...

Sonra herkes sustu, Belçika Misi yanıma doğru geldi, elinde bir altın kupa vardı. Spa şehri namına beni tebrik ettikten sonra kupayı verdi, elimi sıktı ve öpüştük.. Gene alkışlar arasında bütün güzeller etrafımı aldılar ve beni öptüler. Sonra Avrupa güzeli olan (Mis Danimarka) geldi ve beni tebrik etti, öpüştük. Bu sırada muhtelif fotoğraflarımız ve sesli filimlerimiz alınıyordu... Diğer misler sahneyi terk ettiler, yalnız ben kaldım. Konuşurken tekrar filimlerimi aldılar, ben de locama gittim, iki, üç saat bu suretle tiyatroda kaldıktan sonra otele döndük...

Otele döndüğümüz zaman civardaki sokaklar geçilebilecek halde değildi, on binlerce halk etrafımı sarmıştı. Alkış, kıyamet kopuyordu. Bin müşkülâtle otele girebildik. Dışarıdan “Mis Univeri isteriz, balkona çıksın” diye bağıryorlardı. M. Marke beni elimden tutarak balkona çıkardı. “ Yaşa Mis Türki, Mis Univer” sesleri etrafı çınlattı.

Balkona Türk bayrağını, sevgili albayrağımızı asmışlardı. Anne onu görünce öyle bir heyecana tutuldum ki... Adeta garip bir teessürle gözlerim yaşardı, ah bir İstanbul’a dönsek... İnsan memleket sevgisini ayrı bulunduğu zaman daha ne kadar çok hissediyormuş!

Balkona beş altı defa çıkıp girdikten sonra Belediye Reisi geldi ve beni akşam yemeğine davet etti. Akşam yemeğini Belediye Reisile beraber yedik ve sonra tekrar başka bir tiyatroya gittik. Sahneye yakın bir locada oturduk, elektrikler yandı. Ayağa kalktım, halka doğru döndüm, gene o bitmez tükenmez alkışlar başladı ve yarım saat sonra otele döndük. Sabah erken hareket edeceğimiz cihetle eşyalarımı hazırlayarak yattım. Sabah saat sekizde Ostende hareket ettik. Öğle vakti Brüksel’de yemek yedik, geçen seneki Mis Univer bana bir buket gönderdi. Oradan da hareket ederek saat altıda Ostand’a geldik. Otelde salon ve banyosu olan bir apartıman hazırlamışlardı. Buraya geldiğimiz gece şerefime verilen baloya gittim. Tabii diğer misler de gelmişlerdi. Bu gece oturduğumuz otelde bir balo var.

Size bu mektubumu Türk jürisi Mümtaz Beyin odasında yazıyorum. Anne görme ne kadar sevimli, ne şirin ne kıymettar bir refikası var, öyle iyi arkadaş olduk ki burada hiç birbirimizden ayrılmıyoruz. Çok samimi bir hanımefendi. Sana gıyaben çok selamları var.

Galiba daha yirmi gün kadar burada kalacağız. Anne bilemezsin seni o kadar göreceğim geldi ki... Canımın içi Fatuş’un gözlerinden, yanaklarından öperim. Muhterem Belkıs Hanıma da selamlarımı söyleyiniz. Akrabaların ve ahbabların cümlesine de selamlar. Mektup yazamıyorum, kusuruma

bakmasınlar. Canım Meleğ'e selam. Kuzum bir mektup yazsın, ihmal etmesin. Gözlerinden öperim. Size adresimi yazıyorum. (Dovil Mis Univer 1932). Anneciğim ellerinden, yanaklarından öperim. Sevgili anneciğim babam gözlerinizden öpüyor, hepinize ayrı ayrı selamı var, Sait ağabeyime selamlar. Kızın Keriman Halis.”¹⁵³.

Keriman Hanım'ın babası Halis Bey'in de Yunus Nadi'ye yazdığı mektupta, Spa'da yarışma günü ve gecesi güzellerin üzerinde yarışma heyecanını oluşturduğu hal ve tavırları ayrıntılı birşekilde anlattıktan sonra şöyle devam ediyor:

“Ziyafet masasına, cemile olsun diye konulan kırmızı kâğıttan yapılmış fesler!

O gece en çok alkışlanan Yugoslav, Alman, Türk güzelleri olmuştu. Bu intiba içinde otellerimize döndük. Cumartesi günü saat bir buçukta yemeğe indim. Garip şey meydana ne mislerden, ne annelerinden ve saireden hiç kimse yok. Yemekten sonra bir de berber dükkânlarına girdim ki güzellerle dolu. Bu şehirde berber bulmak imkânı yok. Bereket versin komite Anvers'ten bir berber getirtmiş. Keriman'a tahsis ettiler.

Bir müddet sonra Gazino'ya gidildi. Sofayı süslemişler, uzun bir masa, etrafında jüri heyeti sıralanmış. Ortada büyük bir masa...”

Anlattıklarına, Güzellerin, alfabe sırası ile çağırıldıklarını söyleyerek devam ediyordu. İlk olarak Alman güzeli girmişti ve bir masaya çıkmıştı. Madam dö Walef, Alman Güzeli'nde jartiyer ve sütyen olup olmadığını kontrol ettikten sonra Jüriye açıklamada bulunmuş, ardından da aynı biçimde diğer yirmi yedi güzel birbirlerini takip etmişlerdi. Keriman Halis'de alfabetik sıraya göre sondan üçüncü olarak denk gelmişti.

“Bu sırada ben bahçeye indim. Keriman geldi. Jüriye girip çıkmış gayet lakayt acaba güzel bile olsam bunlar beni intihap etmezler diyor.

---

¹⁵³ Cumhuriyet, 11 Ağustos 1932.

Yarım saat sonra jüri Alman, Yugoslav, Rus, Danimarka ve Türk güzellerini tekrar çağırırdı. Keriman ilk girdi, çıktı. Biraz ümitlenmiş. Bu sırada Yugoslav güzeli:

Miss Turquie, allons allons! Diye bağırarak geldi. Keriman'ın üzerini aramak istiyordu. Meğer telaşla Keriman'ı ararken, Keriman onun sutyenini görmüş. Kızcağız telaşlanmış. Sonra işi latifeye döktük. Bana! 'kızınız Miss univer olacak' diyordu. Ben aksini iddia ettim bahse tutuştuk. O bana bir kravat alacaktı ben ona bir çorap..."

Bundan sonra Halis Bey ile Keriman Hanım'ın yanına gelenler ve iltifatta bulunanlar artmıştı; buna bakarak, Alman güzeli ile Keriman Halis'in, yarışmanın en gözdeleri olduğunu söylüyordu. Daha sonra gazinoya gidildiğini belirten Halis Bey, ertesi gün de salona gidildiğini ve oldukça kalabalık olduğunu anlatarak mektubuna devam ediyordu¹⁵⁴:

"Ertesi gün pazar. Sabah saat on bir. Her taraf şimdiden kaynaşmağa başladı. Dörtte güzeller hazırlanmağa başlamışlardı. Doğru Gazino 'ya gidildi. Güzelleri doğruca sahneye aldılar. Sahnede her milletin bayrağından müteşekkil bir tablo yapılmıştı. Etraf fotoğraf ve sesli sinema ahizelerile dolu. Misler sırasile halka takdim edildi. Herkeste ve bilhassa kızlarda heyecan son raddeyi bulmuştu. Bu sırada jüri azasından M. Marki ortaya geldi ve Türk güzelinin Dünya Güzeli intihap edildiğini ilan etti.

Keriman şaşırılmıştı. Elinden tutarak ortaya götürdüler, tekrar halka takdim edildi, müthiş bir alkış tufanı dinmiyor, projektörler yakılıyor, fotoğraf ve sinema alınıyordu. Sahnenin üzeri ve Gazino'nun içi karışmıştı.

Keriman'a Dünya Güzelliği mükafatı olan broş ve kupa verildi, tebrik eden, hediye takdim eden pek çoktu, Keriman çok şaşırılmış vaziyette idi. Ben yanına gitmek üzere iken kibar ve kıymetli Türk jürisi Mümtaz Faik Bey yetişti,

¹⁵⁴ Cumhuriyet Gazetesi, 14 ağustos 1932

onu teskin etti, Keriman'ı küçük bir odaya götürdük, biraz rahat ettirecektik. Fakat ne mümkün. Oraya bir hücum başladı. Fotoğrafçı sinemacılardan kurtulmağa imkan yoktu. Güç hal odayı boşalttım.

Fakat rahat edemiyorduk. Mecburen tekrar sahneye çıkıldı. Müthiş alkışlar devam ediyor, Keriman Fransızca ve Türkçe teşekkür ediyordu. Nihayet güç hal bir otomobile atlayıp otele geldik. İçeri güç girdik. Sokak halkla dolmuştu.

__Yaşasın Dünya Güzeli, yaşasın Türk güzeli sesleri şehri çınlatıyordu. Keriman'ın balkona çıkması rica ediliyordu. Keriman balkona Türk bayrağı çekildikten sonra çıkabileceğini söyledi.

Şanlı bayrağımız alkışlar arasında balkona çekildi, ardından da Keriman çıktı, <yaşasın Dünya Güzeli, yaşasın Türkiye!> sesleri dakikalarca devam etti. Keriman da:

__Yaşasın Belçika, yaşasın Türkiye! Çok teşekkür ederim diye mukabele ediyordu.

On dakikada bir balkona çıkıp tezahürata mukabele ediyordu. Bereket versin akşam oldu, ortalık karardı, halk dağılmağa mecbur oldu.

Odaya döner dönmez garson elinde bir tepsi kart visitle geldi. Tebrikler, davetler... Koridorlar resim imzalatmak isteyen küçük kızlar ve madamlarla dolu...

Spa Belediye Reisi geldi ve bizi yemeğe davet etti, arkasından komite azasının davetile karşılaştık. Tereddüte düştük. Nihayet komiteden müsaade olarak Belediye Reisine:

__Gazi'nin inkılâplarından sonra Türkiye'de fes ve çarşaf kalmamıştır ve Türk'ler en medeni sayılan milletlerden hiçbir noktadan geri değildirlere ve böyle şarklı an'aneleri veya hususiyetleri yoktur. Keriman tam bir Türk kızı,

bende bir Türk erkeğiyim ve bütün Türk kadını ve erkeği bizim gibidir>> dedim.

Belediye Reisi pek ziyade mahcup oldu, itizar etti ve fesler derhal kaldırıldı.

Gece şerefimize verilen operete gittik. Tiyatro lebalep.Belediyenin muhteşem locaları bize hazırlanmıştı.Keriman locada görününce temsili durdurmağa mecbur oldular.Alkıştan bina yıkılacak gibi bir hal almıştı.Perde arasında hiç kimse dışarı çıkmıyor ve herkes Keriman'ı seyrediyordu.Biz istirahat salonuna geçtik, Belediye Reisi de beraberdi. Belçika'da tahsilde bulunan talebelerimizle İran talebeleri, tüccarlar ve Avrupa'da bulunan Musevi vatandaşlar etrafımızı aldılar. Çok büyük teveccüh ve alaka gösterdiler.

İkinci perdede alkış ve tezahürat devam ettiğinden, halkı daha ziyade rahatsız etmeğe meydan vermemekliğimizi Belediye Reisinden rica ettim ve otele avdet ettik.

Ertesi sabah Ostende'a hareket edildi. Erkenden gene odamızın önü fotoğrafçı ve gazetecilerle, sokaklar halkla dolmuştu. Hareket ettik ve akşam 6 buçukta Ostende'a vardık.

Akşam dokuzda Kürsal'da büyük gala vardı. Sokaklar ve gazino hıncahınçtı. Nihayet Keriman bir tarafında Belediye Reisi,bir tarafında M.Dö Walef olduğu halde salona girdi. Mızıka İstiklal marşımızı çalıyordu. On dakika kadar süren alkıştan sonra Keriman'a nadide bir buket takdim ettiler. Yerlerimize oturduk. Belçika Misi piyano çalıyor ve İspanya güzeli teganni ediyordu.

Hariciye Vekâletimizin emrile Keriman'ı tebrike memur edilen Brüksel konsolosumuz Hilmi Bey de buraya gelmişti. Bizi masasına davet etti. Bir müddet oturduktan sora otele avdet ettik”¹⁵⁵.

6 ağustos saat 10'da Keriman Hanım yanındaki güzellerle Deauville'e doğru yola çıktı. Belçika'dan ayrılırken birçok hediye ve coşkulu gösterilerle uğurlandı. Fransa'ya otomobille gidiyordu. Diğerleri de arkada konvoy şeklinde Keriman Hanım'ın içinde olduğu arabayı izliyorlardı¹⁵⁶.

Deauville'de kendisi için hazırlanan karşılama törenine katılacak oradan da ertesi günü Fransa'ya geçecekti. Fransız sınırında kendisini karşılama komitesi bekliyordu. Kraliçenin Fransa'ya geldiğini duyan meraklı halk hatta o sırada Fransa'da tatilde olan Avrupalı ve Amerikalı turistler bile Keriman hanımı görmek için Paris şehrine koşuyorlardı¹⁵⁷.

O gün Keriman Hanım cumhuriyet gazetesinde yayınlanan kısa teşekkür notundaki '*vatandaşlarımla beni tebrik etmek lütfünde bulunanlar, büyüklerimiz tamamen milli bir vazife addettiğim bu işte duyduğum iftiharî takviye ettiler kendilerine çok minnettarım*' sözleriyle mutluluğu ve görevini yapmış olmanın gururunu okuyucularına duyuyorlardı¹⁵⁸.

Belçika'da Türklerde yarışma boyunca Keriman Hanımın yanında olmuş ve süreci dikkatle izlemişlerdir. Aynı şekilde olayın önemini farkında olan Belçika basını da Keriman hanımla ilgili birçok haber yapmıştır. Cumhuriyet gazetesi de bunları tercüme ederek sayfalarında yer vermiş okuyucularıyla paylaşmıştır.

Bunlardan biri olan Le Matin'd Anvers gazetesi 31 Temmuz da çıkan haberinde bir de seçim gecesini anlatmıştır:

---

¹⁵⁵ Cumhuriyet, 14 Ağustos 1932.

¹⁵⁶ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

¹⁵⁷ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

¹⁵⁸ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

‘Takiben otuz milletin güzellerinin iştirak etmekte olduğu dünya güzellik müsabakası Belçika’nın en güzel ve sihirli muntikalarında bütün şaşaa bütin zarafet ve güzelliği ile latif bir gül demeti gibi inkişaf ettikten sonra nihayet bugün spa kasabasında tetevvüç merasimini icra etmiştir. Bu merasim harikulade bir şaşaa, emsalsiz bir zarafet, hareketli bir muhit içinde cereyan etti.

Cihan kraliçeliğinin intihabında azami dikkat sarf edildi. Bunun için her türlü tedbirler alınmıştı. Hal ve adaletin tahakkuku için büyük ve titiz bir dikkat ve itina gösterilmiştir¹⁵⁹.

Aslında yukarıda yazılan bu satırların Türkiye de o dönem ve sonrasında keriman Hanımın seçimin şaibeli olduğu yönünde yapılan yorumlara bir cevap hatta kanıt niteliğindedir.

Haber jürinin titiz çalışmasını anlatarak şu şekilde devam ediyor:

‘Jüri çok nazik bir vazife karşısında bulunuyordu. Tam bir hakkaniyet ile hareket etmiş ve katiyen aldanmamış olmak için güzelleri birçok defa karşılaştırmış, her birinin diğerlerine tefevvuku ve rüçhan sebeplerini tetkik eylemiştir. Jüri azası arasında müzakere ve münakaşalar çok şiddetli olmuştur.

Saat beş e doğru kati karar verilmiş ve Türk güzeli cihan kraliçesi ilan edilmiştir. Bu karar sürekli ve hararetli bir alkış tufanı ile karşılaştırmıştır. İşte böylece Pierre Loti’nin taziz ettiği Aziyade’nin uzak bir hemşiresi şanlı dünya güzellik tacını kazanmıştır.¹⁶⁰

Cumhuriyet gazetesi ertesi günlerde de Belçika basınından haberler aktarmaya devam etti ve yukarıdaki haberin hemen altına Keriman Hanım ile söyleşi yapan Neptune d’Anvers gazetesinin muhabirinin yorumlarına yer verdi:

---

¹⁵⁹ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

¹⁶⁰ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

“Dünya Güzellik Kraliçesinin tetevvüç merasimi, çok lütüfkâr ve parlak bir havada hararetle bir surette yapıldı.

Spa gazinosunda, bir senelik güzellik haşmetpenahının ilanı merasimi, müthiş bir kalabalık huzurunda icra edildi. Gazino, davetli ve meraklılarla hıncahınç dolmuştu.

Spa şehri bu münasebetle hakiki bir bayram içinde çalkalanıyor. Her taraf, büyük şenliklerde ve milli bayramlarda olduğu gibi bayraklarla donatılmıştır.

28 güzel saat beşte, jüri önünden resmigeçit yapar gibi geçmiştir. Bu geçitte hariçten kimse bulunmamıştır. Bundan sonradır ki, güzeller, hazırunun karşısına çıkarılmıştır.

Bir gün evvel Şehremini M. Delz'in riyasetinde tertip edilen gala müsameresinde, bu güzel ve zarif alay bir bir geçit resmi yapmışlardır. Müsamere cidden göz kamaştırıcı bir şaşaa ile başlamış, ve büyük bir şenlik ve sevinç içinde hitam bulmuştur. Seyirciler, hakiki bir heyecan ve galeyan içinde hiç durmaksızın kraliçeleri alkışlıyorlardı.

Halkın, en ziyade alkışladıkları güzeller şunlardır: Türk güzeli, Alman güzeli, Yugoslavya, İspanya, Belçika ve Rusya güzelleri. Bugün saat altıda, 1932 cihan güzellik kraliçeliği mutantan bir surette ilan edildi. Türkiye güzeli Keriman Halis Hanım Dünya Güzellik Kraliçesi seçilmişti.¹⁶¹

Muhabir Keriman Hanım'la yaptığı söyleşiyi de hayatıyla ilgili sorduğu bir soruya

“- Hayatımı kat'iyen değiştirmek emelinde değilim. Sadece tahsilime devam edeceğim.” diye cevap vermiştir¹⁶².

---

¹⁶¹ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

¹⁶² Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

Demek Keriman Hanım bu dönemin güzellerine benzemiyordu. Onun ne filmde oynama ne reklamlara çıkma, manken olma, plak çıkartma ya da Hollywood'dan rol teklifi gelirse değerlendirme derdi yoktu. Amaç belliydi; yeni kurulan Türk Devleti'ni tanıtmak ve Cumhuriyet kadınının Pierre Loti'nin romanlarındaki ya da saraydan kız kaçırma operasındaki veya herhangi bir gizemli harem hikâyesinde olduğu gibi peçeler içinde yarı karanlık yarı aydınlık hoş dehlizlerde yaşmaklar, feraceler arasında kafasını, yüzünü örterek tüm hayattan soyutlanmış bir cins olmadığını göstermekti.

Haberin devamında sokaktaki halkın reaksiyonu birkaç satırla dile getirilmişti:

'Dünya Güzeline mevut yüz bin frank kıymetindeki mücevher intihabı müteakip derhal M. Marguet tarafından Kraliçeye teslim edilmiştir.

*Türk Güzeli gazinodan çıkarken sokakta merakla bekleyen kalabalık ve kesif bir kütle tarafından şiddetli ve sürekli alkışlarla selamlanmıştır.*¹⁶³.

La Nation Belge gazetesinin de 31 Temmuz günü yayınladığı sayısında Keriman' Hanım'ın zorlu bir seçimin sonunda en güçlü rakiplerden görülen Alman güzelini de eleyerek 1932 dünya güzeli olmuştur deniyordu.

*'1932 Dünya güzeli: Mat teni, beyzi çehresi, koyu gözleri, parlak yağız saçları ile gözler kamaştırıyordu'*¹⁶⁴.

Belçika gazetesi Keriman hanımın kısa bir özgeçmişine de yer vererek okuyucularına yeni kraliçeyi tanıtıyordu. Yeni kraliçenin tenis oynayıp piyano çalabiliyor olması da batının bakış açısıyla dikkat çekici özellikler olmalı ki hobileri arasına bunları da yazmışlardı¹⁶⁵.

---

¹⁶³ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

¹⁶⁴ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

¹⁶⁵ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

Doğrusu her seçilen güzelin hobileri yaşamı sayılır en ince ayrıntısına kadar ortaya dökülür; ancak Keriman Hanım sadece bir dünya güzeli değildi. O Müslüman bir ülkeden gelmiş bir kadındı!

Nihayet 31 Temmuz akşamı Keriman Hanım *Dünya Güzellik Kraliçeliği' remzi ve alameti'* sayılan kupayı geçen yılın güzelinden devralıyordu. *Türk güzeli, kupayı, mütebessim bir çehre ile kabul etti.*¹⁶⁶.

Almanya güzeli hemen Keriman Hanım'ın yanına giderek onu tebrik etti. Akşamına da Keriman Hanım şerefine büyük bir parti verildi; artık Keriman Hanım yanında diğer güzeller olduğu halde buradan ayrılıp Ostende'e gidecektir¹⁶⁷.

Keriman Hanım kraliçe seçildikten sonra büyük bir ilgiyle karşılaştı; sokaklarda rahat yürümesi bile sorun haline geldi. Şehir halkı ve yarışmayı izlemeye gelen meraklılar Keriman Hanım'ı görmek ya da kutlamak için otelin önüne yığılmış ona çiçekler ve hediyeler sunma yarışına girmişlerdir.

Dünya Güzeli'nin kaldığı otele büyük bir Türk Bayrağı çekildi. Otelin önüne toplanan meraklı kitleyi ilk selamlayan Keriman Halisten önce bu bayrak oluyordu. Zaferi adeta dalgalanarak Belçika semalarına duyuruyor izlemeye gelen Belçika'daki Türklerinde göğsünün kabarmasını sağlıyordu¹⁶⁸.

Avrupa ve Amerika'dan sinemacılar, fonografçılar akın akın şehre gelerek Keriman Hanımla görüşmeye fotoğraflarını çekmeye çalışıyorlar ve kendisine teklifler götürüyorlardı. Hatta üç gün içinde o kadar çok tebrik telgrafı, davet ve film teklifleri almıştı ki 'eğer bunları atmasaydı bir bavul

---

¹⁶⁶ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

¹⁶⁷ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

¹⁶⁸ Cumhuriyet, 4 Ağustos 1932.

doldururdu' deniyor gazetede.¹⁶⁹ Gökhan Akçura ise bu konuda tam rakam vererek 30 bin tebrik telgrafi aldığını belirtiyor.¹⁷⁰

Bürüksel dünyanın merkezi durumuna gelmişti adeta. Keriman Hanım artık yorgunluktan bitmiş durumdaydı.¹⁷¹

İskandinavya'dan, İngiltere'den, Almanya'dan ve birçok ülkeden akın akın meraklılar gazeteciler Belçika'ya gelmektedir. Belçika, Türk güzeli sayesinde oldukça kalabalık, şaşalı karnaval gibi günler yaşamaktadır.¹⁷²

4. KRALİÇE SEÇİLDİKTEN SONRAKİ SÜREÇTE TÜRKİYE'DE KERİMAN HANIM

Keriman Halis'in Türkiye'ye dönüşünün haberleri de yine Cumhuriyet gazetesinin manşetleri arasında kendisini buluyordu.

Cumhuriyet'in başlıkları şu biçimdeydi:

*Herkes dünya güzelinin ana vatana avdetini büyük bir sabırsızlıkla beklemektedir.*¹⁷³

'Dünyayı fetheden Türk kıztı!'

*Belçika'da büyük halk kütleleri Türk bayrağını ve Keriman'ı alkışlıyor.*¹⁷⁴

Keriman Hanım'ın dünya güzeli seçilmesi gerçekten de ülkede, halk arasında samimi büyük bir sevinç yaratmıştı. Anadolu'nun çeşitli yerlerinden, halkevlerinden, gençlik teşkilatlarından, kadın kuruluşlarından ve özel

---

¹⁶⁹ Cumhuriyet, 4-5 Ağustos 1932.

¹⁷⁰ Gökhan Akçura, Unutma Beni: İvır Zıvır Tarihi Cilt 1, 2. Baskı, Om Yayınevi, İstanbul-2001, s.256.

¹⁷¹ Cumhuriyet, 4 Ağustos 1932.

¹⁷² Cumhuriyet, 4 Ağustos 1932.

¹⁷³ Cumhuriyet, 4 Ağustos 1932.

¹⁷⁴ Cumhuriyet, 5 Ağustos 1932.

şahıslardan olmak üzere birçok kutlama ve mutluluklarını arzettikleri telgraflar gazeteye adeta yığılmaktadır ve bu mutlu halk dünya güzelinin yurda ne zaman döneceğini merak etmektedir. Çünkü o tarihte İstanbul'da olup kraliçeyi karşılamak bu milli mutluluğu paylaşmak istiyorlardı¹⁷⁵.

Bazı Anadolu kentleri de dünya güzelini görmek için bir yurt turu yapılması ricaları geliyordu. Sanki bu tur gerçekleşecekmiş gibi de şimdiden kraliçeye sunulmak üzere çeşitli hediyeler hazırlanıyordu¹⁷⁶.

Görüldüğü gibi memleket tam anlamıyla coşmuştu! Halk içten gelen bir mutluluk ve gurula karşılaşmıştı olayı. Keriman Hanım artık Türk halkının, Türk kadınlığının kahramanıydı ve bir ilki başarmış, tüm medeni kadınlar arasında uzun yıllar aşağılanmış Türk kadınına Avrupa kadınlarıyla girdiği yarışta onları geçme mutluluğu yaşatmıştı. Bu başarı cehaletle, pasiflikle suçlanan ve kaybolduğu haremin karanlık koridorlarından çıkamayacağına inanılan Türk kadınının gururunu onarmıştı.

Cumhuriyet gazetesi içinde dört yıllık bir emeğin karşılığı çok başarılı bir şekilde alınmış oldu.

Cumhuriyetteki yayınlanan makalelerden birinin yazarı Hüseyin Cahit Bey, Keriman Hanımın dünya güzeli seçilmesi için '*Onun zaferi yeni Türkiye'nin ve eseri ve zaferidir!*' diyordu. Hüseyin Bey makalesinde Keriman Hanım'ı İstanbul'daki yarışmada nasıl birinci seçtiklerini çok romantik bir dille şöyle aktarıyordu:

"Cumhuriyet gazetesinin müsabaka tahsis ettiği salonda biz Keriman Halis Hanımın vücudunu ölçüp biçmedik, ölçüleri Milo Venüsü ile mukayese etmedik, Fakat, kendime kıyas ederek söylüyorum ki, Keriman Halis Hanım, mevzun boyu, mütenasip endamı ve durgun bakışı ile karşımızda masanın üstünde yükselince üzerimizden hafif bir ürperme geçti."

---

¹⁷⁵ Cumhuriyet, 4 Ağustos 1932.

¹⁷⁶ Cumhuriyet, 4 Ağustos 1932.

Hüseyin Cahit Bey'in söylediklerine göre; Keriman Hanım'ın bu güzelliği, onların pek de alışık olmadığı bir tarzdaydı. Bunu şöyle tanımlıyordu: *“Birdenbire insanda adeta azap verici bir his hasıl oluyordu. Tatlı tebessümlerden, sıcak bakışlardan, çekici inhinalardan çok uzakta, fakat çok yükseklerde idik.”*

Bu sırada Hüseyin Cahit'in yanında bulunan Lüsyen Hanım bir söz söyler ve Hüseyin Cahit bu sözün, kendilerinin ruh halini tam olarak yansıttığını dile getirir: *“Belle fille!”*

Hüseyin Cahit, işte bu izlenimlerine dayanarak, Keriman Halis'in Avrupa'da da bir başarı elde edeceğinden emin olduğunu, yazısının devamında ifade eder ve Keriman Halis'i *“O, sadece ‘güzelik’ idi”* sözleri ile tanımlayarak sözlerini şöyle sürdürür: *“Sanki kudret hepimizde mevcut olan bu et ve kemik unsurlarına şu kusursuz şekli ve o şekil üstünde uçan bu cazibeyi vermişti? Bu, alelade bir kadın cazibesi değildi. Hepimizi birdenbire bir sükut ve hayrete düşüren,şaşırtan da bu cazibenin fevkindenki mahiyeti ve kudsiyeti idi.*

Bir heykel vakarı ve uzaklığı ile duran Keriman Halis Hanım biras tebessüm edince tamamen canlanıyor ve san'atın ebedi ufuklarından fani insanlar arasına karışır gibi oluyor.

Onun bu muvaffakiyetini boyasızlığa hamledenler oldu. Zanenederim bu pek kısa bir görüştür. Boya,bütün hatların ve ifadelerin mes'ut bir imtizacından tabiatın en girift ve muğlak tesadüflerinin neticesi olarak vücade gelen bu güzellik ifadesi üzerinde ne tahripkar bir tesir yapabilirdi?Boya ona ne bir şey ilave ederdi,ne ondan bir şey eksiltirdi.Hatta alelade bir güzelden bahsolunsa idi boyasızlık onun için bir kusur teşkil ediyor derdim.

Keriman Hanımın cihanşümül zaferi hepimizi sevindirdiği kadar bize manevi bir kuvvette oldu. Çünkü onun zaferi yeni Türkiye'nin eseri ve zaferidir. Bugün, dünyadaki medeni kadınlar arasında bir de Türk kadını mevki almıştır.

*Feriha, Mübeccel, Naşide Saffet Hanımlar Türk kadınlığının bu varlık mücadelesinde Keriman Hanım'ın mübeşşiridirler. Türk kadınının varlığını ve güzelliğini. Varlığını ve güzelliğini bütün dünya karşısında bu kadar muvaffakiyetle müdafaa eden ve muvaffak olan bu kadınlara hepimiz minnettarız.*¹⁷⁷

Keriman Hanım Türk halkı onu heyecanla beklese de ve kendisi İstanbul'unu ne kadar özlese de henüz yurda dönemezdi. Daha Fransa'ya çeşitli Fransız şehirlerinin davetlisi olarak gidecekti. Bu amaçla da 5 ağustosta Belçika'nın Ostende şehrinden ayrılarak şehirlerinden diğer yirmi yedi güzelle yola çıktı. Fransa turu 15 gün sürecekti. Hatta daha uzun sürmesi ve başka şehirler dahil edilmek istenmesine rağmen Keriman Hanım, verdiği röportajda da okuyacağınız gibi, evini çok özleyip dönmek istediği için süre kısa tutulacaktır.

Ostende'den ayrılmadan bir gün önceki akşam bir veda partisi düzenlenerek Belçika güzellere veda etti.¹⁷⁸

5. KERİMAN HALİS HAKKINDA BASINDAKİ YANSIMALAR

Geçmiş yıllarda yarışmaları güzellik yarışmalarını '*milli görev*' olarak tanımlayan Türk basını bu defaki yarışma esnasında alaycıydı bir dil kullanıyordu. Onlara göre Keriman Hanım '*Türkiye güzeli değil, olsa olsa Cumhuriyet gazetesinin güzeli*' sayılırdı.¹⁷⁹

Bütün bunların da etkisiyle Keriman Hanımın kraliçe seçilmesi Cumhuriyet gazetesi için çok önemli bir olay olarak karşılanmıştı: '*Günün*

---

¹⁷⁷ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

¹⁷⁸ Cumhuriyet, 5 Ağustos 1932.

¹⁷⁹ Son Posta, 12 Temmuz 1932.

Akisleri' adlı köşesinde Yusuf Ziya yazısıyla, bu konu ile ilgili eleştirilere şöyle cevap vermişti:¹⁸⁰

“Türk güzeli Keriman Halis Hanım yirmi sekiz milletin güzelini birer birer Mağlup ederek dünya Kraliçesi oldu!

Bu galebeyi kolay sanmayınız: meydan muharebesine hilkatın en sihirli oklarla kuşattığı gözler, en yakıcı ateşlerle kızarttığı dudaklar ve en şeytani zeka ile aydınlattığı başlar iştirak etti.

Keriman Halis Hanıma Türk güzeli unvanını bile çok gören iğrenç bir haset sar'asile çarpılmış ağızlar, ona sadace (Cumhuriyet gazetesinin güzeli) diyorlar ve ismi hatırlanmağa değmez bir kırçıçeği gözile bakıyorlardı. Bir millete mal edilmek istenmeyen (Cumhuriyet)'in güzeli, şimdi Dünya güzelidir. Bu kıskanç ruhlarla kendi kendilerini yiyen bücür ruhlar, acaba bu netice karşısında biraz olsun hicap duyacaklar mı? .. Ne gezer .. Utanmak bedbahlara nasip olmıyan bir liyakattur!

Dün kızıl bir temmuz akşamı içinde arzın vücudunu bir damar şebekesile saran telgraf tellerinin nabzı, hep bu haberle çarptı .. Kalbi bir vahyin sıtmalarile ürperen radyolar arzın kulaklarına hep bu müjdeyi haykırdı .. dündenberi, Türkiyeyi hala binbir gece masalları rüyası içinde gören gafiller bile artık başında Dünya Güzellik tacını taşıyan bir Türk kızı olduğunu biliyorlar!

Fakat Keriman Hanımın mağlupları, yalnız yirmi sekiz milletin güzelleri değildir. Türk güzeli, bütün meşhur lavanta, podra, krem, ruj fabrikalarını da mağlup etti!

Keriman Hanım, hilkat denen ilahi heykeltraşın elinden çıkmış kusursuz vücudunda, hüsn müesseselerinin fani tesellilerini taşımağa tenezzül etmiyen bir güzeldir. Boyaları ressam fırçasına, kremler sıvacı malasına bırakan bu Türk kızı bir avuç serin su ile yıkanmış taze ve tabii çehresile bütün hakemlerin

---

¹⁸⁰ Cumhuriyet, 2 Ağustos 1932.

*gözlerini kamaştırıverdi. Yüzlerini, allı yeşilli renklerle eyüpsultan tefine çeviren asrın yapma bebekleri bu neticeden ibret almalıdırlar”.*¹⁸¹

Yunus Nadi ve Yusuf Ziya'nın yazılarının hemen arkasından 'Kendi Kendimizi Tenkit: Cumhuriyet Güzeli Dünya Güzeli' başlıklı yazıda yine Türk basınından Cumhuriyet gazetesine gelen eleştirilere sert bir dille yanıt veren bir yazıyı daha kaleme alıyordu. Bu yazısında, eleştirinin kolay yapılabilmesine ve fakat sanat icra etmenin oldukça zor olduğuna vurgu yapıyordu. Bir sanatı başarabilmenin acılıkları ile birlikte tatlı yanlarını da dile getirmenin önemli ve güzel olduğuna dikkati çekerek Türk Yayımcılığı ve Cumhuriyet gazetesi hakkındaki tespitlerine şöyle devam ediyordu:

“Cumhuriyet’in mesleğe aşkını bilirsiniz. Ne olursa olsun biz kendimize yani matbuat hayatımıza pek toz kondurmak istemeyiz. Fakat bugün bir defacık için kedimizden bahsetmenin zarureti karşısında bulunduğumuzu görüyoruz. Biz gazetecilerin de ufak tefek kusurlarımız vardır... Ne için itiraf etmemeli?

Biz Türk güzeli çıkardıkça diğer Türk gazetelerinin hadiseyi nasıl telakki ettiklerini bütün Türkiye biliyor: bunlar, canım böyle mahdut intihap mı olur, ve nihayet güzel diye intihap olunan da kimdir sanki? Gibi daha ziyade mesleki rekabet hissine istinat eden ve belki birçok kimseler tarafından da:

-Sahi be!

Diye telakki olunabilecek sözlerdir.”

Yazının devamında, düzenlediği Güzellik Yarışmaları ile birlikte sonunda Keriman Halis'i de eleştiren gazete ve yazarların, bu tavırlarından söz edilerek, Keriman Halis'in Dünya Güzeli seçilmesi ile bu tavrın “-Biz yanlış imişiz, doğrusu cumhuriyet refikimizin yaptığı imiş !” biçiminde itiraf halini alması gerektiği; fakat bu beklentiye rağmen, böyle bir itirafın yapılmadığı gibi eleştirilerin de sürdüğü dile getiriliyordu. Bu noktadan hareketle de gazetecilik mesleğine de bir özeleştiri yöneltiliyor ve yazısını şu sözleri ile noktalıyordu:

¹⁸¹ Cumhuriyet Gazetesi, 2 Ağustos 1932.

*“İşte kariler, biz gazetecilik mesleğinin dünyayı guya hep irşat eden meslektaşları da kendi aramızda böyleyiz”.*¹⁸²

Sadece Türk basını değil dünya basınında da büyük yankı yaptı Keriman Halis’in kraliçe seçilmesi: Cumhuriyet gazetesinin aktardığına göre, yarışmayı izlemeye gelen tüm Amerika ve Avrupa basını Türk güzelinden övgüyle bahsederken, ondaki güzelliğin çok ‘çok temiz ve klasik’ olduğunu; onun güzelliğinin Türk ırkına has ‘meziyet ve hususiyetleri’ üzerinde toplayan bir güzelliği olduğunu söylüyorlardı¹⁸³. Gerçekten de Keriman Hanım daha önce ve ondan sonra seçilen güzellere bakıldığında farklı, sade ve naif bir güzelliğe sahiptir.

Maten gazetesi de Keriman Hanım’ın Dünya Güzeli olarak seçilmesi konusunda şöyle bir yazı yayımlıyordu:

“Güzellik müsabakasına iştirak eden yirmi sekiz milletin mümessillerinden mürekkep jüri 1932 senesi dünya güzellik kraliçeliğine, dün, Türkiye güzeli Keriman Halis Hanım’ı seçti.

Bir senelik güzellik tacını temsil eden ve güzellik haşmetinin resmi olan kupa Dünya Güzellik kraliçesi Keriman Halis Hanım’a Belçika güzeli tarafından takdim edildi. Sonra Alman güzeli harici hiçbir teşvik olmaksızın, derhal ilerledi. Kendisine galebe çalan rakibini zarif bir eda ile candan kucakladı.

Bunun üzerine diğer bütün güzellere, Alman güzelini takliden, Keriman Halis Hanım’ı kucaklamağa şitap ettiler. Perde bu umumi kucaklaşma manzaraları arasında indi.

Maten Dünya güzelinin iki resmini koyarak altına ‘ dünya güzellik kraliçesine iclas olunan türkiyenin en güzel kızı ‘ ve ‘avrupa güzeli intihaptan

---

¹⁸² Cumhuriyet, 3 Ağustos 1932.

¹⁸³ Cumhuriyet, 5 Ağustos 1932.

sonra dünya güzelini kucaklarken ‘ ibarelerini yazmıştır. Resimler iyi çıkamıyacağı için dercetmedi’.¹⁸⁴

Atina’da çıkan Akropolis gazetesi ise Türk – Dünya Güzeli Keriman Hanım’ın bir fotoğrafını da yayınladığı haberinde okuyucularına şu bilgiyi verdi:

“Paris’ten gelen bir gece telgrafına nazaran dün Spa ’da yapılan Dünya Güzeli seçmesinde Türk güzeli Keriman Halis Hanım Dünya Güzeli intihap edilmiştir. Dünya güzeli intihap edilen hanım, resimde de görüldüğü üzere, maruf Türk güzelliğinin bariz bir numunesidir.”.¹⁸⁵

Ancak bir başka Yunan gazeteleri haberi *“Türkiye Yunanistan’ı mağlup etti. Yunan güzeli Avrupa güzeli olmuştu Türk güzeli dünya güzeli oldu”* diyerek veriyorlardı.¹⁸⁶

Aynı gün bu haberin yanında ise Alman elçisinin de kraliçemizi kutlama mesajı gazeteden gururla yayınlanmıştı.¹⁸⁷

Eğitim bakanı Esat Bey’in de konuyla ilgili olumlu görüşleri yayımlandıktan sonra asıl büyük olaya yer verilmiştir: Gazi’nin Kraliçeyi tebrik etmesi...

Atatürk, Dünya Güzellik Kraliçesi seçilen Keriman Halis için 3 Ağustos 1932 günü Cumhuriyet gazetesine özel bir demeç verdi. Demeç, Atatürk *‘farklılığı’*ni yansıtıyordu. Atatürk, Keriman Halis için *‘Kraliçe’* demiyor; eski Türk dilinde kraliçe anlamına gelen *‘Ece’* unvanını kullanıyordu¹⁸⁸.

---

¹⁸⁴ Cumhuriyet, 5 Ağustos 1932.

¹⁸⁵ Cumhuriyet, 5 Ağustos 1932.

¹⁸⁶ Cumhuriyet, 3 Ağustos 1932.

¹⁸⁷ Cumhuriyet, 3 Ağustos 1932.

¹⁸⁸ Soyadı kanunundan sonra da Keriman Halis’e, soyadı olarak ECE adı verilecektir; hatta bilakis Atatürk verecektir.

“Türk ırkının necip güzelliğinin daima mahfuz (saklı) olduğunu gösteren dünya hakemlerinin bu Türk çocuğu üzerindeki hükümlerinden memnunuz. Fakat Keriman ECE, hepimizin işittiği gibi söylemiştir ki; O, bütün Türk kızlarının en güzeli olduğu iddiasında değildir. Bu güzel kızımız, ırkının kendi mevcudiyetinde tabii olarak tecelli ettirdiği güzelliğini dünyaya, dünya hakemlerinin tasdikiyle tanıttırmuş olmakla elbette kendini memnun ve bahtiyar addetmekte haklıdır. Türk milleti, bu güzel çocuğunu süphesiz samimiyetle tebrik eder. Cumhuriyet gazetesi bu meselede Türk irkinin diğer dünya milletleri içinde mümtaz olan asil güzelliğini göstermek tesebbüsünü takip etmiş ve bunu dünya nazarında muvaffakiyetle intaç eylemiştir. Ondan dolayı bittabi bu vesile ile de takdir ve tebriklerimize hak kazanmıştır. Sunu da ilave edeyim ki, Türk irkinin dünyanın en güzel irki olduğunu tarihi olarak bildiğim için, Türk kızlarından birinin Dünya Güzeli intihap edilmiş olmasını çok tabii buldum.” diyen Mustafa Kemal Atatürk, yine bu demecinde, bir “Güzellik Kraliçesi”nde neler olması gerektiğini de bir ‘ilke’ olarak şöyle açıklıyordu:

“Müftehir olduğumuz (övündüğümüz) tabii güzelliğinizi fenni tarzda muhafaza etmesini biliniz ve bu yolda uyanık bir tekamülün (gelişmenin) mütemadi (sürekli) tahakkukunu ihmal etmeyiniz. Bununla beraber, asıl uğraşmaya mecbur olduğunuz şey, analarınızın ve atalarınızın oldukları gibi yüksek kültürde, yüksek fazilette birinciliği tutmaktır”¹⁸⁹.

Atatürk, en önemlisinin yüksek kültür ve fazilette birinci olmanın en önemli değer olduğunu da bu sözleriyle dile getirmiş oluyordu.

Eski kraliçelerden Feriha Tevfik Hanım’da durumda oldukça memnun nihayet istenen başarıya erişildiğini söylüyor. Cumhuriyet gazetesine verdiği röportajda düşüncelerini dile getiriyordu:

---

¹⁸⁹ Cumhuriyet, 3 Ağustos 1932.

“–Evvvela çok büyük bir sevinç hissettiğimi kaydetmeliyim. Çünkü bu bir milli gaye idi. Ben de aynı gaye için koşmuştum. Mübeccel de, Naşide de, Maksudumuz milletimizi, kadınlığımızı propaganda idi. <Cumhuriyet> dört senedir bütün dünyaya Türk kadını ve onun yüksek meziyetlerini tanıtmak için çalıştı ve nihayet büyük zaferin kazanılması neticesine vardı. Gazetenize müteşekkiriz. Keriman Halis Hanım ise tam manası ile muvaffak oldu ve takdirlere hak kazandı.”

Türk Kadını'nın, diğer ulusların kadınlar gibi spor, aile ve fikir kadını olduğuna vurgu yapıyor; kadında güzellikten başka meziyetlerin de var olduğunu söylüyordu ve şöyle devam ediyordu.

“Keriman Hanımı Taksim bahçesindeki müsamere gördüm ve beğendim. Kraliçe tam manası ile klasik bir güzelliğe maliktir. O akşam çok sade bir tuvaletle gelmişti. Uzun saç bırakmak eski bir moda olmasına rağmen ona çok yakışıyordu, kibar tavırları vardı.

Güzelliğinin hususiyetleri de şudur: Simsiyah saçlar, simsiyah gözlerle, beyaz bir ten arasındaki tezat...

Keriman Hanım neden kazanmıştır?.

Buna verilecek cevap çok basittir: Çünkü Keriman Hanım çok güzeldir de ondan...

Sonra Keriman Hanım çehre güzelliği mi yoksa vücudünün güzelliği mi kazandı?

Buna da şu cevabı veririm: Çehresi güzel olmasaydı kazanamıyacaktı, vücudü güzel olmasaydı gene kazanamıyacaktı. Keriman Hanım'da her iki güzellik tamamile mevcuttur.

Bazıları Keriman Hanımın zaferini onun pudrasız, boyasız oluşuna atfediyorlarmış. Bana kalırsa kadına hafif bir makyaj lazımdır. Fransızcada bir söz vardır: “Makyajsız kadın mobilyesiz güzel bir odaya benzer!” derler.

Evet, kadına hafif makyaj lazımdır, fakat Keriman Hanım boyanmasını bilmeyenler gibi, palyaço gibi boyansaydı ve farzediniz ki kazansaydı, hemen şöyle diyeceklerdi:

- *Efendim görüldüğü kadar güzeli değil, boya güzeli!..*

Bunu söyleyenlere sorarım: Boya çehrenin ana hatlarını değiştirir mi? Elbette hayır! Yüzün bir çerçevesi vardır, bunu boya ile değiştirmek imkanı hayfaki yoktur. Bilmiyerek boyanan kadınlar kendilerini aldatmaktan başka bir şey yapmıyorlar.

Çirkin olan bir kadın ne yapsa, ne kadar boyansa güzel olamaz.

Müsamere akşamı dikkat ettim, Keriman Hanımda hafif bir makyaj vardı. Fakat öyle güzeldi ki..”¹⁹⁰.

Bir sonraki günde yine eski, 1931 yılının, kraliçelerden Naşide Hanım’ın konuyla ilgili görüşleri gazetede yer almıştır. O da duygularını şu sözlerle ifade ediyordu:

“Keriman Halis Hanım’ın Dünya güzellik kraliçeliğine intihabı münasebeti ile ne düşündüğümü soruyorsunuz. Her Türk gibi nihayetsiz ve derin bir sevinç! Nasıl sevinmiyeyim! Bir Türk kızı bütün dünya kızlarından daha güzel çıkıyor ve bunu bütün dünya kabul ediyor. Bu tahmin edilebildiğinden çok daha büyük bir zaferdir.”

Avrupalıların güzellik anlayışlarından söz ederek, önceki sene gerçekleştirdiği Avrupa seyahatinde, oradaki insanların, kendisinin Türk olduğuna inanmak istemediğine tanık olduğunu hatırlatıyordu.

---

¹⁹⁰ Cumhuriyet, 4 Ağustos 1932.

“Hangisi olduğunu pekiyi hatırlayamıyorum, kraliçelerden birisi ile oturuyorduk, yeni tanışmıştık. Mevzu milletlere intikal etti.

Nihayet benim hangi milletten olduğumu sordu. Tahmin ediniz bakalım! Dedim, Çekoslovak, Alman, Macar dedi, fakat bir türlü Türk demek aklına gelmedi.

Artık ben mütemadiyen hayır, hayır dedikçe canı sıkılmağa başlamıştı.

Baktım olmayacak ‘ Türk’üm ‘ dedim.”

Bu ifadesi karşısında, kraliçe şaşırdığını ve Naşide Hanım’ın hiç Türk’e benzemediğini dile getirdiğini söyleyerek Keriman Hanım ile ilgili sözlerine devam ediyordu:”

“Keriman Halis Hanım bütün menfi düşünceleri kökünden söküp atmağa muvaffak oldu ve Türk kadınlığını bütün dünyaya tanıtarak emsalsiz bir zafer kazandı.

İşte ben de bir Türk kadını sıfatı ile buna pek çok sevindim, bu milli bir muzafferiyeştir.

Keriman Hanımın vücudu ile yoksa çehresi ile mi kazandığı fazla bir sualdir. Kraliçede her iki güzelin birden mevcut olduğuna kaniim. Böyle olmasaydı Dünya güzeli olarak seçilmesine imkân varmıydı? 28 millet içinde her halde vücut çehrece başka güzeller de mevcuttu. Keriman Hanım hepsinden daha güzel çıktı. Kendisini tebrik ederim.

Türk kadınlığını, meziyetlerini ve faziletlerini; seneler süren azimle mesaisi ile nihayet bütün Dünyaya kabul ettirmiş olan Cumhuriyet gazetesi de kadınlığa ve millete yaptığı bu büyük hizmet dolayısı ile teşekkür ve tebrike layıktır. Bende aynı mesai sayesinde geçen sene Avrupa’da Türk güzelliğini temsile mazhar olduğum için bu noktayı ehemmiyetle kaydediyorum”¹⁹¹.

---

¹⁹¹ Cumhuriyet, 5 Ağustos 1932.

Peki, yarışma öncesi Keriman Hanım ile ‘Cumhuriyet Gazetesinin *Güzeli*’ diye alay edenlere bu sonuç çok güzel bir sonuç olmamış mıydı?

Peyami Safa, bu konu ile ilgili olarak şunları yazmak gereği görüyordu:

‘Bugün bütün dünyada ve herkesin ağzında, sık sık geçen bir tek kelime var: Türk. Ve herkesin gözü Türk güzelinin resimleri karşısında su ve ateş gibi hem içimizde tatlı bir serinlik veren, hem de yakan bu tezatlarla dolu güzelliğini seyrediyor.

Keriman Halis’in bütün dünyaya ispat ettiği şey, yalnız ferdi bir güzellikten ibaret değildir: O, Düne kadar, kafes arkasında yalnız insan yumurtlamağa yarar, acayip bir kümes hayvanı zannedilen Türk kadın ile bugünün beynelmilel hareketlerine karışan, zeki ve cevval bakışlı Türk kızının farkını meydana çıkardı. Bu canlı ve mücessem ifade ,Türkiye’nin geçirdiği inkılâp hakkında yazılmış ve yazılacak bütün kitaplardan ziyade fikir vermek kudretini haizdir.

Bir kızın güzelliği basit bir fitrı mevhiben ibaret midir? Şüphesiz hayır! Keriman Halis’in gözlerine o Siyah kıvılcımı koyan ve bütün vücuduna maddenin hudutları fevkinde bir cazip veren şey, Türk ırkının damarlarında gezinen ve dün bir dasitani zafer, bugünde klasik bir insan güzelliği halinde beliren kabiliyetlerdir.”

Sözlerine, güzelliğin toplumsal bir algı olduğunu; eski Yunan heykelleri, nasıl ki bugünün medeniyetinin köklerini temsil ediyorsa, Keriman Halis’in güzelliğinin temellerinde Türk toplumunun ruhunun bulunduğunu vurguluyordu. Keriman Halis’in güzelliğini yargılanlar hakkında ise söylemlerine şöyle devam ediyordu:

“Şimdiye kadar seçtiğimiz güzellerin en güzeli olduğunu bütün dostlarıma söylüyordum. Fakat ertesi gün çıkan İstanbul gazeteleri karşısında acı bir hayrete düşmekten kendimi alamadım: Keriman Halis Hanım

diyorlardı, Türkiye'nin değil, yalnız Cumhuriyet gazetesinin güzelidir, çünkü 8 kişi arasından intihap edildi ve hakem birkaç kişiden ibaretti.

Bütün Türk güzeli bütün milletlerin alkışları arasında yeryüzündeki tahtına çıkınca, gazeteci arkadaşlar çabucak ağız değiştirdiler: bu sefer, Keriman Hanım'ın Dünya Güzelli olduğunu bravolar la ilan etmekte öyle bir yarışa çıktılar ki Cumhuriyet gazetesinin adını anmağı bile unutuyorlar!

Hele muhabirlerden biri Türk güzelinin Avrupa'ya gitmesine bile muarızdı, bunu açıkça yazmaktan çekinmiyor: gitme kızım gitme diyordu. Fakat, seyahate çıkarken İstanbul halkının ellerinden kopan alkışın sesi bu çürük dişlerin gıcirtısını bastırmıştı ve bugün Dünya Güzelinin yüzünü ak çıkaran muvaffakiyet böylelerinin yüzünü kızartıyor.

Keriman Halis'in bu zaferden evvel, güzellik müsabakalarının hakem heyeti de maznun mevkiinde idi, en güzide Türk sanatkârlarının zevki de meşkûk addediliyordu; Keriman Halis onları bu maznun mevkiden de kurtardı.

Her münakaşayı ve davayı halleden büyük bir hüküm vardır: muvaffakiyet! işte bu hüküm Dünya güzelinin ayakları dibinde en garazkar muhaliflere bile diz çöktürüyor. Haydi eğiliniz bakalım¹⁹²!

Yine basında yarışma boyunca çıkan eleştiri ve alaylara, özellikle Burhan Cavit Bey'in 14 Temmuz'da Keriman Hanıma karşı yazdığı yazıyı hedef alarak, Peyami safa 'Bir kalem kırıldı!' başlıklı makalesinde 'En güzel kız ve en çirkin görüş' diyerek aynen şöyle yanıt veriyordu:

"Bürhan Cahit Bey Şimdi ne buyuracak?" ifadesi ile başladığı makalesinde, birgün önce, Keriman Halis'in Türkiye Güzeli seçilmesi ile onu ve yarışmayı yargılayanların, Keriman Halis Dünya Güzeli seçilince nasıl bir tavra büründüklerini eleştirdiği makalesine değinerek, Burhan Cahit Bey'i tarif ederek eleştiriyordu:

---

¹⁹² Cumhuriyet, 3 Ağustos 1932.

“... Bu muharrir Bürhan Cahit Beydir ve bahsettiğim yazısı, ‘ne kolay kraliçelik!’ serlevhası altında, 14 Temmuz 1932 Perşembe günü çıkmıştır.

Tiksinerek başınızı evirmeyeceğinizi vaat ederseniz, bu yazının bazı parçalarını beraber okuruz ve Türk güzelinin büyük muvaffakiyetini düşünerek, bu satırların bize vereceği nefreti, muharririnin yüzüne püskürerek dışarı iade ederiz” dedikten sonra Burhan Bey’in makalesinden söz ediyor ve söylemlerini alıntılıyordu:

“Burhan Cahit Bey makalesine şöyle başlıyor:

‘Sanki Avrupa cemiyetinin bütün hareketlerine, adetlerine alışmışız gibi sırf ticaret fikrile yaptıkları güzellik müsabakalarına da karışıyoruz.

Olimpiyatlara yolladığımız bir futbol takımının ağlanacak kadar elim bir mağlubiyeti nasıl aksi bir tesir bırakırsa mesela güzellik müsabakalarına iştirak ettirdiğimiz bir Türk güzelinin dünya güzelleri arasında alacağı fena notlar da aynı neticeyi verir.

şimdiye kadar birkaç kraliçemiz oldu. Fakat hiç birinin umduğumuz muvaffakiyeti kazanamadığını da gördük.

Mübeccel Namık Hanımın büyük bir Avrupa san’atkarı tarafından heykelinin yapıldığını ve Naşide Saffet Hanımın 28 veya daha fazla millet güzeli arasında dördüncü geldiğini ink r eden bu münkir kalem sahibi nazarında, “Türk” denilen mahluk, Avrupa’lılardan çok geri, çok aşağı bir millettir:

Türk ismini ecnebi memleketlerinde takdirle tekrar ettirecek her hareket lehimizdedir, buna şüphe yok; fakat her yatın her parçasında bizden çok ileri gitmiş olan Avrupa’lılarda böyle bir tesir bırakmak o kadar müşküldür ki bu yolda yapılacak teşebbüslerin çoğu aleyhimize netice verir.’

O halde ne yapalım? Bizi tekrar tekrar güzellik müsabakalarına çağırıyorlar, iştirak etmeyelim; içtimai ve ilmi kongrelere davet ediyorlar,

gitmiyelim; hatta Milletler Cemiyetine bile girmiyelim, çünkü “Avrupa’lılar hayatın her parçasında bizden çok ileri gitmişlerdir.” Ve biz onların yanında millet olarak, insan olarak yer almayı hatırımızdan bile geçirmiyelim.

Ne yapalım öyle ise? Köroğlu’na saz çaldırarak Tutankamun entarili, pembe donlu, rastıklı ve düzgünlü Ayten Hanımlarla dansedelim!

Bürhan Cahit Bey saçmalamakta gittikçe azıtarak diyor ki:

‘Doğrusunu söylemek lazım gelirse seçtiğimiz güzelleri kendimiz de pek beğenmedik’

“Kendimiz” dediği de kim? Her senenin kraliçesini alkışlarla başında taşıyan halk mı? Yoksa kendisini Türk milleti zanneden bu muharrir mi? Durunuz bakalım:

“Hem bu seferki intihap eski İttihat ve terakkinin intihap fırıldaklarına benzedi. Gizli, kapaklı, dönme, dolaplı bir şey oldu. Adeta bir cemiyeti hafiyeye işi idare etti, nihayet:

“ – Ne sihirdir, ne keramet, el çabukluğu marifet kabilinden ortaya bir güzel çıkardı!”

Cemiyeti hafiyeye dediği, isimleri birer birer “Cumhuriyet” safilerinde ilan edilen ve Abdülhak Hamit gibi en büyüğümüzden, Serveti Fünun edebiyatının hayatta olan ekser erkanına, Güzel San’atlılar Akademisinin ekser muallimlerine ve yeni nesillerin maruf simalarına varıncaya kadar elliye yakın güzide insanı ihtiva eden hakem heyetidir; reyler Noter ve heyet huzurunda alenen tasnif edilmiştir. El çabukluğu marifet kabilinden ortaya çıkardığımız güzel de, 1932 Dünya Güzeli intihap edilen Keriman Halis Hanımdır!

Bu inmeli ve sarsak muhakeme sahibi, bir de kamil adam tavrı takınarak Türk güzeline nasihatler vermeğe kalkıyor:

“ Yeni kraliçemizi tebrik edeyim, fakat ona bir de naçiz nasihatte bulunayım.

Bugün İstanbul'da, Türkiye'de kazandığı muvaffakiyetin neş'esini kafi görsün. Bugünlerin zevki ile kalbinin heyecan ihtiyacını tatmin etsin. Bütün yaz gittiği, gezdiği yerlerde takdir ve tecessüsle etrafının sarıldığına şahit olsun. İntihap şartlarının bir kraliçeye tam bir zafer temin edemiyecek kadar çürük olduğuna bakmıyarak bu unvanın bir senelik sahibi olduğunu bilerek iftihar etsin.

Fakat, fakat Avrupa'ya gitmesin.

Esasen kışın yapılan tecrübeden sonra bu müsabakalara olan rağbetsizliği görüp bunu tekrar etmemek lazımdı. Fakat mademki oldu, bari zararın yahut yanlışın yarı yolundan dönelim. Ve ismini unuttuğum yeni kraliçeye, bu kadar şeref ve şöhretle saf gönlünü eğlendir. Avrupa'ya gitme!

“Diyelim.”

Avrupa cemiyetine giremeyeceğimizi iddia edecek kadar Türk'ün medeni kabiliyetlerinden şüphesi olan bu adam,

Bir Türk güzelinin dünya kızları arasında fena not alacağını iddia ederek kerametler savuran bu adam,

Güzellerimizin yalnız Avrupa'da değil, vatandaşları arasında kazandığı muvaffakiyeti de inkar eden bu adam,

Türk'lerin hiçbir beynelmilel harekete iştirak edemeyeceğini ve bu husutaki teşebbüslerden çoğunun boşa çıkacağını iddia eden bu adam,

Kraliçenin ismini unuttuğunu söyleyecek kadar kendisine bir paye vermeye kalkan bu adam,

Bütün dünyanın ve Büyük Gazi'nin takdirini kazanan bir Türk kızına Avrupa'ya gitmemesini tavsiye eden bu adam, dünyanın en güzel kızı karşısında, yeryüzünün en çirkin görünüşüne sahip olduğunu meydana vurmıştır.

Bu çirkinliği yedi kat yerin dibine geçirdiği için, Keriman Halis'in güzelliğini bir kere daha alkışlıyalım."¹⁹³.

Keriman Hanım'ın zaferi zerine Cumhuriyet bu başarının verdiği güvenle artık daha önceki eleştirilere bombardıman şeklinde sayfalarından yanıtlar vermeye devam etmektedir.

Peyami Safa'nın yazısının çıktığı gün yine Cumhuriyet sayfalarından daha önce Keriman Hanım'a 'kırieği' diyerek alay eden bir yazıya bir cevap daha geliyordu.

'Kendi kendimizi tenkidin oklarını doğrudan doğruya öz mesleğimiz olan matbuata tevcih eden dünkü fıkramızda kırieği üzerinde ayrıca ve bilhassa tevakkuf etmeğe lüzum gördüğümüzü arzetmiştik.

Bu kırieği tabiri son Türkiye güzelinin intihabından sonra onun Avrupa'ya gitmemesini tavsiye eden gya edibane, hakikatte ise çok şaklabanlıklarla dolu bir yazıdaki telmihlerden hatırımızda kalan mnasebetsizliktir.

Hatta o çok kaba hcumun bir çok hayasız maksat ve manalarından birini kırieği tabirile biz hafıf olarak ifade etmiş bulunuyoruz. Yoksa mevzu bahis yazı bütün kabahati Cumhuriyet gazetesinin delaletile seçilmiş olmaktan ibaret olan Türk kızını Avrupa gzellerine nispetle itinalara mahzar bir iek bahçesinin duvarları haricindeki otlar cümlesinden addetmiş, kırieği değil, yabani iek veya ısırđan otu kabilinden bir şey olarak göstermek kstahlığında bulunmuştu.

Bayağılığın bu derekelere düşmüş irkeşlerle uğraşmak insana hakikaten istikrah verir bir keyfiyet olduğu için zamanında bahsetmediğimiz bu arsızlığı bugün o Türk kızının büyük Türk milletine pek yakışan parlak zaferi önünde ayaklar altında iğniyecek bir maskaralık olarak hatırlıyor ve

---

¹⁹³ Cumhuriyet, 4 Ağustos 1932.

hatırlatıyoruz. Nazarımızda bu maskaralık ayrıca tebarüz ettirilmeğe değer göründü de ona bu satırları tahsis ettik¹⁹⁴.

“(Va- nu) Beye cevap” adlı bir makalede ise Yusuf Ziya, Keriman Halis’in dış güzelliğinin değer ettiğine ve aslında iç güzellik olarak pek değer taşımadığına; dışarıda Türk Ulusunu, bu dış güzelliğe eş değer biçerek, içte de yine benzer biçimde aslında geri olduğunu iddia eden bir yazıya karşı eleştirilerini şöyle kaleme alıyordu:

“...Ama, bin müşkülata birinci gelebildiğimiz bu zarf güzelliğinin sizce ehemmiyeti yok.. Peki ne olmalı?.. Asıl mazrufta geri kalmağa uğraşmalı.. Kimden geri kalmamağa uğraşmalı?.. Güzellik müsabakasına girdiğimiz milletlerin kızlarından!.. Peki, bu kolay bir iş mi?.. Ne gezer.. Hatta muhal denecek kadar güç... Zira, Türk kızının maddi güzellikteki muzafferiyetini (dünya birincisi gelebildik) şeklinde zor başarıcı bir fiil ile ifade ettikten sonra (mazrufta geri kalmamağa uğraşalım) (marifet orada) (milletin koltuklarını kabartacak şey asıl mazruftur) diyorsunuz.

İşte, ben sizdeki bu şüpheye hücum ettim.. Sizdeki bu mukayese fikrine hücum ettim.. Sizdeki bu reybi edaya hücum ettim...

Bana cevap veriyorsunuz.. Pekala.. ancak sizin ve benim gibi iki faninin münakaşasına, bir ebedinin cümlelerini şahit getirmek doğru mu?.. Üstelik, Gazi Hazretlerinin beyanatı, size değil, bana hak veriyor... Büyük Reis:

[Türk ırkının dünyanın en güzel ırkı olduğunu tarihi olarak bildiğim için Türk kızlarından birinin dünya güzeli intihap olunmuş olmasını çok tabii buldum.] Buyuruyorlar..

Milletine inanmış bir fevkalbeşerin cümlesindeki bu çelik itimat ile sizin şu cümlelerdeki cılız şüpheye bakınız: (Zarfta dünya birincisi gelebildik!)

Ve gene Gazi Hazretleri diyorlar:

---

¹⁹⁴ Cumhuriyet, 4 Ağustos 1932.

[Asıl uğraşmağa mecbur olduğunuz şey, analarınızın ve atalarınızın oldukları gibi yüksek kültürde ve yüksek fazilette dünya birinciliğini tutmaktır.]

Bu veciz ifadenin Türk kadınına gösterdiği sarih itimadı izaha hacet varmı?

Siz maddi güzellik müsabakasında güç hal ile mağlup edebildiğimiz diğer milletlerin kızlarını, manevi güzelliklerde de mağlup etmeğe çalışmamızı söylüyorsunuz. Bu yarışta, sizin kemal ölçünüz yabancı milletlerdir..

Gazi Hazretleri ise (yüksek kültür ve yüksek fazilette dünya birinciliğini) muhafaza etmelerini emreyledikleri Türk kızlarına örnek olarak (analarını ve atalarını) gösteriyorlar!.

(Va-Nu) Bey.. Sizin zekanız ve Türkçeniz, bütün bunları, benim izah etmeme hacet bırakmadan anlamanız için kafidir. Kafi olmıyan, hüsnü niyetimizle insafınız¹⁹⁵! diyerek makalesine son veriyordu.

Güzellik Yarışması'nı düzenleyen ve sahiplenen gazete olarak Cumhuriyet, Keriman Halis'i Türkiye Güzeli seçtiklerinde eleştirenleri ve hatta görmezden gelenleri; Keriman Halis Dünya Güzeli seçildikten sonra ilgili tavırlarını da eleştiriyordu. Yine Yusuf Ziya "Adsız Kahraman" adlı bir yazısında bu durumu belirttikten sonra şunları söylüyordu:

"Artık, sevimli Ecemize ait her şey aziz bir hatıra kıymeti kazandı: Gözler ona dair her manzarayı görmeğe, kulaklar ona dair her sözü işitmeğe çalışıyor ve matbuat, her gün toplıyabildiği resimleri, yazıları, haberleri, hatta yalanları, sütunlarının geniş vitrininde cömert bir alaka ile teşhir ediyor...

Dünya Güzelinin şöhreti, bütün karanlık köşeleri, silik çehreleri, gizli manzaraları meydana çıkaran bir delikten sızmış güneş sütunu gibi etrafını aydınlattı. Bu zengin ışık yağmuru altında Fındıklı apartımanı malumumuz oldu, Keriman Hanımın yatak odasını gördük, devam ettiği mektebini öğrendik,

---

¹⁹⁵ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1932.

yakın ve uzak akrabaları, komşu çocuklarını, Fatuş Hanımı tanıdık. Amcaların, dayıların, teyzelerin, halaların fikirlerini okuduk... Hasılı, ne var, ne yok hepsi yazıldı, çizildi, dizildi... O kadar ki, nerdeyse, ebesinin ismi ile beşiğinin resmini de koyacaklar!

Bütün bu alaka bizi memnun eder. Keriman Hanımın muvaffakiyeti, cidden öğünmeğe değer milli bir zaferdir...

Ancak...

Evet, ancak, zaferle biten bu güzellik muharebesinin tek mil planlarını hazırlayan, erkânı harbiyesini toplayan, cephanesini sarfeden biri var ki, o meçhul fedakardan bahseden yok...

Bu zafer şenliği içinde, bütün matbuatın unuttuğu bu adsız kahramanı tanıdınız, değil mi?... Cumhuriyet gazetesi¹⁹⁶!

Keriman Halis'in güzelliğinin tescillenmesinin mimarı olarak Cumhuriyet gazetesini tanımlıyor ve bu başarının görünmez kahramanı olarak ilan ediyordu.

İhsan Arif'de "Cumhuriyet gazetesi bir daha milli bir mazhariyete erişmiştir" tümcesi ile giriş yaptığı yazısında, Başvekil İsmet Paşa'nın, Keriman Hanım'ı tebrik edişini inceliyordu. İhsan Arif, Yalova'da Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey ve Reisi Cumhur Umumi Katibi Hikmet Bey ile karşılaştığını, Tevfik Bey'in, Türk Kadını'nı dünyaya tanıtan bu yarışmayı düzenleyen gazete oldukları için Cumhuriyet'in tüm takdirleri hak ettiğini dile getirdiğinden söz ediyordu. Yazısına, yine Yalova'da karşılaştığı Seyrüsefain Müdürü Sadullah Bey'in sözleri ile devam ediyordu:

"- Yalnız Türk kadınlığı hakkında değil bütün Türk'lük hakkında dünyada yanlış fikirler taşıyan pek çoktu. Onlara bu vesile ile hiçbir noktadan

---

¹⁹⁶ Cumhuriyet, 7 Ağustos 1932.

kendilerinden farkımız olmadığını ve Türk ırkının müstesna güzelliğini itiraz kabul etmez bir tarzda isbat ettik.”

Sadullah Bey ile karşılaşmasından sonra İsmet Paşa ile görüşmek üzere, İsmet Paşa'nın, Katibi Umumi Hikmet Bey ile tenis oynadıkları yere giden İhsan Arif, İsmet Paşa'dan şu görüşleri alır:

“- Türk kızının Dünya Güzeli seçilmesi haberinden Yalova sevinçle doldu. Bu kadar tabii ve umumi surette herkesi sevindiren hadiseler azdır. İrkimizin güzel nümunesi aleyhimizdeki birçok şeylere canlı olarak cevap veren susturucu bir delil olmuştur. Ona hayat ve aile saadeti dilerim. Bu işi ile de (Cumhuriyet) gazetesi bir daha milli bir muzafferiyete ermiştir.”¹⁹⁷.

Yine Yusuf Ziya, Keriman Halis'in tüm gazetelerinin manşetlerini süslediğinden söz ederek başladığı “Dünya Güzeline Dair” adlı yazısında, Güzellik Yarışması'ndan alınan güzel sonucu, kafesinden kurtulmuş bir kuşun hissettiği özgürlük ve özgüven duygusuna benzetiyordu. Bu zaferin başlangıcını ise Kurtuluş Savaşı'nın başladığı gün olarak tespit ediyor ve yazısını şöyle sürdürüyordu:

“Bu talih dönümünün başlangıcı, 19 Mayıs 1335 te Samsun'a atılan kurtarıcı adımdır!.. O tarihten beri, Türk milleti, irfanına, vicdanına, hürriyetine, istiklaline vurulan zincirlerin her gün bir halkasını kıra kıra tam bir saadete, tam bir muvaffakiyete, tam bir kurtuluşa kavuştu! Keriman Hanımın muvaffakiyeti yalnız bir Türk kızının uzvi güzelliğine serpilen alkışlardan ibaret değildir. Keriman Halis Hanım, kendi şahsında bütün bir memleket kadınlığını topluyor. Onu beğenenler, onu takdir edenler, onu yirmi sekiz milletin kızına faik görenler, Türk kadınlığını takdir ediyorlar, Türk kızlarını dünya kızlarına faik görüyorlar demektir!”

---

¹⁹⁷ Cumhuriyet, 7 Ağustos 1932.

Yazısının devamında, güzelliğin sadece dış görünüş ile sınırlı kalmadığını, yarışmada bile koşulun üçe ayrıldığını ifade ediyordu: “*Baş, vücut, evza ve etvar!*”

Dolayısı ile yüz ve vücut güzelliğinden ziyade, Keriman Hanım’ı diğer rakiplerine karşı zafere götüren şeyin hareket ve tavırlarının da güzel ve çekici oluşuydu. Aynı zamanda yaşam tarzının da bu sonuca etki ettiğini dile getiriyordu; böylelikler Türk kumaşları ve Türk terzileri de rakiplerini yenmiş bulunuyorlardı. Bu düşünce, aynı zamanda ulusal bir ortak kaygıyı da yansıtıyordu¹⁹⁸.

Yazısına, “*Türk’ün güzelliği bir güneş gibi dünyaya aksetti!*” biçiminde bir tümce ile giriş yapan Abdülhak Hamit, Türklüğün gücünün eskiden beridir bilindiğini, bugün ise Keriman Halis Hanım’ın, Türkün Güzelliğini de artık dünyaya ispat ettiğini dile getiriyordu. Bu düşüncelerine şu sözleri ile devam ediyordu: “*Zührepeyker bir güneş ki evvela bizim nazarımızda tenevvür etmiş idi, sonra enzarı âlemde ve birçok yıldızların arasında doğuyor. Ve geçen seneler zarfında tulu eden güzellerimizi de birer hatırai fahire olarak Türk güzelliği tarihinde ihda ve ilave etmiş oluyor. İşittim ki Keriman Hanım kendi güzelliği için <<fanidir>> demiş. Bir ilahe nasıl fani olur? Güzellik bir ilahei halikadır. Hatta benim gibi ihtiyar şairler de onun nüfuzü ilhamile halben mamur ve fikren muammer oluyorlar. Yunus Nadi Beyefendinin bu neticeyi veren hikmet ve himmetinde ise hem büyüklük, hem de güzellik vardır. Tebrike şitap ederim*”¹⁹⁹.

Halit Ziya, 9 Ağustos 1932’de, “*Ece Keriman’a*” adlı yazdığı bir açık mektupta, Keriman Hanım’ın başarısını kendisine şöyle teslim ediyordu:

“*Haşmetmeap,*

---

¹⁹⁸ Cumhuriyet, 8 Ağustos 1932.

¹⁹⁹ Cumhuriyet, 8 Ağustos 1932.

Sizi ki şarkın saf ve mücella matlarından Türk'lük güneşini minimini parmaklarınızın ucunda kaldırarak garbın sisli ve vehimli ufuklarına götürdüğünüz ve yeni bir irşat ve ikaz meşalesi gibi talik ettiniz: siz ki ırkınızı ihata eden, kinden, garezden, uzun bir mazinin şaşaasına karşı birikmiş hasetten mürekkep hurafe yığınlarını küçücük ayaklarınızla çiğneyerek yükseldiniz, ve bütün dünyaya şamil bir müsabaka muzafferiyet tahtına çalışarak Türk'ün en güzel ve en iyi bir numunesini Türk kızını olanca haşmet ve nezahat ile cihana gösterdiniz; evet siz ki bu mukaddes vazifeyi en kibarane, en asilane bir şekilde yaptınız; bir Türk babasına müsaade ediniz şevket ve catvetinizin huzuru mehabetinde kametinin bütün inhina kabiliyetiyle rükua varsın ve şahsınızda tük kadını ez cümle yeni neslin gelecek nesillere valde olacak necip türk kızını selamlasın...

Bilir misiniz, Ece keriman siz ırkınızın yalnız türk şehsuvarı sıfatı ile vatanınızdan ayrılırken, türlü ihtimalat ve tesadüfat ile dolu bir cenk için hatarnak bir yola çıkarken rikabımızda bütün memleketin bütün milletin duaları temennileri koşuşuyor, güzergâhınızda ana baba kardeş kalplerinin muhabbetleri yayılıyordu.

Sizi bu cidale giderken tasavvur ediyorum, masum yüreğinizde müzdaham muhtelif hislerin arasında şaşırılmış bunalmış görüyorum; sonra bu cidal yolculuğun gecelerinde, yorulmuş, ezilmiş, rüyalarınızı bile tahattur edemeyecek, karanlık uyku kuyularının derinliklerinden bulup çıkaramıyacak kadr bir yokluk içine dalmış iken benim hayalimin gözü mukaddes bir mabedin harimi ulviyyatına girercesine ihtiraz ile ihtiram ile habgehinizin kenarı ismetinde dolaşıyor ve onun civarını taraf eden rüyaları görüyorum.

Evet sarahaten gördüm; yeşil bir çemenzar, ortasında çiçeklere bezenmiş sizin murassa bir taca namzet başırız, yalnız temiz bir kanla beyaz ve pembe renginin üstünde vicdanının saffeti parıldayan simanız ve siyah, koyu siyah ışıldayan gülümseyen şaşirtan gözleriniz ki sanki içinde yıldızlar eriyerek kaynaşır. Ve etrafınızda elele tutuşmuş, sizi uzun bir halka ile ihata ederek

koşan,oynaşan,şuh ve şakrak kakhahalarının ahengi tarabı içinde çılgın bir sevinçle sıçrılarak ihtişamınızı tavaf eden Türk kızlarını,her sınıftan Türk kızları enmuzeçlerinin alayını görüyorum:İşte Uşşak'ın,Gördes'in halı dokuyan,işte İzmir'in kınalı parmaklarile incir basan,işte Bursa'nın tezgahlarında için için bir neşide mırıldanarak yorgunluklarını uyutan,işte tarlalarda güneşlerle saçları pamuklaşmış başak toplıyan,hele,işte İnönü kahramanlarına cephane taşıyan Türk kızları:daha sonra hastabakıcılar,mektep hocaları,müessesat memurları,takım takım her sınıftan,içtimai hayatın her tabakasından Türk kızları;en nihayet dün kafesinin arkasında mahbus bir kuş iken bugün hayatın inşirah veren,tesliyet bahşeden lezzetlerinden meşru haklarını almak için mucizevi bir sür'atle istihalelerden geçmiş yeni neslin Türk kızlarını görüyorum:Ve bunlar sizi meserretlerinin kuşağıle çevirirken terennümlerinde bir mana okuyorum.Diyorlar ki:Siz bizim hepimize ait bir davayı halletmeğe gidiyorsunuz,sizin zaferiniz bizim zaferimiz,Türk kızının,ne uzun asırlardanberi inkar edilmiş hukukunun zaferidir.Siz onu kazanırsanız biz hepimiz,bütün Türk kadınlığı muzaffer olacaktır.

İşte, haşmetmeap! Nihayet siz Türk kadınlığında güzel ve iyi ne varsa onu bimenent simanızla ve endamınızla temsil ederek evrenge saltanatınıza çıkınca yirmi sekiz ırkın perileri etrafınızı aldılar ve birer birer gelerek boyasız, riyasız dudaklarınızdan Türk kadınlığının hakikatini ilan eden yemini şehadeti buselerile topladılar, size iman ettiler.

Bana da müsaade ediniz, huzurunuzda eğilerek bir Türk babası sıfatile size şükranlarımı takdim edeyim”²⁰⁰

Cenap Şahabettin ise Keriman Hanım'a oy verdiğini söyleyerek, Keriman Hanım'ın nasıl seçildiğine dair yapılan ankete yanıt veriyordu:

---

²⁰⁰ Cumhuriyet, 9 Ağustos 1932.

“Anketimizin birinci maddesi eğer Kraliçemizle diğer namzetler arasında mukayese icrasını tazammun ediyorsa müsamahanıza güvenerek açık söyleyeyim ki merhametsizce bir teşebbüstür. Keriman onlara o kadar kahir derecede faikti. Güzelliği en iyi tanıyanlarımız kadar tanıdıklarında şüphe olmıyan iki üç arkadaşımızın bir başka namzede rey vermeleri cümhura muhalefet suretile intihap işini koyun sürüsü hareketinden başkalaştırmak içindi, sanıyorum.”

Ona göre yarışmada hakem heyetinin iki dayanağı vardı:

İlki; Frenkler’in “İmpresionisme” dedikleri “Gönül kimi severse güzel odur” anlayışı idi. Diğer ise genel güzellik anlayışına bağlı olarak seçmektir ve buna da “Dogmatisme” denmektedir. Kendi düşüncesine göre ise bu iki seçim de sakıncalıdır ve bunu şöyle ifade eder:

“Zira bir taraftan: “Bu hepsinden güzeldir, çünkü bana hepsinden geldi!” davası en uysal vicdanları bile tatmin etmez. Diğer cihetten yalnız hendese ve hesaba istinat eden ölçülü güzellik te eğer ruhu okşamıyorsa şüphe yok ki aradığımız keyfiyet değildir.

Bunun için intihapta ben kendi hesabıma o iki mısdak arasında mutedil bir düstur ittihaz etmişimdir.”

Bu anlayışını dile getirdikten sonra Keriman Hanım’ın güzelliği hakkındaki düşüncelerini de kaleme alıyor ve niçin oyunu ona verdiği açıklık getiriyordu:

“Evvela tahmin endazesini ve göz pergelini ile muayene edince Keriman Hanımda bütün bedii şartları toplu gördüm: Tepeden tırnağa kadar boyu başının takriben sekiz misli idi; arkasından bakılınca vücudünün en geniş yeri omuzlarıdır.

Omuzlarından sonra genişlik kalçalarında kalıyor. Birazcık yüksekte kalan beli mübalağasız bir incelikle sarahaten teressüm ediyordu. Bacaklarını yan yana getirince aralarında hemen hemen hiç denebilecek kadar az bir

mesafe kaldı. Keriman Hanım kuru ve zayıf değil, şişman da hiç değildi. Bacakları gibi kollarında ve gerdanında da elastikiyeti ve asabiyeti hissedilen tatlı bir müdevveriyet şiiri vardı. Vücudünün heyeti umumiyesinde tenazuru ihlal edecek hiçbir kusur yoktu: “Tenazur” dedim, fakat “tevazün” demek belki daha doğru olur, zira insan bedeninde kusursuz tenazur bulunmaz. Elhasıl bu bahtiyar taze endamının tenasübü itibarile “Hay”, “Jan Küzen” ve “Tomson” ölçülerine tamamen tevafuk ediyor gibiydi. Tafsilata gelince: Biraz geniş bir beyzi resmeden yüzü, yandan bakılınca, hiçbir parçasında kemikli veya köşeli bir keskinlik göstermiyordu. Oldukça geniş ve yüksek alnı ortasında mutedil bir yumrulukla inhina alıyordu. Şakaklara doğru uzandıkça incelen siyah kaşları biribirinden kafi derecede açık ve gözlere nisbetle ne çok yüksek, ne çok alçaktı. Burun alından, tabir caizse, tatlılıkla ayrılıyor ve sanki dudak üstüne gizli bir gurur ile iniyordu. Gözleri, oh, Keriman’ın gözleri, o bütün bir ahu şiiridir: Pınar tarafında gayet ketum bir köstekle bademleşirken akşam renkli uzun kirpiklerle istompalanan bu gözlerin akı duru beyaz, ve bebeği döndüğü etrafa parlak zulmetini dağıtan birer siyah yıldızdı. Ve parlak siyahlığı itibarile saçları gözlerine öyle uygundu ki... Zira bu Kraliçe nasılsa modaya uyup ta o koyu lacivert dalgalı tacı bir perukarın makasına doğratmamıştı. Tabloda kötü bir boşluk bırakmamak için ilave edeyim ki Keriman Hanımın ateş gülü rengindeki hafifçe etli ağzı hakikaten matbudu; mevzun inhinasile üst dudağın alt dudak üstüne öyle vakur bir hakimiyeti vardı ki... Tenasüp mutaassıpları derler ki gerdan boyca yüze yaklaşmalı ve kutru baldırların kutrunu geçmemeli. Kraliçemizin boynu bu mutaassıpların bile diyecek bulamıyacakları bir güzelliكتedir. Nihayet bütün bu güzellikler kara gözlülerin en mümtazlarında görülen mat bir mermer beyazlığı ile zenginlenen bir ten üzerinde dağıtılmıştı.

Kraliçemizin tavırları kuvvetten ve şiddetten ziyade mülayemet, mahviyet ve mübalağasız bir mahcubiyet ifade ediyordu. Hareketlerinde çok ahenkli bir yumuşaklık, ve tabir münasip ise her biri bir münhani resmeden

tatlı rehavetler vardı. Gözleri size biraz ürkek bir ceylan masumiyeti ile, yarabbi, ne tatlı bakıyordu. Keriman'ın her hali yemin ediyordu ki bu melek bedenine ahmak, hilekar yahut kötü bir ruh, hayat veremez.

*İşte bana bu intibaları verdiği için reyimi ona candan verdim.”.*²⁰¹

Bu sıralarda, bir Türk Kızı ile evlenmiş olan Hintli bir kimsenin mektubu yayınlanır. Hintli Moltan Efendi, Keriman Halis Hanım'ın Dünya Güzellik Yarışması'ndaki başarısını takdir ederek, düşüncelerini ve takdirini dile getiren bu mektubunu büyük bir hayranlıkla kaleme almıştı. Moltan Efendi, birkaç sene evvelinde, İstanbul'da bir Türk Kızı ile evlenmiş bulunuyordu. Avrupa'yı dolaşmış ve Cenubi Afrika'daki Ümit Burnu'na yerleşmişti; o sıralarda ise İstanbul'da misafir olarak bulunuyordu. Mektubunda, Cenubi Afrika'da gezerlerken, eşinin Türk olduğunu söylediğinde, insanların ona inanmakta zorlandığını; çünkü onların Türkleri, Asya ovalarında yaşayan vahşi insanlar olarak tanıdıklarını ifade ediyordu. Mektubunu şöyle sürdürüyordu: “*Cenubi Afrika'ya geldikten sonra Türklerin medeniyette ne kadar terakki ettiğini ve Gazi Türkiyesinin yepyeni bir alem olduğunu anlatmağa ve yanlış telakki ve zanların tashih ve izaleye çalışmıştık. Bugün de bazı memleketlerde bu yanlış telakkiler devam ediyor.Şimdi ise Keriman Halis Hanımın Dünya Güzellik Kraliçesi intihap edilmesi ile bütün cihan Türklerin ahval ve terakkisi hakkında tenevvür etmiş oluyor. Bu hususta muhterem gazetenin himmet ve hizmeti gayet yüksektir*”.²⁰²

Peyami Safa, sanki Hintli Moltan Efendi'nin mektubunda ifade edilen, Türklerin “*Vahşi*” olarak algılanmasına değinmek istemiş gibi “*Bizi yamyam zannedenler*” adlı bir makale yazar: “*İki gün evvel, buraya Walter Ton isminde bir devri alem seyyahı geldi. Yüzümüze karşı itiraf ediyor ki, Türkiye hududundan içeriye ilk adımını atıncıya kadar bizleri yamyam sanıyormuş.*”

---

²⁰¹ Cumhuriyet, 10 Ağustos 1932.

²⁰² Cumhuriyet, 10 Ağustos 1932.

Biçiminde başladığı yazısında, bu türlü düşünen insanlara kendimizi nasıl anlatabileceğimiz sorunsalına değiniyordu: ”Öyle görünüyor ki dünyanın milyonlarca ecnebi, Türkiye’ye gelmeden ve bizim kendilerini yemediğimizi tecrübe ile kanaat hasıl etmeden, yamyam olmadığımızı inanmayacaklar. Hem bu zat devri alem seyyahı. Biraz coğrafya biliyor demek. Milletler ve memleketler hakkında az çok malumatı olması lazım. O bizi öyle tanırsa, ötekiler ne sanırlar?”

Bu düşüncenin yıkılması için gerekli olan şeyin, bir Ulus olarak Türkiye’nin kendisini doğru bir biçimde ifade etmesi olduğunu belirtiyordu: “Efendiler! Biz insan eti değil, kuzu, koyun, dağlıç, tavuk gibi hayvan eti yeriz. Rengimiz siyah değil beyazdır. Tahtaları birbirine sürterek değil, kibrit çakararak ateş yakarız. Üstümüzde kıyafet olarak hayvan postu değil, basbayağı elbiseler vardır”.²⁰³

Keriman Hanım yurt dışında bulunurken, o dönemde hakkında çıkan yazılar genel olarak bu çerçevedeydi.

6. KERİMAN HANIM’IN TÜRKİYE’YE DÖNÜŞÜ

28 Ağustos’ta Cumhuriyet’te “*Keriman Hanım Geliyor mu?*” başlığı ile bir haber yayınlandı. Buna göre Keriman Halis, Kopenhag’a gidecekti; fakat Keriman Halis, on beş gün daha Paris’te kalacaktı.

Fakat hemen sonrasında “*Pazar treni ile geliyor*” başlığı ile bir telgraf alındığını ve Keriman Hanım’ın Kopenhag seyahatinden vazgeçmiş olduğunu haber veriyordu²⁰⁴.

---

²⁰³ Cumhuriyet, 14 Ağustos 1932.

²⁰⁴ Cumhuriyet, 28 Ağustos 1932.

29 Ağustos tarihinde yayınlanan haberin başlığı ise “*Keriman Hanım dün akşam Paris’ten hareket etti*” biçimindeydi. Keriman Halis, Kopenhag’da düzenlenecek olan Matbuat Kongresi’ne katılmaktan vazgeçip, Avrupa seyahatini daha fazla uzatmayarak Türkiye’ye doğru yola çıkmıştı: Keriman Hanım, Çarşamba günü Türkiye’de olacaktı²⁰⁵.

“*Dünya Güzeli yarın 11.00’de geliyor*” adlı haber 30 Ağustos’ta yayımlandı. 30 Ağustos Zafer Bayramı nedeniyle kurum ve kuruluşların tatil edilmesi nedeniyle memurların, vekillerin, banka temsilcilerinin ve devletin önde gelenlerinin, Keriman Halis’i karşılamaya katılmaları için davetiyeler hazırlanmış bulunmaktaydı. Bu çerçevede İstikbal Program şu şekildeydi:

Öncelikle; şehir, fırka ve müessesat namına 16 kişilik bir heyet Dünya Güzeline Hadımköy’ünde karşılayacaktı. Bu sırada da Keriman Halis Hadımköyünde oraya sureti mahsusada gönderilecek olan vagon salona alınarak İstanbul’a onunla gelecekti ve Sirkeci istasyonunda kendilerine sureti mahsusada davetname gönderilmiş olan zevat tarafından istikbal edilecek ve trenden orada inerek salonda istikbalcilerle görüştüktan sonra kendisine tahsis olunan otomobile rakip olacak ve diğer otomobiller kendisini takiben sıra oradan ayrılacaklardı. Daha sonra Keriman Halis, Ankara Caddesi üzerinden önce yarışmayı düzenleyen Cumhuriyet Gazetesi’ne, ardından da önce Belediye Reisini ve takiben de fırka merkezini ziyaret ederek evine geçecekti.

Çıkan habere göre, Keriman Hanım’ı karşılayanlar arasında İstanbul meb’usları, bankalar müdürleri, Kolordu, Belediye, Vilayet, Fırka, Halkevi, Ticaret Odası, Zahire, Kambiyo Borsaları, Drülfünün Fakülteleri, Kadınlar Birliği, Ticaret Mektebi alisi, Hilaliahmer, Sanayi Nefise Akademisi, İstanbul Müzeleri, Himayietfal, Maalif Müdiriyeti, Matbuat Cemiyeti, Baro, Mühendis Mektebi alisi, Yüksek muallim mektebi, Sanayi birliği, hakem heyeti, Seyrisefain ,Şirketihayriye, Haliç, Tramvay, Elektrik, Ereğli Kömür, Milli

---

²⁰⁵ Cumhuriyet, 29 Ağustos 1932.

vapurcular, Liman Şirketleri, Etibba Muhadenet Cemiyeti, Esnaf Cemiyetleri murakabe heyeti ve İstanbul Kaymakamları ve saire bulunmaktaydı.

Keriman Hanım, önce Bulgaristan'dan geçerken sefir Tevfik Kamil Bey tarafından karşılandı. Bu yüzden Keriman Hanım'ın treni yarım saat rötör yapmış ve saat 6da İstanbul'a doğru hareket etti.

Burada Keriman Halis şöyle bir söylevde bulundu: “Avrupa'ya vatanımı ve vatanımın kadınlarını şerefli ve muvaffakiyetli bir surette temsil için gitmiştim. Emelime kavuşarak dönüyorum. Kazandığım muvaffakiyet benim değil, benim gibi binlercesini yetiştiren vatanımın ve vatan kadınlarıdır, İstanbul'u çok özledim. Yarın orada, vatandaşlarımın arasında bulunacağım. Bunu düşündükçe ömrümde duymadığım büyük bir heyecan hissediyorum.”

Keriman Hanım'ın gelişi, halkta oldukça ilgi odağı haline gelmişti. Geldiği tarih, 30 Ağustos Zafer Bayramı'nın hemen ertesine denk gelmesinin heyecanı da, hala taze olan bayram coşkusuna eklenince daha yoğun bir ruh hali ortaya çıkıyordu; Yusuf Ziya bu ruh halini şöyle anlatıyordu: “Dün, otuz ağustosun büyük hatırası ile göğüslerimiz kabarmıştı. Bugün, milli bir sevinçle yüzlerimiz aydınlanacak!

Dün, süngüsü ile düşmanları mağlup etmiş Türk ordusunu alkışlayanlar, bugün güzelliği ile rakiplerini mağlup etmiş Türk kızını alkışlayacaklar!

Ve dün, asker çizmeleri altında sarsılan kaldırımlar, bugün keriman halis'in sivri ökçeleri altında birer kalp gibi titreyecek!

Keriman halis, bir evvel zaman cengâverinin zırhları yerine ipek teni, zehirli okları yerine sihirli kirpikleri, korkunç bakışları yerine tatlı tebessümü ile dünyanın kalbini fethetmiş bir kahramandır.

Onun girdiği meydan muharebesinde, garbin işvesi mağlup oldu, cilvesi mağlup oldu, şeytaneti mağlup oldu, boyaları mağlup oldu ve türk kızının bakir güzelliği galip geldi.

Bu zafer de, bütün milli ve medeni zaferlerimiz gibi 30 ağustos zaferinin bir neticesidir.

Eğer, gazi'nin akılları durduran kudreti, efsanevi bir dev pençesi gibi düşmanı göğsünden itip denize dökmeseydi, tekkeleri yıkmasaydı, medreseleri devirmeseydi, türk kadınının yüzü, peçenin siyah bulutundan sıyrılıp tılsımlı bir mehtap gibi dünyanın gözlerini nasıl kamaştırabilirdi?"²⁰⁶.

Keriman Hanım, İstanbul'da Sirkeci Garı'na indikten sonra, İstikbal Programı'nda belirlendiği üzere Cumhuriyet gazetesi matbaasını ziyaret ettiği sırada, Gazi Paşa Mustafa Kemal'e ve İsmet Paşa'ya birer telgraf çekti.

Mustafa Kemal'e çektiği telgraf şöyleydi:

"Cumhuriyet ve İnkılâp Türkiye'sinin kadınlığını Avrupa'da temsil vazifesini ikmal ve vatanıma avdet ettiğim şu dakikada zebunu bulunduğum sonsuz sevinçlerin heyecanlı hislerine hâkim olan en büyük hissimi büyük huzurunuzla yükseltmekliğime müsaadelerini istirham edeceğim:

Bu en büyük his milletimizi ihya eden büyük inkılaplarınız arasında insanlık haklarına kavuşturarak yükselttiğiniz Türk kadınlığının minnet ve şükran hissidir. Benim için ebedi şeref olan bir tesadüfün şevkile Avrupa'da işte bu Türk kadınlığını temsil ettim ve onun hakkı olan muvaffakiyetin tecellisine mazhariyetle bahtiyar oldum. Naçiz şahsımın bu işte oynadığı rol yüksek milletimizin yüksek kadınlığını elimden gelebildiği kadar itina ile temsile çalışmaktan ibaret olmuştur. Büyük milletimizin kadınlığında maddi ve manevi meziyetlerin çok ileri olduğunu yakinen bildiğim cihetle çok müşkül olan vazifemi ancak iyi bir talihle iyi bir neticeye erdirebilmiş olduğuma kaniim. Bütün bu mülahazaların üstünde siz Büyük Başbuğumuzun ellerinden

---

²⁰⁶ Cumhuriyet, 31 Ağustos 1932.

tutarak hayata çıkardığınız ve yükselttiğiniz Türk kadınlığı vardır. Ancak sizin paha biçilmez yüksek himmetiniz sayesinde muvaffak olan odur. İnkılâplarınızın azametine bütün dünyanın hayret ve takdirleriyle beraber Türk kadınlığının minnet ve şükranlarını da Büyük huzurunuzda refederek evvel ve ahir üzerimize vacip olan asıl vazifemizi ifa eylemiş oluyorum. Hemen siz varolunuz ve bin yaşayınız Büyük Resi ve Rehberimiz.”²⁰⁷.

Ardında İsmet Paşa’ya çektiği telgrafta da şunları ifade ediyordu:

“Cumhuriyet Türkiye’sinin Başvekili İsmet Paşa Hazretlerine

Cumhuriyet Türkiye’sinin kadrini ila ettiği Türk kadınlığını Avrupa’da temsilden avdette ilk işlerden biri olarak muhterem Cumhuriyet Başvekiline tazim ve hürmetlerimi sunmağa müsaraat ediyorum. Tesadüfün bana tevdi etmek lütfunda bulunduğu bu vazifeyi itina ile ifaya çalışmakla beraber Cumhuriyetin fayzile yükseldikçe yükselmek yolunda olan Türk kadınlığının mevki ve haysiyeti naçiz şahsiyetimle ifade olunmaktan çok büyük olduğunu ve bunu inkılâp Türkiye’sine medyun bulunduğumuzu minnet ve şükranla arz ederek ellerinizden öperim efendim.”²⁰⁸.

Keriman Halis’in yurda dönüşünün heyecanı sürerken, Yunus Nadi, Cumhuriyet gazetesinde Türk Kadını’nın toplumdaki ve dünyadaki yerini tanımlayan bir yazı kaleme aldı. Yazısında, Türk Devrimi’nin gerçekleştirdiği yeniliklerin, diğer toplumlarda ancak yüzyılı aşan sürelerde gerçekleştirilebildiğini vurguluyordu. Bu devrimlerin Türk Toplumunca benimsenebilmesini ise, Ulusun çağdaşlaşmada ve yenileşmedeki yeteneğine ve hevesine bağlıyordu. Ona göre Türk Ulusu, zaten bu türlü büyük ve zor işleri başarmaya eğilimli bir toplumdu. Türk Devleti’nin devrimleri arasında en önemlisinin ise Kadının toplum içerisindeki yerinin teslimi ile ilgili olan devrimler olduğuna dikkati çekiyordu. Bunun ise yine Türk Kadınının çabaları ve azmi ile gerçekleştiğini belirterek sözlerine şöyle devam ediyordu: “Arızı

²⁰⁷ Cumhuriyet, 1 Eylül 1932.

²⁰⁸ Cumhuriyet, 1 Eylül 1932.

bağlar Türk kadınının şöyle olmasını veya böyle durmasını istediği halde evinin barkının işlerini görmekte onun tıpkı erkekler gibi çalıştığı her yerde ve bilhassa köylerde mebzulen görülebilirdi. İstiklal harbinde mühimmat yüklü kağnısını günlerce sürerek zaman ve mesafelere tahakküm etmiş olan ve hatta sırasında mermileri omuzlarında taşıyan Türk kadınları bir beş değildir. Bunun manası Türk kadının istidat ve iktidarı itibariyle esasen hayat insanı olduğudur. Ne zaman şehirlerden ve kasabalardan uzaklaşarak dağlara ve çadırlara kadar uzanırsanız Türk kadınının hayatın en zor işlerinde bile hürmete layık bir kahraman olarak görürsünüz. Demek ki kadının haklarını yükselten inkılâp esasen milletin fitratına uygun düşmüştür.”

Ona göre Türkiye’de kadınlara yönelik devrimler, Türk’ün kendi Ulusal geleneklerini yeniden canlandırmak demektir. O yüzden bu devrimler, aynı zamanda unutulmaya yüz tutmuş bazı gelenek ve anlayışlar ile yeniliklerin canlandırılması da demektir. Bu açıdan Keriman Hanım’ın önemini de şu cümleleri ile vurguluyordu: “*Bizi bu mülahazalara sevk eden sebep dün Avrupa’dan avdet eden dünya güzeli Keriman halis hanımın orada Türk kadınlığının şanını yükselten muvaffakiyeti üzerine dahi hal ve tavırlarında belki daha ziyade tekemmül etmiş bir tabiilikle aramıza karışmış olmasıdır. Keriman halis hanım sanki ecelik ezelden kendi ırkına mahsus bir paye imiş gibi hiçbir fevkaladelik göstermeyen sade, samimi, mütevazı ve kibar bir kızımız olarak vatanına döndü ve vatandaşlarına kavuşmaktan en büyük bahtiyarlığı duydu. Onun şahsında gözlerimizle görerek bir daha kani olduğumuz hakikat budur. Zaten dünya güzeli seçilmesinin kuvvetli sebeplerinden biride Türk kadınlığının onun şahsında dikkat olunan bu mümtaziyetleri olduğunu biliyoruz.*

Keriman Halis H. Kendisine tevcih olunan unvana vatanda hak kazanacak binlerce ve binlerce hemşiresi bulunduğunu tekrar etmekte gayet ciddi ve samimidir. Zaten bu numunenin kıymeti milletimiz içinde onun emsalinin çok olduğuna kanaatimizdedir.

İşte mükemmel Türk kızının hususiyeti: onun maddi güzelliği kadar ve belki daha ziyade ruhi güzelliği vardır.

Avrupa'dan muzaffer dönen Türk kızı oranın mükellef kalabalıkları içinde en ufak falsolu bir hareketi olmaksızın geçip gelmiştir. İşte Türk kadını cemiyette ve dünyada bu kadar kemal gösterecek bir insandır. Denilebilir ki son hayırlı ve büyük inkılâp ile Türk kadını kendini, kendi hakiki hüviyetini bulmuştur.²⁰⁹

---

²⁰⁹ Cumhuriyet, 2 Eylül 1932.

SONUÇ

Bu araştırmada incelenen 1929-1934 tarihleri arasındaki genç Cumhuriyet Dönemi'nin muhafazakâr kesimi, bu dönemde yapılan devrimlere muhalif olan grup, Keriman Hanım'ı ve yarışmaya aracılık eden Cumhuriyet gazetesini, konuyla ilgili olarak yoğun biçimde eleştirmişlerdir. Bu konu Cumhuriyet devrimlerine yöneltilecek eleştirilerde kullanılabilecek güçlü bir muhalefet aracıydı. Günümüzde de kendisini muhafazakâr ve gerçek Müslüman olarak adlandıran kesimin, sembolleşen Keriman Hanım üzerinden hala Atatürk devrimlerini eleştirmeye devam ettiği görülebilmektedir. Bu eleştirilerdeki gizil amaç doğrudan Cumhuriyetin yeni değerlerini reddetmek iken bunu açıkça söylemleriyle ortaya koymak yerine Cumhuriyet sembollerine saldırmışlardır. Müslüman bir ülkede korunmayı bekleyen, tek başına kendisini korumayı becerebileceğine inanılmayan kadın, güzellik yarışmalarıyla bu eleştirilerin odak noktası olmuştur. Tarih boyunca farklı dönem ve medeniyetlerde kadının bu yöndeki tavırlarla karşı karşıya kaldığını söylemek mümkündür. Kadının haklarını kazanmasıyla elde edeceği özgürlükten rahatsız olan erkeklerken, ironik bir gerçek de kadın haklarını koruma yönünde bir bilinç oluşturmaya çalışanların ya da diğer bir deyişle Keriman Hanım'ı, savunma mücadelesi verenlerin de erkekler olmasıdır.

Cumhuriyet Dönemin'den önce, I. Dünya Savaşı yılları ve hemen sonrasında Osmanlının başkenti İstanbul'da şöyle bir Müslüman kadın portresine rastlamak mümkündür: Savaş yıllarında İstanbul'da erkekler arasında frengi hastalığı yayılmıştı. Osmanlı tarihinde ilk kez bir cinsel hastalık hükümet gündemini bu kadar uzun süre meşgul ediyordu. Savaş sonrası yoksulluğun etkilediği kesimlerin genellikle çocuklar ve kadınlar olması gerçeği bu döneme damgasını vurmuş ve Müslüman kadınların yoksulluktan sokağa düşmesiyle sonuçlanmıştır. Osmanlı kadınıyla aynı akıbeti paylaşan Ekim devriminden kaçmış Rus kadınlar da İstanbul umumhanelerinde

çalışıyorlardı. İstanbul'da işgal günlerinde umumhanelerde çalışan sermaye olarak algılanan Müslüman kadın sayısı gayri Müslim kadın sayısını üç katlamış durumdaydı. İstanbul'da işgal günlerinde kadınlar arasında yaygınlaşan sadece frengi değildi. 'Rus başı' modası ve 'dancing' lere gitme gibi akımlar da yayıldı ve ilginç olarak Müslüman ülkede 'hovarda kadın' kavramı ortaya çıktı. Tüm bu değişimlerin nesnesi olan kadın, üzerinde erkek baskısının azaldığı ve sokağa düştüğü bu dönemde bazı hakları da kazanmaya başladı.²¹⁰ Ancak Cumhuriyet Dönemi güzellik yarışmaları değerlendirilirken bazı kesimlerin konuya yönelik ahlakçı bakış açısının, sosyo-politik yapısı din temeline dayanan Osmanlının son dönemi için yukarıda sözü edilen Müslüman kadının portresi için kullanılmadığı dikkat çekicidir.

1930'larda yapılan güzellik yarışmaları ve özellikle Keriman Halis'in katıldığı 1932'deki yarışma sürecinde kadın namusunu koruma kaygısı üzerinden, ulusal onuru kurtarma çabaları ivme kazanır. Bu çabalar günümüze kadar ulaşır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan bu yarışmalarda açıkça görüldüğü gibi ne kadını metalaştırma ne de onursuzlaştırma ile ilgisi olmayan hatta tam tersi kadını onurlandıran bu olay Müslüman kadının onurunun aşağılanması olarak değerlendirmek mümkün değildir. Bu zihniyettekiler yukarıda sözü edilen son dönem Osmanlısında ortaya çıkan kadın profilini ve yaşanan bu kötü süreci nasıl görmezden gelirler yada görmek mi istemezler akla sığmıyor. Sadece muhafazakâr kesim değil benzer eleştirileri 1980 sonrası gelişen feminist harekette de gözlemlemek mümkündür. Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan güzellik yarışmalarını değerlendirirken bugünün dejenere olmuş 'güzel' yada güzellik yarışması' anlayışıyla karıştırmamakta yarar vardır. Bu çalışmanın ana bölümünü oluşturan Keriman Hanım yarışmaya girmekteki gayesini başlangıçta ne olarak açıkladıysa yarışmadan sonra da hayatını belirlediği o amaca yönelik olarak devam ettirmiştir. Keriman Hanım

---

²¹⁰ Zafer Toprak "Cumhuriyet Erkeğinin Kadın İmgesi"
Toplumsal Tarih, sayı:99, Mart, 2002

popüler kültürün tüketim araçları olan TV dizilerinde, podyumlarda yada çeşitli magazin dergilerinde topluma dayatılan yoz hayatların imgesi olarak sunulmamıştır ve bu dayatılmışsa bile araştırmamızın sonucunda görüldüğü gibi, bu biçimiyle bir kraliçe olmayı benimsememiştir. Keriman Hanım yeni kurulan ulusal Türk devletinin yeni kadın modeli olarak topluma ve dünyaya sunulan bir sembol olma görevini layıkı ile yerine getirmiştir.

Bazı feminist gruplar yada bir takım liberal kesimler Türk kadınına verilen hakları küçümseyip önemsizleştiriyorlar. Bu görüşü öne sürmeden önce elde edilen hakları dönemi içerisinde değerlendirerek ele alarak bugünle karşılaştırmak gerekmektedir. Bu kıyaslamanın sonucunda ortaya çıkan durum kadın hakları konusunda, Cumhuriyetin kuruluşunun üstünden geçen uzun yıllarda çokta hızlı bir ilerleme kaydedemediğimizdir. Daha bir kaç yıl önce T.C Anayasası'ndan 'evin reisi babadır' ve 'eş izin vermezse aile birliğini sağlama açısından kadın çalışamaz' ibaresinin kaldırıldığı unutulmamalıdır. Sizce Cumhuriyet döneminin devrimcileri olmasaydı bugünün koşullarından bakarak 'bu kadarı' denilen hakları bile elde edebilmek için kaç yıl beklemek gerekirdi? Cumhuriyet devrimleri ile dönemin koşulları içinde Türkiyeli kadınlar adına muhteşem sayılabilecek bir atılım yapılmıştır ve bunun ötesine geçmek yada geçebilmek artık bizim elimizdedir.

Savaştan çıkmış, gelişme çabalarında olan yeni kurulan genç Cumhuriyet 13 milyon nüfusla 'tek kaynağımız beşeri gücümüz, bunun için de eğitime önem verip kızlarımızı da çalışma hayatına dâhil etmemiz gerek' düşüncesiyle kadın çalışma yaşamına özendirilerek toplumda ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde yaşananlar adeta emekleme dönemindeki bebeğin desteklenerek yürütülme çabası gibidir.

Günümüzde ise 1965'li yıllarda terk edilen postnatal politikaya bir dönüş görülmektedir. Bugün eğitilmiş, kalifiye iş gücüne sahip kadını sadece doğurgan ve edilgen bir kişilik durumuna düşüren bu politikalarla yönetmek, kadını bu uzun sürecin ardından geldiği noktadan aşağıya çekmekten başka işe

yaramayacaktır. Şaşırtıcı bir şekilde günün kadın politikası uygulayıcıları kadın evinde oturmadığı için ekonomide bir geriye gidiş olduğunu söyleyebilmekteler ve bugün işsizliğin artışından da kadının iş gücünde yer almasını sorumlu tutabilmektelerdir.

Oysa işgal Osmanlısında Müslüman kadının sokaklara düşüp fahişe olduğunu da, Cumhuriyet'in ilk döneminde Kemalist rejimin erkeğine iyi bir eş, çocuğuna iyi bir ana yapmak adına bile olsa, kadını sokaktan toplayarak eğitime kattığını da biliyoruz. Keriman Halis Hanım'ın Avrupa'da bazılarının yorumladığı gibi Türk yada Müslüman kadınlığının onuruna yönelik hiçbir olumsuz imajı olmadı. Keriman Halis'in toplum ve dünya önünde yeni kurulmakta olan bu zayıf ülkenin, gelişmesi engellenmiş kadınlarının da Batılı kız kardeşleri gibi zeki, güzel, kültürlü olduğunu göstermek için yüceltildiği de kaynaklarla sabittir.

Türk kadınları Cumhuriyet döneminde sağlanan haklarla, kısıtlı da olsa, toplumu cinsiyet ayrımı yapmadan yönetecek kişiyi belirleme ve ülkeyi yönetme hakkını Avrupalı birçok hemcinslerinden önce elde ettikleri için şanslı sayılabilirler. Bu siyasal hakların yanı sıra, Türk kadını, çeşitli ekonomik kazanımları da elde etmiştir. Bu ekonomik kazanımlar sayesinde de kadın edilgen yaşamdan kurtulup, kendi onuruyla tek başına yaşayabilme konumuna gelmiş ve bugün de hiç kimsenin himayesine girmek zorunda kalmadan yaşamını sürdürebilmektedir.

Kemalist devrimler peçeyi bir bağımlılık tutsaklık sembolü olarak görerek kadını bu esareten kurtarmaya çalışırken günümüzde örtünerek özgürlüğe ulaşılabileceği bilincini topluma yerleştirmeye çalışan muhafazakar kesimin yeni bir söylemiyle karşı karşıyayız. Bu farklı görüşlerimizi demokrasi paydası altında tartışabildiğimiz ülkemiz adına güzel bir gelişme olmakla birlikte ortamın sağlanmasında Kemalist devrimlerin katkısı da unutulmamalıdır. Ancak yine demokrasinin gereği olarak kimsenin kimseye

müdahale hakkı ne mutluki yoktur ve herkes sonuçta birazda baktığı yerden görür.

KAYNAKÇA

I.KİTAPLAR VE MAKALELER

AKÇURA Gökhan, Unutma Beni: İvır Zıvır Tarihi Cilt 1, 2. Baskı, Om Yayınevi, İstanbul, 2001.

AKİPEK Jale, Türk Medeni Kanunu, C.I, Ankara, 1966.

ARI Kemal, Atatürk ve Aydınlanma, Yakın Kitabevi, İzmir, 2009.

ATAMAN Arınç, Erken Cumhuriyet Döneminde Kadın Kimliğinin Oluşumu, Bir Kadın Doktorun Yaşamöyküsü Üzerinden Meslek Sahibi Cumhuriyet Kadını Kimliğinin Oluşumu, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1999.

BİRECİKLİ İhsan Burak, Yüzüncü Yılında II. Meşrutiyet'in İlanı Üzerine Bir İnceleme, Akademik Bakış, Cilt 2, Sayı 3, 2008.

Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan İkinci ve Üçüncü Birleştirilmiş Periyodik Türkiye Raporu, Ankara, 1993.

Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan Altıncı Periyodik Türkiye Raporu, Ankara, 2008.

CAPORAL Bernard, Kemalizm’de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, 1982, Ankara.

ÇELİKEL Aysel, Uluslararası Sözleşmelerde Kadın, Türkiye de Kadın Olgusu, Yayına Hazırlayan: Necla Arat, Say Yayınları, Ankara, 1992.

ÇALIŞLAR Oral, İslam’da Kadın ve Cinsellik, Afa Yayınları, İstanbul, 1991.

ÇALIŞLAR İpek, Latife Hanım. Doğan Kitap, İstanbul, 2006.

DAVER Bülent, Kadınların Siyasal Hakları, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.23, S.4, 1968

DUMAN Doğan, “Kültürel Bir Değişim Aracı Olarak Güzellik Yarışmaları”, Toplumsal Tarih, cilt:7 sayı:42, Haziran, 1997

DURAKBAŞI Ayşe, “Cumhuriyet Döneminde Kemalist Kadın Kimliğinin Oluşumu”, Tarih ve Toplum, cilt:9 sayı:42 , Mart, 1988

ERDOĞAN Mustafa, Türkiye’de Anayasal Gelişmeler ve Siyaset, Ankara, 2003.

GOLOĞLU Mahmut, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I, Devrimler ve Tepkileri 1924-1930, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, 2007.

GÖKÇİMEN Semra, Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi, Yasama Dergisi, S.10, Eylül-Ekim-Kasım 2008.

İNAN Afet, Medeni Bilgiler, Atatürk'ün El Yazıları, 1930.

İNAN Afet, Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri, MEB Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 1982.

İzmir İktisat Kongresi, İBB Yayınları, 2006.

KAPLAN Leyla, Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960), Ankara, 1998, Atatürk Araştırma Merkezi.

KIRKPINAR Leyla, Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kadın, Zeus Kitabevi, İzmir, 2009.

OĞUZCAN Lütfi, Atatürk ve Türk Kadını, Mersin, 1961, Akdeniz Matbaası.

ÖZDEMİR Ufuk, “Türkiye’de Kadın Kıyafetinde Modernleşme Süreci ve Medyanın Etkisi”, Köprü Dergisi, S.84, Güz-2003.

ÖZTAMUR Pınar, “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Güzellik Yarışmaları ve Femenin kadın Kimliğinin Kuruluşu” Toplumsal Tarih, sayı:99, Mart, 2002

ŞEMSETTİN Sami, Kadınlar, Haz. İsmail Doğan, Ankara, 1996.

TALAS Cahit, Türkiye’nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992.

TEKELİ Şirin, Kadın, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C.5.

TUNAYA Tarık Zafer, Türkiye’de Siyasal Partiler, C.1 İkinci Meşrutiyet Dönemi 1908-1918, Hürriyet Vakfı Yayınları İstanbul, 1988.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II., Atatürk Araştırma Merkezi, 2005.

TOPRAK Zafer, “Cumhuriyet Erkeğinin Kadın İmgesi” Toplumsal Tarih, sayı:99, Mart, 2002

II. GAZETELER

Cumhuriyet

Son Posta

Yeni Asır

III. ELEKTRONİK KAYNAKLAR

BEYDİLLİ, Deniz, Anadolu'da Kadın Hakları Mücadelesi ve Kadınların Demokrasi Mücadelesindeki Yeri, <http://e-kutuphane.egitimsen.org.tr/pdf/150.pdf>, (15 Mayıs 2009)

ŞEKER, Kadir, 1946 Belediye Seçimleri ve Bu Seçimlerde Kadın Seçmenlerin Durumu, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, <http://efd.mehmetakif.edu.tr/arsiv/02012008dergi/dosyalar/77-86.pdf>, (15 Mayıs 2009)

Kadının Seçme ve Seçilme Hakkının 75. Yıl Dönümü, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&ArticleID=969404&Date=16.12.2009&CategoryID=77>, (15 Mayıs 2009)

YILMAZ, U. Mevlüt, (23 Ocak 2008), Bir Keriman Halis Ece Vardı..., Türk Dirlik, <http://www.turkdirlik.com/Bilgimece/Turkoloji/Kultur/MUYilmaz0029.htm>, (15 Mayıs 2009)